

2510

2510

2. កុម.ភាវីន៍ 2510





346/ 8 มี.ค. 2510

7

๐ ระเบียบ ๐

ในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัด และศาลแขวงลำปาง

๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

เลขทะเบียน.....	๒๒
เลขที่.....	๒๒
วันเดือนปี.....	๒๕๑๐

แล้โดยสกลนุพารกตลอรค
อาณาปรกตน-คธรร

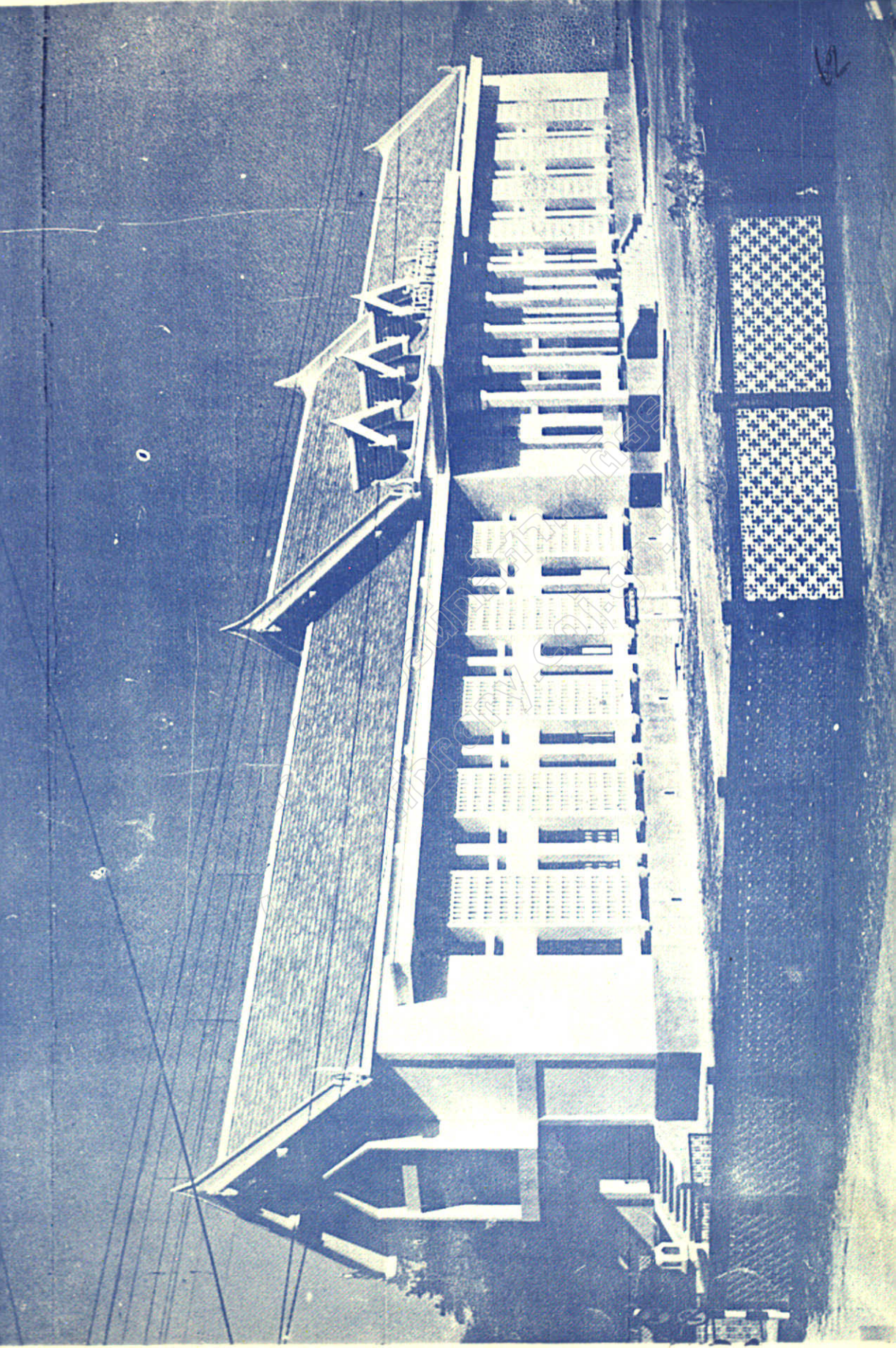
ความมงามเห็นสรเดเสถาปปรก
แงมแงมคระห้งนงา

ขบเขลาขมเครจรคคทวภ

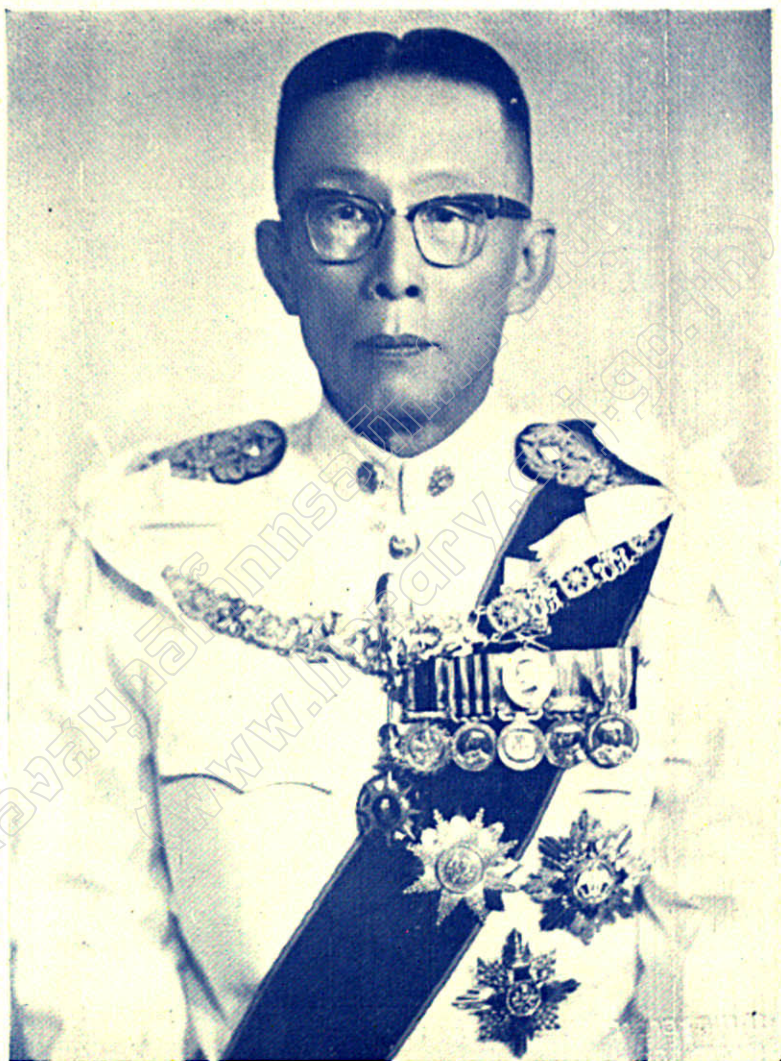
สอสาถจ้งหวัดและแขวง

อาคราไหร่เหมาะสมัยกระไรจะมิแถลง
เดาเองสิด้าแคะไท

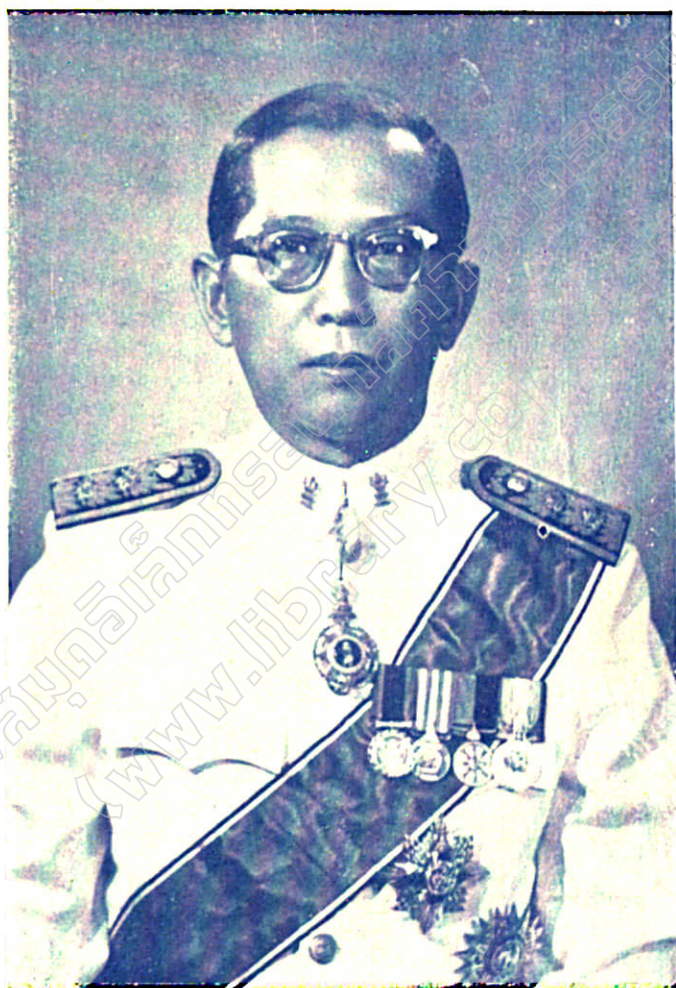
สทลวภกภคณนทโดย พญ อมรรครรชค







พระยาอรรณการิย์นิพนธ์
รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงยุติธรรม



นายกัศร พันธุลาภ
ปลัดกระทรวงยุติธรรม



นายบันโน สุขทรตน์

อธิบดีผู้พิพากษภาค ๕



มหาอำมาตย์โท เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตย์ ฯ

ความเป็นมาของอาคารศาลจังหวัดลำปาง

นำเรื่อง

เดิมข้าพเจ้าคิดจะตั้งชื่อหัวเรื่องนี้ว่า ประวัติศาลจังหวัดลำปาง แต่เมื่อมาคำนึงถึงความกว้างขวางของความหมายแล้ว ทำให้ไม่อาจตั้งชื่อเช่นนั้นได้ เพราะคำว่า “ประวัติศาสตร์” หมายถึงความเปลี่ยนแปลงแห่งตัวอาคารศาลรวมถึงความเปลี่ยนแปลงแห่งฐานะของศาล เช่น เดิมเป็นศาลเมืองนครลำปาง แล้วเปลี่ยนเป็นศาลมณฑลมหาสารคาม ต่อมาจึงเป็นศาลจังหวัดลำปาง ตั้งเป็นต้น และเมื่อเขียนถึงฐานะของศาลในประการหลังนี้แล้ว ก็ยังเขียนพาดพิงไปถึงฐานะและความเป็นมาของผู้พิพากษาในศาลนั้นๆ ด้วย ถ้าจะพูดกันว่า จะต้องใช้เวลานานและมีเอกสารครบถ้วน เวลาพอทำได้ แต่เอกสารหาจำบาก เพราะตำหรับตำราของข้าพเจ้าเกี่ยวกับความเป็นมาของศาลดังกล่าวแล้วเวลานี้ไม่มี และทางศาลก็หาไม่ได้ จึงอดตั้งใจเปลี่ยนความมีเดิมเป็นว่า จะเขียนเฉพาะเรื่องความเป็นมาของอาคารศาลอย่างเดียวซึ่งถ้าเช่นนั้นก็ใช้คำว่า “ประวัติศาสตร์” ไม่สะดวกใจ จึงเปลี่ยนชื่อหัวเรื่องเสียใหม่ ดังปรากฏอยู่ ณ บัดนี้

เริ่มเรื่อง

อาคารศาลจังหวัดลำปางหลังเดิมตั้งอยู่ในที่ดินซึ่งบัดนี้เป็นบริเวณบ้านพักผู้พิพากษา—หัวหน้าศาลจังหวัดลำปาง ตรงด้านทิศถนนบุญวาทย์บัดนี้—ครั้งนั้นเรียกว่า “ศาลเมืองนครลำปาง” เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว ต่อมาหลังจากสร้างอาคารศาลหลังใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ ณ ที่สถานที่ปัจจุบันนี้แล้ว อำมาตย์เอกพระบำรุงบุรีราช ผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง กรมการจัตุการสุเถ็จจ้งหวัด ได้

หรือไปปลูกทำเป็นส้มโอสรรคเจืองจังหวัดจำปาสง และกระทรวงยุติธรรมอนุญาต ได้ทำการรื้อถอน
เสร็จ และทางศาลราชงานไปยังอธิบดีผู้พิพากษา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔

อาคารศาลต่อมา คืออาคารศาลซึ่งมีอยู่ก่อนหน้าอาคารที่ทำพิธีเปิดวันนี้ ได้ดำริสร้าง
ขึ้นในสมัยหลวงอนุกรมกิจพิทักษ์ (ดิถี สุวรรณสุทิศ) ต่อมาได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยาภัก-
ติวงศ์ เป็นผู้พิพากษาเมืองนครจำปาสง และหลวงข้าราชการราชวัตรประเพณี (เจริญ ปวิธยานนท์)
ต่อมาได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยามโหสถศรีพิพัฒน์ เป็นข้าหลวงพิเศษ และ อธิบดีผู้พิพากษา-
ศาลมณฑลพายัพ เริ่มด้วยหลวงอนุกรมกิจพิทักษ์ ได้รายงานขอสร้างไปยังพระยาราชเสนา ปลัด
ทูลฉลองกระทรวงยุติธรรม เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ค.ศ. ๑๓๓ (พ.ศ. ๒๔๕๕) แจ้งว่าศาลเมืองจำปาส-
งทุกไตรมาสจะอาศัยอยู่ไม่ได้อีกต่อไป ขอสร้างใหม่ (ความจริงหนังสือนี้เป็นหนังสือเดือน
เรื่องที่ยังสร้างได้รายงานไปในรายงานส่งบัญชีความ ค.ศ. ๑๓๓ แล้ว) กระทรวงยุติธรรมได้ให้
อธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลพายัพมาตรวจดูสถานที่ที่จะสร้าง ตกถึงเอาที่หลังเขาด้านนอก (คำ-
จากกลางจังหวัด) ซึ่งเจ้าผู้ครองนครจำปาสงจะยกให้ ครั้นวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๕๖ ได้มีการ
ประกาศให้ยื่นประมูล หลวงประธานไมตรีราชวัตรเป็นผู้ประมูลได้ในราคา ๑๗,๒๐๐ บาท (ไม่รวม
ปลั๊ก เครื่องใช้ โต๊ะ เก้าอี้ ตู้ ไม้ฉำฉา และค่าขุดบ่อน้ำ) แต่บังเอิญเงินในงบประมาณจ่าย
หมด กระทรวงจึงให้รอไว้สร้างต่อไป

เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๔๕๗ หลวงอนุกรมกิจพิทักษ์ ได้มีหนังสือเดือน
เรื่องสร้างศาลไปยังอธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลพายัพอีก จึงได้รับอนุญาตจากกระทรวงยุติ-
ธรรมให้จัดสร้างได้ ตกถึงเป็นอันสร้างในที่ซึ่งมหาอำมาตย์โท เจ้าบุญญาภยวงศ์มานิตย์ฯ เจ้าผู้
ครองนครจำปาสงเป็นผู้มอบให้ และเจ้าผู้ครองนครจำปาสงได้มีหนังสือยกที่ดินรายนี้ให้ตั้งปรากฏ
ตามหนังสือท้ายบทความนี้

การก่อสร้างอาคารศาลหลังนี้แล้วเสร็จและทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๕๗
โดยนายพลเอกสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ (พระยศและฐานัน-
ดรศักดิ์ขณะนั้น) ทรงเป็นประธานในพิธี มหาอำมาตย์โท เจ้าบุญญาภยวงศ์มานิตย์ฯ เจ้าผู้ครอง
นครจำปาสงเป็นผู้อ่านคำอัญเชิญ (กล่าวรายงาน)

ศาลได้ใช้อาคารนี้เป็นที่ทำการตลอดมา ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๗๗ รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาในศาลแขวงเอาไว้บังคับ เป็นความจำเป็นที่จะต้องมีอาคารศาลเพิ่มขึ้นเพราะอาคารศาลหลังเดิมคับแคบอยู่แล้ว จึงได้จัดการสร้างอาคารศาลแขวงชั้นอีก ๑ หลัง โดยสร้างติดต่อกับอาคารศาลจังหวัดเดิม เปิดทำการเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๐๐

ต่อมากระทรวงยุติธรรมพิจารณาเห็นว่าอาคารศาลในต่างจังหวัดส่วนมากเก่าชำรุด — ทรุดโทรมและคับแคบ จึงมีนโยบายที่จะดำเนินการก่อสร้างอาคารที่มีสภาพดี งามเสียใหม่ และได้พยายามขอตั้งงบประมาณก่อสร้างอาคารศาลใหม่ตามลำดับแห่งความจำเป็นในราชการ

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ กระทรวงยุติธรรมได้รับเงินงบประมาณ ปี ๒๕๐๘ ให้สร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดลำปางและศาลแขวงลำปาง โดยเห็นสมควรสร้างในที่ดินเดิม เพราะมีความกว้างขวางพอ ทั้งอยู่ใกล้ศาลากลางจังหวัดซึ่งสร้างใหม่ สะดวกแก่การติดต่อของประชาชน จึงได้ตั้งกรรมการขึ้นรับซองใบประกวดราคา, เปิดซองใบประกวดราคา และตรวจการก่อสร้าง ผลของการประกวดราคาปรากฏว่า บริษัทวชิรชัย จำกัด เป็นผู้ประมูลได้ในราคา ๓,๘๗๘,๘๗๘ บาท กรมโยธาเทศบาลได้จัดส่งนายชิต ธีรยทอง ช่างโท กองก่อสร้างมาเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง และบัดนี้อาคารศาลจังหวัดลำปาง และศาลแขวงลำปางหลังใหม่ก็ได้เสร็จสิ้นแล้ว ดังปรากฏแก่สายตาของท่าน พร้อมทั้งจะต้อนรับให้ความสะดวกแก่ประชาชนผู้มีอรรถคดี ก็เป็นอันว่า

จบเรื่อง

จันทร์ ระวยทรง

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดลำปาง

ก ๗๖๗
๒๐/๑๑/๖๔

คุ้มหลวง นครลำปาง

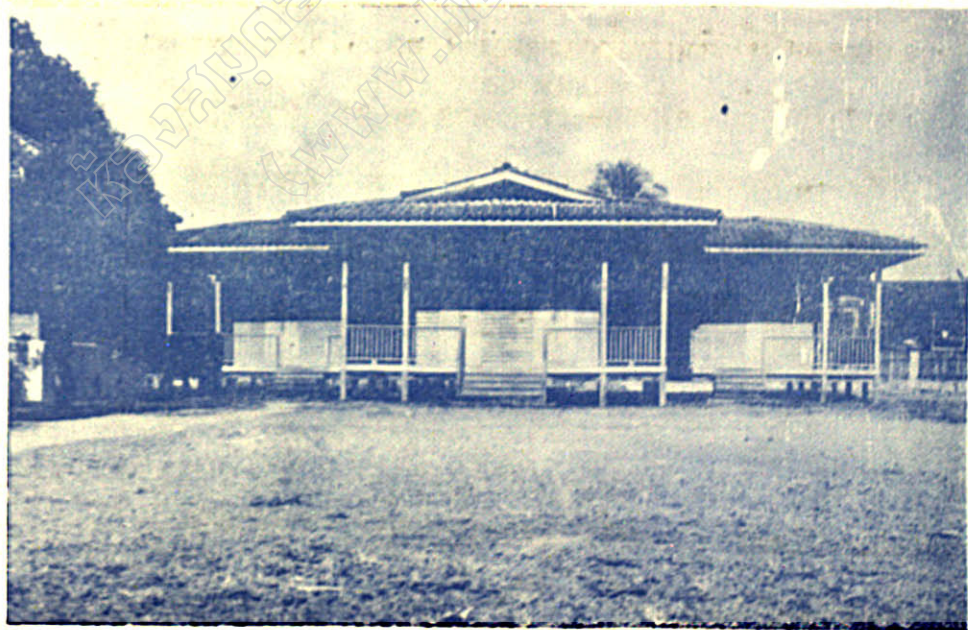
วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๔๘๗
เจ้าผู้ครองนครลำปาง. แจ้งความมายัง ข้ามาคยีโท หลวง
อนุกรมกิจพิทักษ์ ผู้พิพากษาศาลเมืองนครลำปาง

ด้วยคำขอให้ท่านขอให้ข้าพเจ้าช่วยหาที่ดินสำหรับ
สร้างศาลเมืองนครลำปางนั้น ข้าพเจ้าได้เห็นที่แห่งหนึ่งหลัง
เก่าสนามหลวงระหว่างประตูโขงซึ่ง เป็นที่เหมาะสมควร จะก่อ
สร้างสถานที่ทำงานของรัฐบาลได้ ข้าพเจ้าได้จัดการออก
เงินส่วนตัวซื้อที่ดินรายนี้จากราษฎรทั้งเต็มเป็นส่วนของข้า
พเจ้าเองบ้าง กว้าง ๓๒ วา ยาว ๕๒ วา คิดเป็นเนื้อ
ที่ดิน ๑๖๖๔ ตารางวา ราคาเป็นเงิน ๕๕๐๐ บาท ข้าพเจ้ามีความ
ยินดีขอยกที่ดินรายนี้ให้เป็นของรัฐบาลสำหรับปลูกสร้างศาลเมือง
นครลำปาง ให้ท่านจัดการไปตามความปรารถนาเถิด /

เจ้าผู้ครองนครลำปาง



ที่ทำการศาลมณฑลพายัพและศาลจังหวัดลำปาง หลังเดิม



ที่ทำการศาลแขวงลำปาง หลังเดิม

ผู้พิพากษาศาลลำปางในอดีต

ในหัวเมืองฝ่ายเหนือเดิมทีเคยมีเจ้าผู้ครองนครปกครองสืบเชื้อสายกันมา อำนาจอ
ครองทั้งปวงเข้าใจว่าขึ้นอยู่กับเจ้าผู้ครองนคร รวมทั้งอำนาจตุลาการด้วย ทั่วมาไว้มีการเปลี่ยน
แปลงเพื่อความเหมาะสมกันเรื่อยมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ (ร.ศ. ๑๐๐) ได้จัดตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นเพื่อจั
ระบบศาลใหม่เฉพาะในส่วนกลาง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๓๗ ได้มีการจัดตั้งศาลสองพิเศ
ภักการแก้ไขธรรมเพิ่มเติมศาลยุติธรรมทั้งปวง เพื่อจะได้รวบรวมศาลต่าง ๆ ให้มาสังกัดกระทรวง
ยุติธรรมเพียงแห่งเดียว โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลสองพิเศ พ.ศ. ๒๔๓๗ (ร.ศ. ๑๐๕)
นี้เอง ศาลเมืองนครลำปางจึงมีกำเนิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๒ (ร.ศ. ๑๑๗) ขึ้นตรงกับข้า
หลวงพิเศษ และอธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลพายัพ จนปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ศาลเมืองนคร
ลำปางได้ยกฐานะขึ้นเป็นศาลมณฑลมหาสารคาม มีศาลเมืองแพร่ และศาลเมืองน่าน ขึ้นคร
วศาลมณฑลมหาสารคาม ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ กระทรวงยุติธรรมได้ยุบศาลมณฑล
มหาสารคามและตั้งเป็นศาลจังหวัดลำปางมาตราบเท่าทุกวันนี้

หนึ่งในทำเนียบกระทรวงยุติธรรมตั้งแต่เริ่มตั้งศาลเมืองนครลำปาง มีตำแหน่งหนึ่ง
เรียกว่าเสนาบดียุติธรรม ปรากฏว่ามีเฉพาะศาลในภาคเหนือ ๓ เมืองเท่านั้น คือศาลเมืองนคร
ลำปาง ศาลเมืองนครลำพูน และศาลเมืองนครเชียงใหม่แต่งตั้งจากเจ้านายในตระกูลเจ้าผู้ครอง
นครในสมัยนั้น เสนาบดียุติธรรมทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีได้เช่นเดียวกับผู้พิพากษา สำหรับ
ศาลเมืองนครลำปางนั้น เมื่อเจ้าบุรีรัตน์ (เจ้าน้อยบุญฤทธิ์ ณ ลำปาง) เสนาบดียุติธรรมพ้นจาก
หน้าที่ราชการแล้ว ตำแหน่งเสนาบดียุติธรรมของศาลเมืองนครลำปางก็ไม่ได้มีการแต่งตั้งต่อมาอีก

รายนามผู้พิพากษาศาลเมืองนครลำปาง ศาลมณฑลมหาสารคาม ศาลจังหวัด
ลำปาง และศาลแขวงลำปาง มีดังต่อไปนี้:-

ศาลเมืองนครลำปาง

พ.ศ. ๒๔๔๖	หลวงต้นหลักวิจารณ์ (พัก) เจ้าบุรีรัตน์ (เจ้าน้อยบุญฤทธิ์ ณฑำปาง) ขุนน้ำขรภัยดำรง นายอินคำ ไชยโศภณ	ผู้พิพากษา เสนายุติธรรม รองเสนายุติธรรม ยกระบัตรศาล
พ.ศ. ๒๔๕๐	หลวงอนุกรมกิจพิทักษ์ (ดิถี สุวรรณสุทัศน์) เจ้าบุรีรัตน์ (เจ้าน้อยบุญฤทธิ์ ณฑำปาง) ขุนน้ำขรภัยดำรง นาย อี. อาร์. สติเจนซ์ นายอินคำ ไชยโศภณ	ผู้พิพากษา เสนายุติธรรม รองเสนายุติธรรม ผู้ช่วยที่ปรึกษากฎหมาย ยกระบัตรศาล
พ.ศ. ๒๔๕๖	หลวงอนุกรมกิจพิทักษ์ (ดิถี สุวรรณสุทัศน์) เจ้าบุรีรัตน์ (เจ้าน้อยบุญฤทธิ์ ณฑำปาง) ขุนวิพันธุ์วิทยาสาร (หวน วิทยาศรัย) นายน้อย อินคำ	ผู้พิพากษา เสนายุติธรรม รองเสนายุติธรรม ยกระบัตรศาล

ศาลมณฑลมหาสารบุรี

พ.ศ. ๒๔๕๗	พระพิพัฒน์กรมมุนยเมฆาบดี (ดิถี สุวรรณสุทัศน์) เจ้าบุรีรัตน์ (เจ้าน้อยบุญฤทธิ์ ณฑำปาง) ขุนวิพันธุ์วิทยาสาร (หวน วิทยาศรัย) นายน้อย อินคำ	อธิบดีผู้พิพากษา เสนายุติธรรม รองเสนายุติธรรม ยกระบัตรศาล
พ.ศ. ๒๔๖๐	พระพิพัฒน์กรมมุนยเมฆาบดี (ดิถี สุวรรณสุทัศน์) เจ้าบุรีรัตน์ (เจ้าน้อยบุญฤทธิ์ ณฑำปาง) นายถัน จงคุณาณิชา นายน้อย อินคำ	อธิบดีผู้พิพากษา เสนายุติธรรม ผู้พิพากษารอง ยกระบัตรศาล

พ.ศ. ๒๔๖๐ พระพิพิธวิกรมมุนีเมธาบดี (สิทธิ สุวรรณสุทิศ)
 เจ้าบุรีรัตน์ (เจ้าน้อยบุญฤทธิ์ ณฑาปาง)
 นายเบียด พดมัต
 นายน้อย อินคำ
 อธิบดีผู้พิพากษา
 เสนาบดีธรรม
 ผู้พิพากษารอง
 ยกระบัตรศาล

พ.ศ. ๒๔๖๑ พระพิพิธวิกรมมุนีเมธาบดี (สิทธิ สุวรรณสุทิศ)
 เจ้าบุรีรัตน์ (เจ้าน้อยบุญฤทธิ์ ณฑาปาง)
 นายเจียด สุวดี
 นายน้อย อินคำ
 อธิบดีผู้พิพากษา
 เสนาบดีธรรม
 ผู้พิพากษารอง
 ยกระบัตรศาล

พ.ศ. ๒๔๖๒ พระรามมณฑาทศนินุกุลเสวี (พุม ศรินทุ)
 เจ้าบุรีรัตน์ (เจ้าน้อยบุญฤทธิ์ ณฑาปาง)
 หลวงสารนิติบัญชา (มาร์ค อุณหนันทน์)
 นายยม สุขานุกาต
 ชุนภุชยประกาศ (ประสงค์ จันทระประเสริฐ)
 อธิบดีผู้พิพากษา
 เสนาบดีธรรม
 ผู้พิพากษา
 ผู้พิพากษา
 จำศาล

พ.ศ. ๒๔๖๓ พระยากนิษกะสุภัทร์ (พุม ศรินทุ)
 พระอินทรประชา (หวน ฉิยาจารย์)
 พระศิลปสิทธิวินิจฉัย (มาร์ค อุณหนันทน์)
 เจ้าบุรีรัตน์ (เจ้าน้อยบุญฤทธิ์ ณฑาปาง)
 ชุนภุชยประกาศ (ประสงค์ จันทระประเสริฐ)
 อธิบดีผู้พิพากษา
 ผู้พิพากษา
 ผู้พิพากษา
 เสนาบดีธรรม
 จำศาล

ศาลจังหวัดลำปาง

พ.ศ. ๒๔๖๔ พระศิลปสิทธิวินิจฉัย (มาร์ค อุณหนันทน์)
 หลวงสารนัยประศาสน์ (ัญญา ณสงขลา)
 นายถาวร เตชะเสน
 เจ้าบุรีรัตน์ (เจ้าน้อยบุญฤทธิ์ ณฑาปาง)
 ชุนภุชยประกาศ (ประสงค์ จันทระประเสริฐ)
 ผู้พิพากษา
 ผู้พิพากษา
 ผู้พิพากษา
 เสนาบดีธรรม
 จำศาล

พ.ศ. ๒๔๗๐	พระกิตติปถิทธิวินิจฉัย (มาร์ก ชูณันทันท์)	ผู้พิพากษา
	หลวงสำเร็จวิชา (ถาวร เตชะเงิน)	ผู้พิพากษา
	หลวงรัตนศาสตร์สมบัติ (พุทธรัตน์ วัฒนองคาย)	ผู้พิพากษา
	นายทวี อินพัทธา	จำศาล
พ.ศ. ๒๔๗๒	พระวรคุณวินิจฉัย (เพี้ย ถังระเด็น)	ผู้พิพากษา
	หลวงรัตนศาสตร์สมบัติ (พุทธรัตน์ วัฒนองคาย)	ผู้พิพากษา
	หลวงปริชาตอุยกิจ (ปริชา เอกครพานิช)	ผู้พิพากษา
	นายทวี อินพัทธา	จำศาล
พ.ศ. ๒๔๗๗	พระมนูนาทิมลฤถุย์ (อุ้น สีตะบุษย์)	ผู้พิพากษา
	หลวงรัตนศาสตร์สมบัติ (พุทธรัตน์ วัฒนองคาย)	ผู้พิพากษา
	นายเป้า สังฆาดี	ผู้พิพากษา
	นายทวี อินพัทธา	จำศาล
พ.ศ. ๒๔๗๘	พระมนูนาทิมลฤถุย์ (อุ้น สีตะบุษย์)	ผู้พิพากษา
	นายเป้า สังฆาดี	ผู้พิพากษา
	นายชวน อินสุวรรณ	ผู้พิพากษา
	นายทวี อินพัทธา	จำศาล
พ.ศ. ๒๔๘๒	พระมนูนาทิมลฤถุย์ (อุ้น สีตะบุษย์)	ผู้พิพากษา
	นายเป้า สังฆาดี	ผู้พิพากษา
	นายชวน อินสุวรรณ	ผู้พิพากษา
	นายหล้า กาญจนศรี	จำศาล
พ.ศ. ๒๔๘๓	หลวงดำรงดิถีประกาศ (พร อยู่เหนือ)	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายชวน อินสุวรรณ	ผู้พิพากษา
	นายวงศ์ จามรมาน	ผู้พิพากษา
	นายหล้า กาญจนศรี	จำศาล

พ.ศ. ๒๔๘๔	หลวงดำรงสิทธิประกาศ (พร อยู่หุ่น)	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายวงศ์ จามรมาน	ผู้พิพากษา
	นายเสวตร์ โรจนเวทย์	ผู้พิพากษา
	นายอาทิตย์ ไชยคำ	ผู้พิพากษา
	นายประณีต คำตะมาน	จำศาล
พ.ศ. ๒๔๘๗	หลวงดำรงสิทธิประกาศ (พร อยู่หุ่น)	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายวงศ์ จามรมาน	ผู้พิพากษา
	นายเสวตร์ โรจนเวทย์	ผู้พิพากษา
	นายเชิฐ โกสิน	ผู้พิพากษา
	นายชุมพล ชัยสงคราม	จำศาล
พ.ศ. ๒๔๙๓	หลวงรัตนคำศัพท์สมบัติ (พุทธรัตน์ ณ หนองคาย)	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายเชิฐ ตินธนาภา	ผู้พิพากษา
	นายเชิฐ โกสิน	ผู้พิพากษา
	นายเด่นาะ เอกพจน์	ผู้พิพากษา
	นายประสงค์ นาคพันธ์วงศ์	จำศาล
พ.ศ. ๒๔๙๔	หลวงรัตนคำศัพท์สมบัติ (พุทธรัตน์ ณ หนองคาย)	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายรัตน์ ศรีไกรวณิช	ผู้พิพากษา
	นายเด่นาะ เอกพจน์	ผู้พิพากษา
	นายประสงค์ นาคพันธ์วงศ์	จำศาล
พ.ศ. ๒๔๙๖	หลวงรัตนคำศัพท์สมบัติ (พุทธรัตน์ ณ หนองคาย)	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายรัตน์ ศรีไกรวณิช	ผู้พิพากษา
	นายถนิต ดีตากุล	ผู้พิพากษา
	นายอำนาจ อินทภูติ	จำศาล

พ.ศ. ๒๔๘๗	หลวงรัตนศาสตร์สมบัติ (พุทธัน ณ หนองคาย)	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายรัตน์ ศรีไกรวิน	ผู้พิพากษา
	นายถนัด ลีลากุล	ผู้พิพากษา
	นายเวทย์ วังศิยากุล	ผู้พิพากษา
	นายอำนาจ อินทภูติ	จำศาล
พ.ศ. ๒๔๘๘	นายบรรจบ เสงี่ยม	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายถนัด ลีลากุล	ผู้พิพากษา
	นายเฟื่องชีวิต วัชรภูมิ	ผู้พิพากษา
	นายอุดม บรรณดิษฐ์	ผู้พิพากษา
	นายมูล สิทธิหาญ	จำศาล
พ.ศ. ๒๕๐๐	ม.ร.ว. ทองเพิ่ม ทองแถม	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายถนัด ลีลากุล	ผู้พิพากษา
	นายเฟื่องชีวิต วัชรภูมิ	ผู้พิพากษา
	นายอุดม บรรณดิษฐ์	ผู้พิพากษา
	นายเดชะ ยัมผาส์	จำศาล
พ.ศ. ๒๕๐๓	ม.ร.ว. ทองเพิ่ม ทองแถม	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายบัณฑิต พรหมบุญญา	ผู้พิพากษา
	นายกิจจา นาญกิจ	ผู้พิพากษา
	นายอุดม บรรณดิษฐ์	ผู้พิพากษา
	นายเดชะ ยัมผาส์	จำศาล
พ.ศ. ๒๕๐๓	นายประพจน์ ภิระวัฒน์	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายบัณฑิต พรหมบุญญา	ผู้พิพากษา
	นายกิจจา นาญกิจ	ผู้พิพากษา
	นายอุดม บรรณดิษฐ์	ผู้พิพากษา
	นายเดชะ ยัมผาส์	จำศาล

พ.ศ. ๒๕๐๕	นายประพจน์	กิตะวัฒน์	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายธัมศักดิ์	เกิดตาผล	ผู้พิพากษา
	นายพิบูลย์	วัฒน์สุนทร	ผู้พิพากษา
	นายธัมพันธ์	น้อยสง่า	ผู้พิพากษา
	นายมาลินทร์	จันตัญชัย	จำศาล (นายเดชะ ยัมผาสุข ปฏิบัติหน้าที่แทน)

พ.ศ. ๒๕๐๖	นายจันทร์	ระวดยทรง	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายธัมศักดิ์	เกิดตาผล	ผู้พิพากษา
	นายพิบูลย์	วัฒน์สุนทร	ผู้พิพากษา
	นายเทพ	ภักดีสุภผล	ผู้พิพากษา
	นายไพฑูรย์	จันทร์ฉาย	จำศาล

พ.ศ. ๒๕๐๗	นายจันทร์	ระวดยทรง	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
จนถึงปัจจุบัน	นายเทพ	ภักดีสุภผล	ผู้พิพากษา
	นายสุพจน์	นาคะพินธุ	ผู้พิพากษา
	นายตำรวจ	ศรีประดาชน	ผู้พิพากษา
	นายไพฑูรย์	จันทร์ฉาย	จำศาล

ศาลแขวงลำปาง

พ.ศ. ๒๕๐๐	นายจรัส	ศรีวรรณะ	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายยนต์	สวนพุม	ผู้พิพากษา
	นายมูต	ดิทธิหาญ	จำศาล

พ.ศ. ๒๕๐๓	นายศิริ	ศรีทองสุข	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายยนต์	สวนพุม	ผู้พิพากษา
	นายมูต	ดิทธิหาญ	จำศาล

พ.ศ. ๒๕๐๓	นายชวลิต	สุธธบาย	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายธัมพันธ์	น้อยสง่า	ผู้พิพากษา
	(ว่าง)		จำศาล

พ.ศ. ๒๕๐๔	นายชวลิต ชูขจร	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายเทพ ภัคธีคุลผล	ผู้พิพากษา
	(ว่าง)	จำศาล
พ.ศ. ๒๕๐๖	นายเกษม คุตยสุข	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
	นายตำรวจ ศรีประสารณ์	ผู้พิพากษา
	นายเด่นาะ ยัมผาสุข	จำศาล
พ.ศ. ๒๕๐๘	นายภิญโญ ภูประเสริฐ	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล
จนถึงปัจจุบัน	นายศรี จาณูจิต	ผู้พิพากษา
	(ว่าง)	จำศาล

หมายเหตุ: บรรดาศักดิ์และชื่อที่รวบรวมไว้นี้เป็นบรรดาศักดิ์และชื่อในขณะที่ยังดำรงตำแหน่ง

ท.ภ., ส.ร. รวบรวม

“ผู้พิพากษา (ตามศัพท์เดิม) ย่อมจะไม่วินิจฉัยถึงปัญหาข้อเท็จจริง และตระลาการ (ตามศัพท์เดิม) ย่อมจะไม่วินิจฉัยถึงปัญหาข้อกฎหมาย”

ประวัติเมืองนครลำปาง

อันเมืองนครลำปางนี้มีเรื่องราวพิสดารนำรู้ เพราะเป็นเมืองโบราณเก่าแก่กว่าทุกเมืองในแคว้นลานนาไทย เว้นแต่เมืองลำพูนเท่านั้น มีตำนานเกี่ยวกับเมืองลำปางมากมายหลายกระแส ทั้งที่เป็นนิยายพื้นบ้านเล่าสืบต่อกันมาและตำนานที่จารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรจะได้ลำดับเรื่องราวความเป็นมาของเมืองนครลำปางไว้ดังต่อไปนี้

แคว้นแคว้นที่เรียกว่าลานนาไทยนี้ แต่เดิมก่อนที่จะชนเผ่าไทยจะอพยพเข้าตั้งถิ่นฐานนี้เป็นดินแดนของชนชาติอื่นอยู่ก่อนแล้ว ตามตำนานสุพรรณโคมคำ (ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๗๒) กล่าวว่า ชนชาติที่ครอบครองดินแดนแถบนี้คือชนชาติที่เรียกว่า “กล่อม” หรือ “ขอมคำ” ท่านพระยาอนุমানราชชน ดันนิษฐานว่าพวกกล่อมหรือขอมคำก็ชนชาตินมอญเดิม หรือมีฉันทกเป็นพวกมอญปนละฉ้า (ในปัจจุบันนี้คนเชื้อชาตินี้ก็ยังอยู่ แต่ได้กลายเป็นชนส่วนน้อย อยู่ตามอำเภอรอบนอกของจังหวัดลำปางและจังหวัดเชียงราย ชาวพม่าเมืองเวียงคองเชื้อชาตินี้ว่า “ลัวะ” หรือ “ละว้า” มีภาษาพูดและวัฒนธรรมของตนเอง แต่ชกจะกลายเป็นไทยขึ้นมาทุกที) ชนชาติกล่อมหรือขอมคำที่ปกครองแคว้นลานนาไทยแต่เดิมนี้เองตามตำนานกล่าวว่า เป็นชนชาติที่สร้างบ้านแปลงเมืองขึ้นในถิ่นนี้หลายเมือง รวมทั้งเมืองนครลำปางนี้ด้วย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเมืองนครลำปางนี้ได้กำเนิดขึ้นก่อนที่จะชนเผ่าไทยจะได้เข้ามามีอำนาจในดินแดนส่วนนี้

ดังได้กล่าวมาแล้วแต่แรกแล้วว่าเมืองนครลำปางนี้มีเรื่องราวที่เป็นต้นกำเนิดหลายกระแส จึงมีตำนานกล่าวถึงที่มาของเมืองนี้หลายตำนาน ตำนานแรกเป็นเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาว่าเมืองนี้ในสมัยพุทธกาลมีผู้คนมาอาศัยอยู่มาก แต่ยังไม่มียี่สิบ วันหนึ่งพระอินทร์ได้แปลงตนเป็นไก่เผือกมาขันในเวลาเช้าเพื่อเตือนสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เร่งบำเพ็ญ บุญ บารมี ให้ สำเร็จ — มรรคผลโดยเร็ว และขันเตือนชาวเมืองให้ตื่นขึ้นรีบประกอบภารงาน ชาวเมืองจึงขนานนามเมืองนี้ว่า “กุกุตตนคร” คือเมืองไก่ เมืองนครลำปางจึงถือรูปไก่เป็นสัญลักษณ์ของเมืองมาจนทุกวันนี้

ตำนานต่อมาเกี่ยวกับที่มาของชื่อเมืองนี้ ปรากฏในตำนานพื้นบ้าน คือตำนานพระธาตุลำปางหลวงมีเรื่องราวพิสดารว่า เมื่อครั้งพุทธกาล สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ สัมโพธิญาณได้ ๒๕ พรรษา พระองค์เสด็จจาริกไปตามบ้านน้อยเมืองใหญ่พร้อมด้วยพระอรหันต์ อัครสาวก ๔ พระองค์ วันหนึ่งเสด็จมาถึงหมู่บ้านชื่อว่า “จัมพะการวัน” พระองค์ก็เสด็จไปประ

หับอยู่เหนือคอยม่อนน้อย(เขาเตี้ย)ลูกหนึ่ง ก็มีชายชาวสระหรือสระน้ำซึ่งชายคนมาพบสมเด็จพระ
ดำมาดำพุทธเจ้า เกิดความเดือนใสศรัทธา ละอายก่อนจึงเอนาฝั่งบรรจุกระบะบอกดำไม้บ้าง
(ไม้ที่ใช้ทำกระบะบอกชาวหลาม) มะพร้าวและมะตูมอย่างละ ๔ ผล ใช้ไม้ระจาดเป็นไม้คานหาบ
ถึงของเหล่านั้นนำมาอมถวายแด่สมเด็จพระดำมาดำพุทธเจ้า พระองค์รับเอนาฝั่งนั้นมาคั้น
แล้วจึงทิ้งกระบะบอกไม้ไปทางทิศเหนือ และเอาไม้ระจาดที่ตัดชายคนใช้เป็นคานบักตงบนพื้นดิน
กระบะบอกไม้บ้างและไม้ระจาดก็เจริญเติบโตเป็นกอและต้นมาจากทุกวันนี้ กล่าวกันว่าเวลาที่สมเด็จพระ
ดำมาดำพุทธเจ้าบักไม้ระจาดลงดินนั้น บังเอิญเอาทางปลายตง ใบไม้ระจาดที่ตัด
พระราชดำปางหลวงจึงมีใบกลับ คือกิ่งทุกกิ่งขึ้นพื้นดิน เมื่อสมเด็จพระดำมาดำพุทธเจ้า
ขึ้นนำฝั่งกับผลไม้ที่ละอายก่อนถวายแล้ว พระองค์ก็พยากรณ์ว่า ถัดมาทันต่อไปจะมีผู้สร้างเป็น
บ้านเมืองมีชื่อว่า “ดัมกะกัปปะนคร” ต่อจากนั้นพระองค์ยกพระหัตถ์ชี้ขวาขึ้นสู่พระเศียร พระ
เกศาติดพระหัตถ์มา ๓ เส้น ทรงมอบให้ละอายก่อน ๆ จึงนำเส้นพระเกศาขึ้นบรรจุระบอบทองคำ
ฝังดินบริเวณนั้นแล้วก่อเจดีย์ทับไว้ข้างบน ต่อมาผู้ก่อสร้างต่อเติมเจดีย์จนเป็นเจดีย์พระธาตุดำ
ปางหลวงที่เห็นอยู่ปัจจุบันนี้ เรื่องราวที่ละอายก่อนนำฝั่งบรรจุดำไม้บ้างไปอมถวายต่อองค์สมเด็จพระ
ดำมาดำพุทธเจ้านี้เอง บริเวณนั้นเมื่อกลายเป็นบ้านเมืองขึ้นมา ชาวเมืองจึงพากัน
เรียกว่า “เมืองละอายก่อนดำปาง” (หมายถึงละอายก่อนนำดำไม้บ้างบรรจุนำฝั่งมาถวายสมเด็จพระ
ดำมาดำพุทธเจ้า) ภายหลังนานเข้าจึงเรียกเพี้ยนเป็นเมืองละอายก่อนดำปาง และในที่สุดภาษาพา
ไปกลายเป็นเมืองนครดำปางจนกระทั่งบัดนี้ ชาวเมืองอื่นที่อยู่ใกล้เคียงกับเมืองนครดำปางหรือ
ชาวนครดำปางเห็นเรียกตนเองว่าเป็นชาวละอายก่อน หมายถึงคนพื้นเมืองของนครดำปางนั่นเอง

ตำนานเมืองนครดำปางที่กล่าวมาแล้ว ๒ ตำนานนี้เป็นตำนานพื้นบ้านที่เล่าสืบต่อกัน
มา ไม่ปรากฏศักราชแน่นอน แต่เป็นเรื่องน่ารู้จึงนำมากล่าวไว้เสียก่อน ส่วนประวัติเมืองนคร
ดำปางที่มีหลักฐานเป็นที่เชื่อถือได้มีอยู่ในหนังสือจามเทววงศ์ และหนังสือชินกาลมาลินีหรือตำนาน
โยนก หนังสือจามเทววงศ์นั้นพระเถระชาวเหนือชื่อพระโพธิวงษ์เป็นผู้เรียบเรียงไว้ ส่วนหนังสือ
ชินกาลมาลินีพระเถระชาวเหนือชื่อพระรัตนปัญญาเป็นผู้เรียบเรียงขึ้น เป็นภาษาบาลีทั้งต้องเล่ม
หนังสือทั้งสองเล่มนี้ได้กล่าวถึงเรื่องราวของเมืองนครดำปางไว้คล้ายคลึงกัน และระบุศักราชไว้พอ
ที่จะถือเป็นประวัติศาสตร์ได้ โดยได้กล่าวถึงประวัติเมืองดำปางไว้ว่า เมื่อสมัยชนชาติชนกค่อมหรือ
ขอมคำครอบครองแคว้นสุวรรณภูมิอยู่นั้น ในราว พ.ศ. ๑๓๐๐ พระฤๅษี ๒ คน คือพระสุเทว-

ฤๅษี สำนักลอยสุเทพ กับพระสุกกทันตฤๅษีสำนักธรรมิกบรรพต (เขาส้มอคอน อยู่ในเขตจังหวัด
ลพบุรีปัจจุบัน) ได้ร่วมกันสร้างเมืองหริภุญชัย(ลำพูน)ขึ้นแล้วจึงอัญเชิญ พระนางเจ้าจามเทวี พระ
ราชธิดาพระเจ้ากรุงละโว้ ขึ้นมาครองเมืองหริภุญชัย ขณะที่พระนางเจ้าจามเทวีเสด็จมานั้นพระ
นางกำลังทรงครรภ์อ่อนๆ ครั้นถึงเมืองหริภุญชัยก็ประสูติพระราชโอรสฝาแฝด ๒ พระองค์
องค์พี่ทรงนามว่าเจ้ามหันตยศ องค์น้องทรงนามว่า เจ้านันตยศ ต่อมาเมื่อเจ้าชายทั้งสองเจริญ
พระชนมพรรษาขึ้น พระนางเจ้าจามเทวีก็พระราชโองการให้เจ้ามหันตยศเป็นกษัตริย์ครองนครหริภุญชัย
ส่วนเจ้าชายอนันตยศก็มีพระทัยปรารถนาจะได้ครองบ้านครองเมืองบ้าง จึงนำความไปปรึกษาพระ
นางเจ้าจามเทวี ๆ จึงทรงแนะนำให้เจ้าชายอนันตยศไปหาพระฤๅษีวาสุเทพเพื่อขอให้พระฤๅษี
สร้างเมืองให้ เจ้านันตยศจึงไปหาพระฤๅษีวาสุเทพแจ้งพระประสงค์ให้ทราบ พระฤๅษีแนะนำ
เจ้านันตยศว่าทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของนครหริภุญชัยมีภูเขาใหญ่ลูกหนึ่งชื่อว่า “เขาลางค -
บรรพต” ที่เชิงเขามีพรานผู้หนึ่งชื่อพรานเขาลางคอาศัยอยู่ ให้เจ้านันตยศเดินทางไปที่เขาลูกนั้น
ไปพบกับพรานเขาลางค แล้วให้พรานเขาลางคนำทางไปยังสำนักของพระสุพรหมฤๅษีที่ดอยง่าม(ภู -
เขาสองยอด) พระสุพรหมฤๅษีจะสร้างบ้านแปลงเมืองให้ เจ้านันตยศทราบบ้างนั้นก็มีความ
ยินดี กราบทูลถวายพระนางเจ้าจามเทวีผู้มารดา ยกพลพลนิกรออกเดินทางจากนครหริภุญชัย
เมื่อถึงฝั่งแม่น้ำแห่งหนึ่งชื่อว่าแม่น้ำมาดิลาว (ห้วยแม่ล้าน อยู่เชิงดอยบาหรือบาร้องไห้ ในเขตจัง -
หวัดลำพูนขณะนี้) จึงพักพลที่ริมฝั่งแม่น้ำนั้น เจ้านันตยศเข้าไปนมัสการพระฤๅษีพุทธขจฺจิต ซึ่ง
บำเพ็ญพรตอยู่ ณ ที่นั้น ถามทางไปยังเขาลางคบรรพต พระฤๅษีพุทธขจฺจิตจึงให้พรานป่าผู้หนึ่งนำ
ทางเจ้านันตยศกับไพร่พลไปยังที่พักของพรานเขาลางค เมื่อพบกับพรานเขาลางคแล้ว พรานเข -
าลางคก็นำเจ้านันตยศไปยังสำนักของพระสุพรหมฤๅษี เจ้านันตยศได้แจ้งพระประสงค์และขอให้
พระสุพรหมฤๅษีสร้างบ้านเมืองให้ พระสุพรหมฤๅษีจึงพาเจ้านันตยศไปยังเชิงเขาเขาลางค
บรรพตเพื่อมองหาทำเลที่จะสร้างเมือง พระฤๅษีได้มองไปทางทิศตะวันตกของแม่น้ำวัง ก็เห็น
สถานที่แห่งหนึ่งมีชัยภูมิดีสมควรที่จะสร้างเมืองได้ พระสุพรหมฤๅษีจึงสร้างเมืองขึ้น ณ ที่นั้น ถ้าง
ยาวด้านละ ๕๐๐ วา แล้วนำศิลาก้อนหนึ่งมาตั้งไว้ท่ามกลางเมือง เรียกว่า “ผาม่อง” ถือเป็นหลักเมือง
เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็ขนานนามเมืองนี้ว่า “เขาลางคนคร” ตามนามของพรานเขาลางค ผู้นำทาง ต่อ -
มาเจ้านันตยศจึงได้เชิญเสด็จพระนางเจ้าจามเทวีกระทำพิธีราชาภิเษกเจ้านันตยศเป็นกษัตริย์ท
พระนามว่า พระเจ้าอินทระกัณฐก ปกครองนครเขาลางคสืบมา

พระเจ้าอินทระเกรียงกรปกครองบ้านเมืองในนครเขลางค์อยู่นานพอสมควร ก็มีความรำ-
ลึกถึงพระนางเจ้าจามเทวีผู้เป็นพระราชมารดา และพระองค์ใคร่จะได้สมณชีพราหมณ์ในนคร
หริภุญชัยไปสืบศาสนาในนครเขลางค์ให้รุ่งเรืองสืบไป พระเจ้าอินทระเกรียงกรก็เสด็จไปยังนคร
หริภุญชัยเข้าเฝ้าพระนางเจ้าจามเทวี กราบทูลขอสิ่งทีพระองค์ประสงค์ พระนางเจ้าจามเทวีก็พระ-
ทานพระสงฆ์คณาจารย์ให้ตามพระประสงค์ เมื่อพระเจ้าอินทระเกรียงกรเสด็จกลับยังเขลางค์นครได้
บัญชาเชิญพระนางเจ้าจามเทวีเสด็จมาด้วย พอถึงนครเขลางค์พระองค์ได้มอบนครเขลางค์ให้พระ-
นางเจ้าจามเทวีปกครอง ส่วนพระองค์เองไปสร้างเมืองใหม่ขึ้นทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ (หนังสือ
ความเท็จจริงว่าทางทิศตะวันตก) เมืองใหม่นั้นชื่อว่า “อาศัมภางนคร” พระเจ้าอินทระเกรียงกรเสด็จไป
ประทับแรมเมืองใหม่ แต่ได้เสด็จไปปรนนิบัติพระนางเจ้าจามเทวีทุกวันมิได้ขาด นครเขลางค์ กับ
นครอาศัมภางค์อยู่ใกล้กัน ชาวเมืองจึงเรียกเมืองทั้งสองควบคู่กันไปว่า “นครเขลางค์ดัมภางค์”
ภายหลังตำนานที่เรียกชื่อเมืองนี้เพี้ยนไปและต้นตอกลายเป็นนครลำปาง ชื่อเมืองนี้มีคำວ່ານครนำ
หน้ามาช้านานแล้ว แต่เมื่ทางราชการเปลี่ยนมาเรียกชื่อเมืองเป็นจังหวัด คำนครก็หายไปเป็นจังหวัด
ลำปาง ขณะนี้ได้ทราบว่ทางจังหวัดลำปางกำลังดำเนินการขอเปลี่ยน นามจังหวัดลำปาง เป็นจัง-
หวัดนครลำปาง ให้ถูกต้องตรงกับประวัติของเมือง

พระนางเจ้าจามเทวีครอบครองนครเขลางค์อยู่ได้ ๖ ปีก็ประชวรเสด็จกลับไปยังนคร
หริภุญชัยและสวรรคตในเวลาต่อมา ส่วนพระเจ้าอินทระเกรียงกรกลับมาครองนครเขลางค์ดัมภางค์
สืบมาจนสิ้นพระชนม์ เชื้อสายของพระเจ้าอินทระเกรียงกรหรือเจ้าชายอนันตยศจะได้ปกครองบ้าน
เมืองสืบต่อมาช้านานเท่าใดไม่ปรากฏในตำนานหรือหลักฐานอื่นใดเลย แต่นักประวัติศาสตร์สัน-
นิษฐานว่า ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘ ดินแดนที่เป็นนครลำปางปัจจุบันนี้คงอยู่ใน
ความปกครองของพดกมอญ ซึ่งปกครองทั้งเมืองนครลำพูนและนครลำปางด้วย ต่อมาปรากฏ
ในหนังสือชินกาลมาลินีตอนท้าย ที่เรียกกันว่าตำนานโยนกหรือพงศาวดารเหนือ กล่าวว่ในราว
พ.ศ. ๑๘๐๐ พระเจ้าเม็งราย เชื้อสายของพระเจ้าตะดะจกราช ได้รวบรวมชนเผ่าไทยเข้า
ด้วยกันจนเป็นปึกแผ่นมีกำลังเข้มแข็งขึ้น และได้มาสร้างนครเชียงใหม่ขึ้นเป็นราชธานี พระ-
เจ้าเม็งรายก็เริ่มแผ่อำนาจเข้าไปในเขตที่พดกมอญปกครองอยู่ โดยเข้าโจมตี เมืองนครลำพูนก่อน
ความปรากฏในพงศาวดารว่ เมื่อพระเจ้าเม็งรายเข้าตีเมืองลำพูนนั้น มีพญาธิบาเป็นเจ้าเมือง
พญาธิบาสู้พระเจ้าเม็งรายไม่ได้จึงแตกหนีมาอาศัยพญาเม็กผู้บุตรที่ครองเมืองนครลำปางอยู่ ต่อ

มาในปี พ.ศ. ๑๘๓๙ พญาเบิกผู้ครองเมืองนครลำปางได้จัดกองทัพขึ้นไปตีเมืองนครเชียงใหม่เพื่อแก้แค้นแทนพญาธิบาลผู้บิดา กองทัพของพญาเบิกที่ยกไปครั้งนี้คงมีกำลังเกรียงไกรมากพระเจ้าเม็งราย ถึงกับต้องเรียกตัวเจ้าขุนครามราชโอรส ที่ครองเมืองเชียงราย ยกพลเข้ามาช่วยรบด้วย การยุทธครั้งนี้ตัวพระเจ้าเม็งรายทรงช้างชื่อ เพชรบัลลังก์ออกบัญชาการรบด้วยพระองค์เอง ผลของการยุทธฝ่ายพญาเบิกปราชัยแตกหนีไปถึงตำบลแม่ต่าน เจ้าขุนครามได้ติดตามมาจับตัวพญาเบิกได้ ให้ประหารชีวิตพญาเบิกเสียแล้วเจ้าขุนครามยกกำลังเข้าตีเมืองนครลำปางได้ พญาธิบาลหนีไปอาศัยอยู่กับพระยาพิษณุโลก เมืองสองแคว เจ้าขุนครามจะยกทัพติดตามไป แต่พระเจ้าเม็งรายห้ามไว้ เพราะเกรงจะกระทบกระเทือนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสุโขทัยกับล้านนาไทย ซึ่งในเวลานั้นเป็นรัชสมัยของพระเจ้ารามคำแหง

เมื่อเจ้าขุนครามตีเมืองนครลำปางได้แล้ว ตั้งแต่นั้นมาเมืองนครลำปางก็เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนาไทย พระเจ้าเม็งรายแต่งตั้งให้ขุนไชยเสนา เป็นผู้รั้งเมืองนครลำปางอยู่ ระหว่างที่นครลำปางหรือนครเสดางค์เป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรล้านนาไทยนี้ กษัตริย์ในราชวงศ์เม็งรายได้ส่งพระญาติบ้าง ขุนนางบ้าง มาปกครองนครลำปางตลอดมา บรรดาเจ้าเมืองนครลำปางในระยะเวลาที่เท่าที่ปรากฏในพงศาวดารก็มี หมื่นโลจนครเป็นเจ้าเมืองนครลำปางระหว่างปี พ.ศ. ๑๙๘๐ ต่อมาบุตรของหมื่นโลจนครชื่อหมื่นหาญแต่ทองหรือหมื่นดงนครได้เป็นเจ้าเมืองนครลำปางสืบต่อมา ท่านเจ้าเมืองผู้นี้เป็นวีรบุรุษและนักรบเรื่องนามของล้านนาไทยผู้หนึ่ง เคยรบชนะกองทัพไทยอยุธยา เรื่องราวตอนนั้นปรากฏในพงศาวดารว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๐๖ พระเจ้าติโลกราช พระเจ้านครเชียงใหม่ยกทัพไปตีเมืองสุโขทัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ความทราบถึงสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาซึ่งขณะนั้นได้ย้ายราชธานีมาตั้งที่เมืองพิษณุโลกสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ยกทัพหลวงไปต่อสู้ พร้อมด้วยพระอินทรวรราชพระราชโอรสองค์น้อยเป็นแม่ทัพหน้า กองทัพกรุงศรีอยุธยาตีกองทัพหน้าของเชียงใหม่แตก พระอินทรวรราชยกติดตามทัพเชียงใหม่ไปถึงนครลำปางก็ปะทะกับทัพของหมื่นดงนคร ผู้ครองนครลำปางหมื่นดงนครซึ่งพลายไชยสงคราม เข้าชนกับช้างของพระอินทรวรราช หมื่นดงนครประหารพระอินทรวรราชสิ้นพระชนม์บนคอช้าง ทัพกรุงศรีอยุธยาจึงแตกทัพกลับไป หมื่นหาญแต่ทองหรือหมื่นดงนครนี้ปรากฏในศิลาจารึกวัดพระธาตุลำปางหลวงว่าในปี พ.ศ. ๑๙๙๒ ได้บูรณะพระเจดีย์ในพระอารามแห่งนี้ด้วย หมื่นดงนครผู้นี้ภายหลังพระเจ้าติโลกราชส่งตั้งว่าเจ้า

ใจจะออกไปเข้ากับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จึงเอาตัวหมื่นด้งนครไปลงโทษที่เชียงใหม่ จาก
วิจารย์กัณฑ์พระธาตุลำปางหลวงนี้เองทำให้เราทราบว่าเจ้าเมืองนครลำปางคนต่อมา ก็มี เจ้าหมื่น
คำเป็ก หรือเจ้าพันคำเพชร ชุนนางเมืองเวียงเข้ามาล่อดำรงต่อพระเจ้าติโลกราชฯ จึงส่งมาขึ้น
เมืองนครลำปาง เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๓๙ ต่อจากเจ้าคำเป็ก คือเจ้าอ้ายอ้า บุตรหมื่นหาญแต่ท้องหรือ
หมื่นด้งนคร และเจ้าเมืองนครลำปางคนสุดท้ายที่ปรากฏในตำนานพระธาตุลำปางหลวงก็คือ หมื่น
หาญศรีศักดิ์ ต่อจากนั้นสันนิษฐานได้ว่าเมืองนครลำปางคงปกครองกันอย่างล้าสมัยคึกคัก มี
เสนาเมืองร่วมกันปกครอง จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๒๗๕ จึงได้มีคนดีของเมืองลำปางท่าน
หนึ่งประกอบวีรกรรมมีชื่อเสียงโด่งดัง วีรบุรุษท่านนี้เป็นบรรพบุรุษต้นตระกูล ณ เชียง
ใหม่ ณ ลำปาง ณ ลำพูน และ เจ้าเจ็ดตน ผู้สืบตระกูลของท่านได้เป็นเจ้าผู้ครองนครฝ่ายเหนือ
หลายหัวเมือง

วีรบุรุษของเมืองนครลำปางที่กล่าวถึงนี้ก็คือ นานทิพย์อนันต์ เรื่องราวมีอยู่ว่าใน
ราวปี พ.ศ. ๒๒๗๒-๒๒๗๕ บ้านเมืองในอาณาจักรล้านนาไทยเกิดจลาจลวุ่นวายคุมกันไม่คิดเพราะการรุกร
านของพม่า เมืองเชียงใหม่ เชียงราย ตกอยู่ในอำนาจของพม่า นครเชียงใหม่ก็รบติดพัน
อยู่กับพม่า เมืองอื่นๆต่างก็ตั้งตนเป็นอิสระ เมืองลำพูนมีท้าวผายศปกครองอยู่ เมืองนครลำ
ปางขณะนั้นปกครองกันอย่างล้าสมัยคึกคัก มีเสนาเมืองดีคน ชื่อแสนหนึ่งชื่อ แสนเทพ นาย
เรือน จะเร้น้อย ร่วมกันปกครองบ้านเมือง แต่บังคับราชการงานเมืองไม่ดิถีขาดเพราะมัวแต่
แย่งอำนาจกัน ขณะนั้นมีพระภิกษุรูปหนึ่ง เป็นเจ้าอาวาสวัดนายาง หรือนายาบ (ปัจจุบันอยู่ใน
เขตอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง) มีความรู้เชี่ยวชาญในทางไสยศาสตร์ เป็นที่เคารพนับถือของชาว
เมืองทั่วไป เจ้าอาวาสวัดนายางคิดจะตั้งตนเป็นใหญ่ จึงรวบรวมลูกศิษย์ลูกหาแล้วลาสิกขาบท ตั้ง
ตนเป็นหัวหน้าก๊ก มีสมภารวัดสามขาและวัดบ้านพ่อนลาสิกขาบทออกมาเป็นเสนาซ้ายขวา เสนา
เมืองทั้งสี่ไม่อาจปราบปรามได้ กิดิศัพทความเก่งกล้าของสมภารวัดนายางทราบไปถึงท้าวผายศ
เจ้าเมืองลำพูน ท้าวผายศใคร่จะลองดีกับสมภารวัดนายางผู้มีวิทยาคมจึงได้ยกกองทัพมาเพื่อ
ปราบปราม สมภารวัดนายางก็คุมสมัครพรรคพวกออกต่อสู้กับทัพเมืองลำพูนที่ตำบลบ้านค้อย่าง
สามารถ กองทัพของสมภารวัดนายางกำลังน้อยกว่าสู้ไม่ได้ก็ถอยหนีเข้าไปรวมพลในวิหารหลวง
วัดพระธาตุลำปางหลวง กองทัพของท้าวผายศจึงยกไปล้อมไว้ ตอนเช้าสมภารวัดนายางคุมพลตี
แหวงกองล้อมออกจากวัดพระธาตุลำปางหลวงไปได้ กองทัพลำพูนไล่ติดตามไปเกิดการสู้รบกันชานาน
ใหญ่อีกครั้ง กองทัพของสมภารวัดนายางเกือบจะได้ชัยชนะอยู่แล้วพอดีที่สมภารวัดนายางถูกกระ

ศูนย์บ่มรอม่ายลำพูนที่หว่างค้อดัมลง เสนาซ้ายขวาด้ล้ามซาและด้บ้านเพื่อนเข้าประจาง ถัดถูก
อาตุษบั้นถึงแก่ความตายทั้งล้ามคน ล้มคัพรรคพอกเมื่อด้หันหัวหน้าด้กัพากันหลบหนี พวกที่หนีไม่
ทันก็ถูกกองทัพล้ามลำพูนฆ่าพันล้ามตายเป็นอันมาก กองทัพล้ามลำพูนเมื่อได้ชัยชนะแล้วด้กำเริบ
เลืบถ่านเข้าป้ดด้กองบัญชาการอยู่ในวิหารหลวงวัดพระธาตุลำปางหลวง ด้คัพรรคพอกอถกก่อ-
กรรมทำเชื่อกับชาวบ้าน บังคัปเกณท์เอาทรัพย์สินเงินทองมาบำรุงกองทัพล้ามลำพูน ด้คร่ำหาญไปนำเรว
ความสุข ชาวบ้านเคือร้อกันทุกหย่อมหญ้า แด้ท้าวมหยคัคฉนวนะชงทัพล้ามลำพูนด้แด้งให้นาย
ทหารเอกของล้ามตนมี หาญฟ้าแมบ หาญฟ้า้ง้า หาญฟ้าพัน ช่อนอาตุษเข้าไปขอเจรจากความ
เมืองกับเสนาเมืองทั้งสี่ด้ว่าราชการเมืองนครลำปางอยู่ เสนาเมืองหลงกลออกเจรจากด้วยด้ถูกทหาร
เอกของล้ามลำพูนพันแทงตายไปหลายคน พอด้ที่กองทัพล้ามลำพูนก็ยกพลเข้าป้ดเมืองนครลำ-
ปาง ไล่ฆ่าพันผู้คน จุคเพติงเผ่าบ้านเวือ่นราชฐ์เป็นกาวใหญ่พอกเสนาเมืองและราชฐ์ที่เคือ
ตายด้กัพากันหลบหนีไปอาศัยอยู่นอกเมือง เช่นที่ประตุมา แม่เมาะ แม่จาง เมืองนครลำปาง
ไม่มีผู้คนอยู่กลายเป็นเมืองร้างไป กองทัพล้ามลำพูนจึงป้ดด้กองบัญชาการอยู่ที่วัดพระธาตุลำ-
ปางหลวง เพื่อก่อกรรมทำเชื่อกับชาวเมืองนครลำปางต่อไป

ครั้งนั้นยังมีพระอริการรูปหนึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดแก้วชมภู เป็นที่เคารพนับถือของชาว
เมืองจำนวนมากคิดด้จะกู้บ้านเมืองนครลำปางให้พ้นจากอำนาจของกองทัพล้ามลำพูนที่ยึดครองอยู่
จึงด้ลุ่มผู้คนและบรรดาลูกศิษย์ไว้มีกำลังพลลุ่มคอรแด้ลุ่มคนไปติดต่อเจรจากับจะเร้นย ท้าว
ด้น่ก่านเสนาเมืองนครลำปางที่หลบหนีกองทัพล้ามลำพูนไปอยู่ที่ประตุมา เพื่อให้เสนาเมืองเหล่านั้นเข้า
มาเป็นหัวหน้าลุ่มลุ่มคัพรรคพอกบ้านเมือง แด้เสนาเมืองที่เคืออยู่เกิดความห้ฉฉยใจไม่ลุ่มเสีย
แด้จึงแด้แด้เจ้าอริการวัดแก้วชมภูว่าคนไม่ประลุ่มจะเป็นหัวหน้าแด้ ขอให้เจ้าอริการเลืกหา
ผู้ที่ลุ่มควรเป็นหัวหน้าเอาเองเกิด หากผู้นั้นลุ่มารชบได้เข้าศึกออกป้ได้แด้ด้กระมอบบ้านเมือง
นครลำปางให้ผู้นั้นปกครองต่อไป เจ้าอริการได้ทราบเช่นนั้นจึงได้ปรึกษากับศิษย์ทั้งปวงด้ได้ความ
ว่า ยังมีพรานป่าชาวบ้านปงยางคค (ชลเ็นอยู่ในเขตอำเภอ้างฉฉร จ้างหวัด้างปาง) ผู้หนึ่ง
ชื่อนานทิพย์ เป็นผู้มีสติปัญญาเนียบแหลม ด้้าหาญ มีกำลังมีมีแด้มีความชำนาญในการใช้
ปืนอย่างเชื่อกวชาญหาผู้ใดลุ่มเหมือนมิได้ เคยจับช้างป้ด้ด้วยมีมีเบ้าล่านชาวบ้านชานานนามว่า
“หนานทิพย์ช้าง” เจ้าอริการวัดแก้วชมภูจึงเชิญหนานทิพย์ช้างมาพบ และมอบหมายให้หนานทิพย์
ช้างเป็นหัวหน้าชาวนครลำปางต่อสู้เข้าศึกกับบ้านกูเมือง หนานทิพย์ช้างก็ยินด้รับเป็นหัวหน้า แด้
จึงคุมพล ๓๐๐ คนยกไปจะรบกับกองทัพล้ามลำพูนที่ด้อยู่ที่วัดพระธาตุลำปางหลวง ไวยยกกอง

ออกบ้านออกจ้ว ถึงวัดพระธาตุลำปางหลวงเวลาดวงขึ้น นานทิพย์ช้างตั้งพลล้อมวัดพระธาตุลำปางหลวงไว้อย่างแข็งแรงทุกด้าน นานทิพย์ช้างแต่ผู้เดียวตีรอตเข้าไปในกำแพงวัดทางช่องที่ระบายน้ำ เข้าไปตามยามรักษาการณ์ถึงท่าวมหายศโดยแจ้งว่าถือหนังสือจากชายาท่าวมหายศมาจากลำพูนจะนำมาให้ท่าวมหายศ ยามรักษาการณ์ก็นำนานทิพย์ช้างเข้าไปหาท่าวมหายศซึ่งกำลังเล่นหมากรุกอยู่กับคนตื้นที่อยู่ทางมุขทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวิหารหลวง ตั้งหนังสือปลดอมให้แก่ท่าวมหายศแล้วถอยออกมายกปืนที่ถือมายิงท่าวมหายศถึงแก่ความตายทันที (กระสุนยังทะลุไปถูกราววัดทองเหลืองของเจดีย์ ยังเห็นรอยอยู่จนทุกวันนี้) เมื่อท่าวมหายศถูกยิงแล้วนานทิพย์ช้างก็ถอยกลับออกจากกำแพงทางเดิมที่เข้ามา นำชาวบ้านเข้าโจมตีทหารชาวเมืองลำพูนทันที ฝ่ายทหารลำพูนถูกโจมตี โดยไม่รู้ตัวก็เสียกระบวน ถูกพวกของนานทิพย์ช้างฆ่าล้มตายเป็นอันมากที่เหลือก็แตกพ่ายหลบหนีไป นานทิพย์ช้างยกพวกติดตามไปจนถึงดอยดินแดงแล้วจึงยกกลับมือจับไล่กองทัพอเมืองลำพูนออกไปแล้ว เจ้าอิทธิราชัดแก้วสมกับชาวเมืองนครลำปางจึงพร้อมใจกันยกนานทิพย์ช้างขึ้นเป็นเจ้าผู้ครองเมืองนครลำปางขนานนามว่า “เจ้าพญาสุระวงษาไชยสงคราม” ในปี พ.ศ. ๒๒๗๕ เมืองนครลำปางเป็นอิสระไม่ขึ้นแก่เมืองใด เจ้าพญาสุระวงษาไชยสงครามครองเมืองนครลำปางอยู่ ๒๗ ปี จนถึงปี พ.ศ. ๒๓๐๓ ก็ถึงแก่พิราลัย

เมื่อเจ้าพญาสุระวงษาไชยสงครามถึงแก่พิราลัย บ้านเมืองในลานนาไทย ไม่เป็นปกติสุข พระม้าวได้เข้ามาบูรณาน ตลอดจนถึงกรุงศรีอยุธยา ก็เสียแก่ข้าศึกเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๐ ส่วนในลานนาไทยนั้นก็ตกอยู่ในอำนาจของพระม้าวเช่นกัน ประวัติของเมืองนครลำปางจับความตามประชุมพงศาวดารภาคที่ ๓ ได้ความว่า เมื่อพระเจ้าอู่จะดีกรุงศรีอยุธยาแตกแล้ว พระเจ้าอู่จะตั้งให้ไปสุพตา โปมะยง่วน (ชาวเมืองเรียกว่าโป้หัวขาว) คุมไพร่พลเมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองนครลำพูน ไปตั้งอยู่ที่เมืองกุมภภัม ตั้งพระยาจำบ้าน เป็นเจ้าเมืองนครลำปาง ตั้งเจ้าฟ้าชายแก้ว บุตรเจ้าพญาสุระวงษาไชยสงครามเป็นอุปราช เจ้าฟ้าชายแก้วมีบุตรชาย ๗ องค์หญิง ๓ องค์คือ

- (๑) เจ้ากาจละ
- (๒) เจ้าคำโสม
- (๓) เจ้าน้อยธรรมลังกา
- (๔) เจ้าคงทิพ

(๕) เจ้านางศรีอินชา (ภายหลังได้เป็นพระชายาของกรมพระราชวังบวร-
สถานพิมุข)

(๖) เจ้านางศรีวรรณ

(๗) เจ้าหนูล่า

(๘) เจ้าคำผืน

(๙) เจ้านางศรีบุญทัน

(๑๐) เจ้าบุญมา

ผู้สืบเชื้อสายจากเจ้าฟ้าชายแก้วที่เป็นชายทั้งเจ็ดนี้ ต่อมาได้เป็นเจ้าผู้ครองนครในหัวเมืองฝ่ายเหนือ คือ เชียงใหม่ นครลำปาง นครลำพูน ได้เป็นต้นตระกูลของ สกุล ณ เชียงใหม่ นครลำปาง นครลำพูน เชื้อเจ็ดตน ในบรรดาผู้สืบเชื้อสายของเจ้าฟ้าชายแก้วนี้มีผู้หนึ่งที่เป็นนักรบติดนาม มีชื่อเสียงโด่งดังในประวัติศาสตร์ชาติไทย ท่านผู้นี้คือ เจ้ากาวิละ ซึ่งเป็นนักรบคู่บารมีของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เรื่องราวตอนนี้มีปรากฏในพงศาวดารว่า เมื่อไปมะยูง่วน ตั้งพระยาจำบ้านให้เป็นเจ้าเมืองนครลำปาง และ เจ้าฟ้าชายแก้วเป็นอุปราชเมืองนครลำปางแล้ว ต่อมาเจ้าฟ้าชายแก้วถึงแก่พิราลัย พระมเหสีตั้งเจ้ากาวิละ บุตรของเจ้าฟ้าชายแก้วขึ้นเป็นอุปราชแทน ไปมะยูง่วน ก็ไปตั้งกองบัญชาทัพอยู่ ณ เมืองเชียงใหม่ ในระยะนี้ พระยาตาก (สิน) ได้รวบรวมไพร่พลต่อสู้ขับไล่พระม่าเข้าศึกกบฏอิสรภาพของกรุงศรีอยุธยาไว้แล้วและปราบดาภิเษกขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มีราชธานีอยู่ที่กรุงธนบุรี ในปี พ.ศ. ๒๓๑๗ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียกกองทัพขึ้นมาตีเมืองเชียงใหม่ ไปมะยูง่วนรู้ว่ากองทัพกรุงธนบุรีเข้ามา ก็ให้พระยาจำบ้าน และเจ้ากาวิละ เกณฑ์คนออกมาตั้งรับนอกเมืองเชียงใหม่ กองทัพของกรุงธนบุรีถึงเมืองลำพูน พระยาจำบ้าน และ เจ้ากาวิละ ก็นำพลมาเข้าด้วยกับเจ้าพระยาสุรสีห์ฯ (กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข) แม่ทัพหน้า เพื่อขอร่วมรบขับไล่พระม่า ท่านเจ้าพระยาสุรสีห์ฯ จึงให้ทัพของพระยาจำบ้าน และเจ้ากาวิละเข้าโจมตีเมืองเชียงใหม่ได้ชัยชนะ ไปมะยูง่วนหลบหนีไป สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ตั้งเจ้าเมืองเชียงใหม่ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งพระยาจำบ้านเป็นพระยาภิเชียรพราการ ครองเมืองเชียงใหม่ ตั้งเจ้ากาวิละเป็นเจ้าผู้ครองเมืองนครลำปาง และตั้งเจ้าคำโสมเป็นเจ้าอุปราช ตั้งเจ้าน้อยขรรค์มงคลเป็นเจ้าราชวงศ์ เมืองนครลำปาง ส่วนเจ้าดวงทิพ เจ้าหนูล่า เจ้าคำผืน และเจ้าบุญมา น้องเจ้ากาวิละทั้งสี่ โปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้ช่วยกำรราชการพระราชทานเครื่องยศตามฐานาศักดิ์ทุกประการ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๑๘ อะแซหฺนุกี แม่ทัพพม่านำทัพเข้าตีเมืองพิษณุโลก ทางหัวเมืองฝ่ายเหนือ นั้น พระเจ้าอังวะได้ให้อำมะหฺลอกุ่น กับ ตวนกุ่น คู่มพลเข้าตีเมืองเชียงใหม่ พระยาวิเชียรปราการเข้าสู่รับเห็นเหลือกำลัง จึงอพยพมารวมกำลังอยู่กับเจ้ากาวิละที่เมืองนครลำปาง เจ้ากาวิละรักษามืองนครลำปางอย่างเข้มแข็งพม่าเข้าตีเมืองไม่ได้จึงเลิกทัพกลับไป

ปี พ.ศ. ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปราบดาภิเศกเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้ากาวิละเป็นเจ้าผู้ครองนครลำปางตามตำแหน่งเดิม

เจ้ากาวิละครองเมืองนครลำปางเป็นปกติสุขต่อมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๓๒๘ พม่ายกกองให้มาตีหัวเมืองฝ่ายเหนืออีก พม่าเข้าตีเมืองนครลำปางไม่ได้ เพราะเจ้ากาวิละรักษามืองไว้มั่นคง พม่าจึงล้อมเมืองไว้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดเกล้าฯ ให้กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข ยกกองทัพมาช่วยไล่กองทัพพม่าฝ่ายเหนือ และช่วยเหลือเมืองนครลำปาง ฝ่ายทัพพม่าที่ล้อมเมืองนครลำปางทราบว่ากองทัพไทยยกขึ้นมามีช่วยจึงเลิกทัพกลับไป

ต่อมาพระยาวิเชียรปราการ เจ้าเมืองเชียงใหม่มองแก่พิราลัย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพิจารณาเห็นว่า หัวเมืองฝ่ายเหนือนี้เมืองเชียงใหม่มมีความสำคัญที่สุด พม่ายกเข้ามาสร้างความบ่่อยๆ เช่นเข้ามาจู่โจมผู้คนไปเมืองพม่า ลอบเข้ามาโจมตีเมืองเล็กเมืองน้อยทั่วไป พระองค์มีพระประสงค์จะได้ผู้มีฝีมือเข้มแข็งไปครองเมืองเชียงใหม่เพื่อรับมือกับพม่า ทรงเห็นว่าเจ้ากาวิละเจ้าผู้ครองเมืองนครลำปางเป็นผู้สมควรที่สุด ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๓๒๘ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้ากาวิละไปเป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ให้เจ้าน้อยธรรมลังกาเป็นเจ้าอุปราช เจ้าพุทธสว ญาติฝ่ายมารดาเจ้ากาวิละเป็นเจ้าราชวงศ์ ส่วนเมืองนครลำปางนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเจ้าคำโสมเป็นเจ้าผู้ครองเมืองนครลำปาง เจ้าดวงทิพเป็นเจ้าอุปราช เจ้าหม่อมา เป็นเจ้าราชวงศ์ ด้วยเหตุนี้เจ้ากาวิละจึงเป็นต้นตระกูล ณ เชียงใหม่ มีเชื้อสายสืบต่อกันมาจนทุกวันนี้

ทางนครลำปางนั้นเจ้าคำโสมเป็นเจ้าผู้ครองนครได้ ๘ ปี ใน พ.ศ. ๒๓๓๖ เจ้าคำโสมก็ถึงแก่พิราลัย เจ้าดวงทิพได้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำปางสืบต่อมา โดยมีเจ้าหม่อมาเป็นเจ้าอุปราช เจ้าหนานไชยวงศ์ บุตรเจ้าคำโสมเป็นเจ้าราชวงศ์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเจ้าผู้ครองนครลำปาง และเชียงใหม่นี้แล้ว แต่เมืองลำพูนในขณะนั้นยังไม่มีเจ้าผู้ครองนคร

จนปี พ.ศ. ๒๓๕๗ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าคำผืนซึ่งขณะนั้นเป็นเจ้าราชวงศ์เชียงใหม่ มาเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูน และให้เจ้าบุญมาผู้น้องเป็นเจ้าอุปราชเมืองลำพูน ต่อมาเจ้าบุญมาได้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูน เจ้าบุญมาบุตรสุดท้องของเจ้าฟ้าชายแก้วก็ได้เป็นต้นตระกูล ณ ลำพูนอีกตระกูลหนึ่ง (เจ้าคำผืน แม้จะไม่เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูนคนแรกก็จริงแต่ได้กลับไปเป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่อันดับที่ ๓ นับจากเจ้ากาวิละ)

สำหรับเจ้าผู้ครองนครลำปางนั้นเจ้าดวงทิพย์ได้เป็นมาตลอดจนถึงปี พ.ศ. ๒๓๖๖ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าดวงทิพย์ เป็นพระเจ้านครลำปาง จนถึงปี พ.ศ. ๒๓๖๘ พระเจ้านครลำปางดวงทิพย์ถึงแก่พิราลัย เจ้าหนานไชยวงศ์บุตรเจ้าคำโสมเป็นเจ้าผู้ครองนครลำปางสืบต่อมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๓๘๐ ถึงแก่พิราลัย เจ้าน้อยชนธิยะ หรือพระยาชนธิยะ บุตรเจ้าคำโสมเป็นเจ้าผู้ครองนครลำปางถัดต่อมา แต่เจ้าผู้ครองนครลำปางผู้ครองเมืองได้เพียง ๖ เดือนถึงแก่พิราลัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าน้อยอินทรบุตรเจ้าคำโสมซึ่งขณะนั้นเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูน มาเป็นเจ้าผู้ครองนครลำปางสืบต่อจากเจ้าน้อยชนธิยะ เจ้าน้อยอินทรผู้นั้นต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๘๙ ได้ถูกเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่และลำพูนเข้าจับกักตัวโทษไปยังพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ จึงมีท้องตราให้เจ้าน้อยอินทรลงไปเฝ้าที่กรุงเทพฯ เจ้าอินทรไปอยู่ถึงแก่พิราลัยที่กรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าวรญาณรังษี บุตรเจ้าคำโสมเป็นเจ้าผู้ครองนครลำปางสืบมา ในสมัยที่เจ้าวรญาณรังษีครองนครลำปางนี้ได้มีจินตกวีเอกของชาวเหนือเกิดขึ้นท่านหนึ่งชื่อว่า “พญาพรหม” วรรณกรรมของพญาพรหมผู้นี้โด่งดังไปทั่วแคว้นล้านนาไทย เป็นผู้แต่ง “คำจ๋ม” “คำอ้อบ” “ปู้ฮ่อนหลาน” “คำอ้อฮ้าง” ฯลฯ บทกลอนของท้าวผู้ประชาชนนิยมอ่านกันทั่วภาคเหนือ วรรณกรรมของท่านมีคุณค่าไม่แพ้สุนทรภู่ แต่มีชีวิตพิศดารกว่า กล่าวกันว่ามีภรรยาถึง ๔๒ คน

เจ้าวรญาณรังษีถึงแก่พิราลัยเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๔ เจ้าพรหมากิจซึ่งชาวล้านนาใน (วงศ์) บุตรเจ้าดวงทิพย์ได้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำปางต่อมา เจ้าพรหมากิจฯ นี้ คนล้าสมัยเรียกว่าเจ้าหอคำ ถัดจากเจ้าพรหมากิจเจ้าผู้ครองนครลำปางคนต่อมา คือ เจ้าสุริยจางวาง หรือเจ้าทงจางวาง ชื่อเดิมว่าคำบ่อ บุตรเจ้าวรญาณรังษีเป็นคนคาวพิการ ครองเมืองได้ไม่นานน้องชายคือเจ้าน้อยทนต์ไชยหรือเจ้านรนนตไชยได้ครองเมืองแทน เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๐ อีก ๓๐ ปีต่อมาคือในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ พลโท เจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตย์ บุตรเจ้านรนนตไชย ก็ได้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำปาง

สืบต่อมา พลโท เจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตย์ ผู้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำปางที่โอบอุ้มบุญสุนทรทาน ได้อุทิศ
ทรัพย์สินส่วนตัวให้แก่ทางราชการมากมาย เช่น อุทิศที่ดินสร้างโรงเรียน สร้างค่ายทหาร สร้าง
และปฏิสังขรณ์วัดวาอารามหลายแห่ง ที่ดินอันเป็นที่ตั้งอาคารศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางนั้นก็
เป็นที่ดินที่ พลโท เจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตย์ออกเงินส่วนตัวซื้ออุทิศให้เช่นกัน นับว่าเป็นเจ้านายที่
สร้างคุณความเจริญให้แก่นครลำปางไว้มากมาย พลโท เจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตย์ถึงแก่พิราลัยเมื่อ
ปีพ.ศ. ๒๔๖๕ ต่อจากนั้นไม่ได้มีการแต่งตั้งเจ้าผู้ครองนครลำปางสืบต่อมาเลย ผู้รับเจ้าผู้ครองนคร
ลำปางคนสุดท้าย คือ เจ้าราชบุตร(แก้วพาบเมือง) แต่ก็ไม่ได้มีการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าผู้ครองนครลำ
ปาง เจ้าในสกุล ณ ลำปาง ที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้านายผู้ใหญ่ที่ยังมีชีวิตอยู่ขณะนั้นเท่าที่ทราบก็มี
เจ้าบุญส่ง ณ ลำปาง เจ้าอัม ณ ลำปาง เจ้าจอม ณ ลำปาง เจ้าบุษบง ณ ลำปาง บุตร พล-
โท เจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตย์ พ.อ. พระเพชรศิริวีรราชสงคราม (ไท ณ ลำปาง) บุตร พลตำรวจ
ตรี เจ้าราชวงศ์ (แก้วเมืองพวน ณ ลำปาง)

ประวัติของเมืองนครลำปางตามที่พรรณามาแต่ต้นนั้น ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบกับ
ดวงชะตาของคนแล้วจะเห็นได้ว่าชะตาของเมืองนครลำปางเป็นชะตาที่โศกโสมไม่ใช่น้อย เริ่มต้น
เป็นบ้านเป็นเมืองที่มีกษัตริย์ปกครองอย่างปกติสุข มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งในทางบ้านเมืองและ
ทางด้านอย่างถึงขีดสุด แล้วก็ตกต่ำจนเป็นเมืองขึ้นของมอญ เป็นเมืองออกของเรียงใหม่ ต่อมา
กลับเป็นอิสระมีการปกครองแบบตามคึกฉรรม ภายหลังกลับมามีเจ้านายครองเมืองและเชอ
บายของเจ้าผู้ครองเมืองนครลำปางได้แผ่ขยายไปครอบครองเมืองอื่นอีก ถ้าวัดชะตาเมืองนคร-
ลำปางชั้นสูงสุดและตกต่ำสุดแล้วกลับขึ้นมาสูงอีกสลับกันไปเช่นนั้นตลอดมา แต่มีสิ่งหนึ่งของ
ชาวเมืองนครลำปางที่ไม่รู้จักเปลี่ยนแปลงไป แม้ชะตาเมืองจะเป็นอย่างไรก็ตาม สิ่งนั้นก็คือวัฒนธรรม
อันสูงส่งของชาวนครลำปาง วัฒนธรรมของชาวนครลำปางที่ว่ามีก็คือ ความเป็นผู้โอบอุ้ม
ช่วยเหลือแผ่แผ่ ใจกว้าง และมั่นคงในพระบวรพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าในตำนานหรือประวัติเมือง
นครลำปางที่กล่าวมาแล้ว ประมุขของนครลำปาง ไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์ เจ้าเมือง หรือเจ้าผู้ครอง
นคร ต่างก็เคารพเลื่อมใส เกิดทุน ทนบำรุงพระบวรพุทธศาสนามาด้วยกันตลอดมา วัฒนธรรม
อันสูงส่งนี้จะสืบต่อกันไปไม่มีวันจางหายไป

เทพ ภักดีศุภผล

ผู้พิพากษาศาลจังหวัดลำปาง

ประวัติศาสตร์อยุธยา

สมัยกรุงสุโขทัย

ปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า “ที่ประตูพระราชวังมีกระดิ่งแขวนไว้สำหรับให้ผู้ที่มาทูลไปส่งเรื่องทูล และเสด็จออกประทับเหนือแผ่นหินพระแท่นมนังคศิลาภายใต้ไม้ตาล รับและวินิจฉัยฎีกานั้น” ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าองค์พระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงสุโขทัยนั้นทรงใช้อำนาจตุลาการวินิจฉัยบรรดคดีด้วยพระองค์เอง

สมัยกรุงศรีอยุธยา

ลักษณะการปกครองประเทศไทยสมัยโบราณ ครังกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้นแบ่งราชการออกเป็น ๔ กรม เรียกว่า เมือง จัง คลัง นา หรือ เวียง จัง คลัง นา หรือที่เรียกกันว่า “จตุสดมภ์” มีเสนาบดี ๔ ตำแหน่ง เป็นหัวหน้ากรมเหล่านั้น

เสนาบดีกรมจางว่าการในพระราชสำนักและการยุติธรรมด้วย ทั้งนี้ โดยที่สมัยโบราณปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจธิปไตยโดยพระองค์เองทรงเป็นผู้ประทานความยุติธรรม ทรงวินิจฉัยบรรดคดี แต่เมื่อปรากฏว่าบรรดคดีเกิดขึ้นมากมายเหลือกำลัง ก็ทรงวินิจฉัยเองได้ ก็จำเป็นต้องแบ่งเบาพระราชภาระนี้ โดยโปรดให้เสนาบดีกรมจางว่าการยุติธรรมในคดีที่ราษฎรพิพาทกันเองต่างพระเนตรพระกรรณ ส่วนคดีออกฉกรรจ์มหันตโทษ เช่นโจรผู้ร้าย เลียนหมามแผ่นดินให้ขึ้นศาลกรมเมืองหรือที่เรียกว่า ศาลกรมพระนครบาล

นอกจากนี้หากมีคดีเกิดขึ้นในราชการกรมใด ก็ให้ศาลนั้นพิจารณา เช่น ศาลกรมนา พิจารณาความบรรดาที่เกี่ยวข้องกับที่นา โค กระบือ ศาลกรมคลัง บังคับคดีราชทรัพย์หลวง ภาษีอากร และหนี้หลวง ศาลกรมท่า ชำระความต่างประเทศขึ้นอยู่ในกรมคลัง บังคับคดีเกี่ยวกับคนต่างประเทศอีกแผนกหนึ่ง โดยที่ในสมัยต่อมามีการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น

ในส่วนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลต่าง ๆ นั้น ได้มีลูกขุน ๓ คนศาลหลวงเป็นผู้พิจารณาจำนวนความที่สืบพยานเสร็จจำนวนแล้ว ซึ่งหาว่าผิดหรือไม่ผิด อีกชั้นหนึ่ง

สมัยพระบรมไตรโลกนาถ กรุงศรีอยุธยา นอกจากมีเสนาบดีจุฬาลงกรณ์ ๔ แล้ว ได้
ทรงตั้งตำแหน่งอีก ๒ ตำแหน่ง คือ

๑. สมุหพระกลาโหม บังคับราชการฝ่ายทหารทั่วไป และ

๒. สมุหนายก เป็นหัวหน้ากรมมหาดไทย บังคับราชการฝ่ายพลเรือนทั่วไป

ทั้ง ๒ ตำแหน่งนี้มียศเป็นอัครมหาเสนาบดี สูงกว่าเสนาบดีจุฬาลงกรณ์ ท่านอัครมหา
เสนาบดีนี้ มีอำนาจบังคับคดีความต่างๆ ด้วย

สมัยต่อมา นอกจากกรมพระกลาโหมมหาดไทย เวียง จัง คลัง นา ดังกล่าว บ้าน
เมืองเจริญขึ้น เกิดความจำเป็นต้องมีกรมแยกออกไปอีกในส่วนที่เกี่ยวกับคดีความ กรมใดมีอำ
นาจชำระและตัดสิน กรมนั้นก็ได้รับชื่อว่าเป็นศาล ลักษณะการปกครองที่แบ่งเป็นกรมต่างๆ นี้ยังคง
เป็นมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก่อนตั้งกระทรวงยุติธรรม กรมที่เป็น
เป็นศาลนั้นมีทั้งอำนาจบริหารและอำนาจตุลาการรวมกัน ผู้พิจารณาคดีความและกรมที่มีอำ
นาจเป็นศาลนั้น แยกย้ายขึ้นอยู่ในกระทรวงต่างๆ เช่น ศาลในหัวเมืองฝ่ายเหนือขึ้นอยู่ในกระ
ทรวงมหาดไทย ศาลในหัวเมืองฝ่ายใต้ขึ้นอยู่ในกระทรวงกลาโหม และศาลหัวเมืองบางแห่งขึ้น
อยู่ในกรมท่าก็มี และศาลนครบาลในกรุงเทพฯ ขึ้นอยู่ในกรมเมือง ส่วนศาลแพ่งกลาง และศาล
แพ่งเกษมว่าความแพ่ง ซึ่งทั้ง ๒ ศาลนี้ไม่ขึ้นอยู่ในกระทรวงใด

ศาลต่างๆ ดังกล่าวเป็นศาลที่มีแต่พระตุลาการผู้ชำระคดี แต่การรับฟ้องและการพิจารณา
พิพากษา แบ่งกันหลายหน้าที่หลายกรม มี

กรมรับฟ้อง

ลูกขุน

ผู้ปรับ และ

ขุนศาลพระตุลาการ

วิธีพิจารณาพิพากษา เมื่อกรมรับฟ้องรับฟ้องไว้แล้วก็นำเสนอลูกขุนที่เป็นกรม
อิสระอีกกรมหนึ่ง เมื่อลูกขุนตรวจฟ้องว่าถูกต้องแล้ว กรมรับฟ้องก็จะจ่ายฟ้องนั้นไปยังศาลที่มี
เขตอำนาจ เช่น ศาลนครบาล ศาลแพ่งกลาง ศาลแพ่งเกษม ศาลมหาดไทย ศาลกลาโหม

ศาลกรมท่า ฯลฯ ศาลใดศาลหนึ่ง ศาลนั้นๆ รับฟ้องแล้ว จึงจะชำระความนั้นได้ เมื่อศาลใด
ชำระความเสร็จจำนวนแล้วจะต้องส่งไปยังตุลาการชั้นศาล ตุลาการชั้นศาลว่าผู้ใดผิดหรือไม่ผิดแล้ว ต้อง
ส่งจำนวนไปยังผู้รับให้วางบทอีกชั้นหนึ่ง

การอุทธรณ์ คดีดังกล่าวถ้าคู่ความไม่พอใจจะขอให้เปลี่ยนแปลงคำพิพากษาอย่างไร
ต้องฟ้องผู้ชำระไปยังศาลอุทธรณ์คดีราชบุรีซึ่งชั้นอยู่ในกระทรวงมหาดไทย

การฎีกา ทำเป็นหนังสือร้องทุกข์ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งสุดท้ายแต่ละ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งประการใด ต่อมาเมื่อผู้ฎีกามาขึ้นทุกที จึงทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ตั้งอธิบดีตรวจฎีกา

ตั้งกระทรวงยุติธรรม

ต่อมาวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ (ร.ศ. ๑๑๐) ได้มีประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม
ขึ้นให้สรรพคดีทั้งปวงที่พิจารณาอยู่ในกระทรวงต่าง ๆ รวมทั้งศาลฎีกาที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ ตลอดจน
จนบรรดาผู้พิจารณาตราการในกระทรวงศาลทั้งปวง ได้ยกมารวมอยู่ในศาลสถิตยุติธรรมแห่ง
เดียวกัน จัดให้มีศาลใหญ่เพียง ๗ ศาล คือ

๑. ศาลฎีกา เรียกว่าศาลอุทธรณ์คดีหลวง
๒. ศาลอุทธรณ์มหาดไทย เรียกว่าศาลอุทธรณ์คดีราชบุรี
๓. ศาลนครบาลรวมกับศาลอาญานอก เรียกว่าศาลพระราชาณา
๔. ศาลแพ่งเกษม ศาลกรมวัง ศาลกรมนา รวมกันเรียกว่าศาลแพ่งเกษม
๕. ศาลแพ่งกลาง ศาลกรมท่ากลาง ศาลกรมท่าซ้าย ศาลกรมท่าขวา
ศาลรวบรวมการ และศาลราชตระกูล รวมกันเรียกว่าศาลแพ่งกลาง
๖. ศาลตำรวจทหาร ศาลมรดก รวมกันเรียกว่า ศาลตำรวจทหาร
๗. ศาลต่างประเทศให้คงเดิม

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๓๕ (ร.ศ. ๑๑๑) ได้มีพระราชบัญญัติจัดการศาลในนามสถิตยุติธรรม
เพิ่มเติม

๑. ให้ยกเลิกศาลอุทธรณ์คดีหลวงและยกเอาความอุทธรณ์ ที่ค้างในศาลนั้นไป
รวมพิจารณาในศาลอุทธรณ์คดีราชบุรีต่อไป และถ้าจะอุทธรณ์จากศาลนี้แล้ว ก็ให้หลุดเกล้าฯ
ถวายฎีกา

๒. ตั้งศาลราชทัณฑ์พิเศษอีกหนึ่งศาลสำหรับช่วยศาลพระราชอาญา จำระความอาญา คดีที่ค้างอยู่หรือที่จะรับใหม่ให้ศาลทั้งสองแบ่งกันไป

๓. ยกเลิกกรมรับฟ้อง ราษฎรผู้มีบรรดาศักดิ์ไปฟ้องยังศาลโดยตรง โดยตั้งเจ้าพนักงานรับฟ้องประจำทุกศาล

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๓๘ ได้ประกาศยกเลิกศาลราชทัณฑ์พิเศษ

ตั้งข้าหลวงพิเศษ

เมื่อจัดระเบียบราชการศาลในกรุงเทพฯ เข้ารูปดีแล้วได้ตราพระราชบัญญัติตั้งข้าหลวงพิเศษ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ (ร.ศ. ๑๑๕) ให้มีหน้าที่จัดการแก้ไขธรรมเนียมศาลยุติธรรมทั้งปวง เพื่อจะได้รวบรวมให้มาสังกัดกระทรวงยุติธรรมแห่งเดียวกัน

ข้าหลวงพิเศษได้จัดการศาลยุติธรรมจนสำเร็จทั่วราชอาณาจักร และตามประกาศลงวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้ตั้งศาลสมณฑลพายัพและศาลสมณฑลมหาสารคาม เป็นศาลตั้งหลังที่สุด และให้ยกเลิกตำแหน่งข้าหลวงพิเศษนี้

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. ๑๒๗ ยังคงแยกศาลฎีการับผิดชอบต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส่วนศาลสถิตยุติธรรมกรุงเทพฯ และศาลหัวเมือง ขึ้นอยู่ในกระทรวงยุติธรรม

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๕ (ร.ศ. ๑๓๑) จัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม ได้ยกศาลฎีการวมอยู่ในกระทรวงยุติธรรม แต่นั่นต่อมากกระทรวงยุติธรรมจึงแบ่งศาลเป็น ๒ แผนก คือ

๑. ศาลสถิตยุติธรรมกรุงเทพฯ ได้แก่

- | | |
|--|---------------------------|
| (๑) ศาลฎีกา (ซึ่งเป็นศาลสูงสุด) | |
| (๒) ศาลอุทธรณ์ (ซึ่งเป็นศาลอุทธรณ์ชั้นแรก) | |
| (๓) ศาลพระราชอาญา | } (ซึ่งเป็นศาลสูงชั้นต้น) |
| (๔) ศาลแพ่ง | |
| (๕) ศาลต่างประเทศและศาลคดีต่างประเทศ | |
| (๖) ศาลโปริธภา (ซึ่งเป็นศาลชั้นต่ำชั้นต้นและเป็นศาลไต่สวนด้วย) | |

๒ ศาลหัวเมือง ได้แก่

- (๑) ศาลมณฑล
- (๒) ศาลเมือง (หรือศาลจังหวัด)
- (๓) ศาลแขวง

ศาลทรัพย์สิน

พ.ศ. ๒๔๖๐ ประกาศใช้พระธรรมนูญศาลทรัพย์สิน ตั้ง “ศาลทรัพย์สิน” ขึ้นเป็นศาลยุติธรรมอีกศาลหนึ่ง ให้มีอำนาจตลอดราชอาณาจักรรับบังคับบัญชาสรรพกรณีจับทรัพย์สินเสียคือ เรือใหญ่น้อย และสินค้าของลงระวางเรือ ฯลฯ ส่วนการที่จะเปิดศาล ทำการตั้งผู้พิพากษาประจำศาลขึ้นเมื่อใดนั้น จะได้มีประกาศพระบรมราชโองการเป็นคราว ๆ ไป

เอกราชทางศาล

ราชการศาลยุติธรรมคงได้กล่าวมาแล้ว แม้จะเข้ารูปลักษณะอันนับได้ว่าก้าวหน้า เทียบเท่ากับประเทศเอกราชทั้งหลายในครั้งนั้นก็ดี แต่ประเทศไทยยังหาได้มีเอกราชอันสมบูรณ์ไม่เพราะยังต้องมีศาลต่างประเทศและศาลคดีต่างประเทศสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับคนต่างประเทศบางจำพวกตามข้อผูกพันในสัญญาทางพระราชไมตรีหลายประการ คือ กองสุดของประเทศเหล่านั้นมีสิทธิมาขึ้นในศาลเวลาชำระความได้ กับมีสิทธิถอนคดีไปชำระเสียเองได้ หรือในการพิจารณาคดีก็ยังมีที่ปรึกษากฎหมายชาวต่างประเทศพิจารณาพร้อมด้วย

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ได้มีการเร่งรัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ บรรพ ๖ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระธรรมนูญศาลยุติธรรมพร้อมมูลตามสัญญาทางพระราชไมตรีและประกาศใช้กฎหมาย เหล่านี้เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ ดิถีดิถีอนคดียังมีอยู่อีก ๕ ปี ต่อมารัฐบาลได้เจรจาติดต่อกับประเทศต่าง ๆ ขอแก้ไขหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี ให้ประเทศไทยมีเอกราชในทางศาลโดยสมบูรณ์ได้ผลเรียบร้อยแล้วตามลำดับ และวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๔๘๑ ได้มีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันสนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์และการเดินเรือระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศสเป็นฉบับสุดท้าย จึงเป็นอันว่า นับแต่นั้นเป็นต้นมาประเทศไทยก็ได้รับเอกราชทางศาลโดยสมบูรณ์

บันโน สุทธรคณีย์
อธิบดีผู้พิพากษาศาล ๕

หลักวินิจฉัยคดีของพ่อขุนเม็งราย

พ่อขุนเม็งราย เป็นพระนามของมหाराชองค์หนึ่งแห่งล้านนาไทย ซึ่งพวกเราทราบแต่ประวัติความเก่งกล้าของพระองค์ในด้านการขยายอาณาเขต บัดนี้ท่านจะได้ทราบถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ในด้านพระธรรมศาสตร์บ้าง และท่านที่สนใจในประวัติของพ่อขุนเม็งรายก็คงจะได้ทราบว่า พระองค์ท่านเคยเป็นผู้ตัดสินคดีพิพาทระหว่างพ่อขุนรามคำแหงแห่งเมืองสุโขทัย และพญาเจ้าเมืองแห่งเมืองพะเยา

คัมภีร์เม็งรายคำสดรอันเกี่ยวกับกฎหมายหรือวิธีตัดสินความนั้น มีอยู่มากมายหลายเรื่องไม่สามารถจะนำเอามาตั้งได้ทั้งหมด เพราะหน้ากระดาษจำกัดประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งบางอันก็ยาวเกินไป บางอันต้นฉบับก็ขาดอ่านไม่ได้ ประการต่อไปบางอันอ่านแล้วไม่เข้าใจ เพราะเป็นภาษาชาวเหนือสมัยเก่าจับเอาความไม่ได้ ประการสุดท้ายคือมีเงาอันจำกัด

เมื่อจะรวบรวมคัมภีร์เม็งรายคำสดรมาลงพิมพ์ ในหนังสือที่ระลึกในพิธีเปิดที่ทำการศาลจังหวัด และศาลแขวงลำปาง ข้าพเจ้าก็เกิดเป็นทุกข์เป็นร้อนขึ้นมาอีกว่า ท่านที่อยู่หัวเมืองอื่นซึ่งไม่ใช่ทางเหนือและไม่เคยมาเที่ยวทางเหนือเลย ไม่เคยได้ยินคำพูดของชาวเหนืออาจจะอ่านเข้าใจยากอยู่สักหน่อย เพราะคัมภีร์เม็งรายคำสดรนั้นเขียนเป็นสำเนียงชาวเหนือเช่น กิน เป็น กิน ถน เป็น ตัน การ เป็น กัร คงนบนตัน เพียงเท่านั้นยังไม่ถึงขั้นนัก เพราะถ้าหากว่าอ่านโดยเอา "... ออกเสีย ก็จะใกล้เคียงเป็นชาวภาคกลางพอติดพอดีไม่ผิดเพี้ยน แต่ที่หนักไปกว่านั้นอันเป็นสาเหตุที่ทำให้ข้าพเจ้าวิตกกังวลคือถ้อยคำซึ่งแตกต่างกันกับทางภาคกลาง เมื่ออ่านพบแล้วก็จะทำให้ไม่เข้าใจเอาจริง ๆ ข้าพเจ้าจึงได้นำถ้อยคำภาคกลางบางคำมาลงเติมไว้

หลักวินิจฉัยคดีของพ่อขุนเม็งรายที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์เม็งรายศาสตร์ เท่าที่รวบรวมมาเป็นบางเรื่องมีดังนี้

"... ฯลฯ ... ที่นี้ เราก็กถาว่าวิธีอันตัดคำ (วิธีพิจารณาพิพากษา) มีประการต่างๆ ฉะนั้นคดีตามนี้ แลวิธีการตัดสินคดีนี้ มีประการต่างๆ ดังนี้

ตัดตามคดีโลก

ตัดตามคดีธรรม

ตัดตามคดีโลก และคดีธรรมเจือกัน

ตัดตามสี่จະ
 ตัดตามปฏิญาณ
 ตัดตามอรรถโนถักขี
 ตัดตามพาหิรธักขี
 ตัดตามชุตติ
 ตัดตามวัฏฏ
 ตัดตามกาล
 ตัดตามทะเล
 ตัดตามประมาณ
 ตัดตามลหุธักขี
 ตัดตามสี่เสถนะ
 ตัดตามโอชารส
 ตัดตามสภาวะ
 ตัดตามฉาชา เท้าน้ำ

วิถีการตัดคำมีตามประเภทประการดังนี้ และต่อไปเราจักแจกมาอีกห้าข้อเป็นปฏ-
 พาทานียเมื่อหน้า เบื้องหน้านั้นเตอะว่า

(ได้รวบรวมคำอธิบายวิธีพิจารณาพิพากษามาลงได้เป็นบางประเภท)

ตัดตามคติโลก ก็ขอว่าได้แก่ข้า ๒ คนผดกัน ถือดาบไปสู้เวือนท่าน เจ้าที่ได้ฆ่า
 ด่าบ บ่เป็นโทษแก่ผู้ฆ่าแต่ แต่ว่าบาปมนุสยชาติยังมีแด่ (บุกรุกเขตแดนโดยมีอาวุธ เจ้า
 ของบ้านฆ่าผู้บุกรุกได้ ไม่มีความผิด มีแต่บาป)

ตัดตามคติธรรมนั้น ได้ตั้งเจ้าภิกขุได้ฆ่าคนตายนั้นแด่ จักต้องถึงปาราชิกด้วย
 ปกติวัชชโลกวัชระบ่ได้ เหตุคนผู้นั้นเป็นผู้ร้ายลักของท่านแด่ อันนี้คัตติกรรมแด่ (คนร้ายลักของ
 พระภิกษุ ๆ ฆ่าได้ ไม่มีโทษ แต่พระภิกษุต้องปาราชิก)

ตัดตามคติโลกแลคติธรรม ได้แก่โกธัมพีเยะเศรษฐีมีลูกชายผู้หนึ่ง เมื่อเกิดมาก็หิ้ว
 ข้างหญิงผู้หนึ่งเขาไปอาบน้ำยังท่าน้ำเอาทหารดวงใจไว้มน้ำ ก็มีปลาดำใหญ่ตัวหนึ่งมาคาบถื่นก้ม
 ไปไกลได้ ๗ โยชน์ พรวนปากคนหนึ่งได้ปลาดำนั้นมาขายยังกาด (ตลาด) พรวนดีเศรษฐีซื้อเอา
 ไปควักกินปลาดำนั้น ผ่านปลาก็ได้ทหารในท้องปลาดำเป็นชายงามมากยังบ่ตาย เศรษฐีเมืองพา-

ค่าได้ไว้แทนจะแล้วอัน จึงเอาเสื้อผืนหนึ่งมาติดเสียที่ใกล้เก้าแชน (ใกล้คันแชน) เสียหนึ่งชิ้น
แล้วหื้อช่างชักมาหา แล้วบอกกล่าวมิ่งจูงชักเสื้อกุดอย่าหื้อขาด กอนว่ามิ่งชักขาดกุดก็ฆ่าเสีย
ช่างชักบ่ทันได้พิจารณา ดูได้มาชักตากแห้ง แล้วมาเทียบดูที่หันฮ้อยขาดมันจึงฟัง (รับ)
ไปหาช่างต้น หื้อต้นหื้อตัดแล้วคาแต่งยังเจ้าพญา พญาก็ค้นดูบ่หันเฮนยังต้นคัต ก็ถามว่า
ชักว่า มิ่งหื้อเสื้อขาดแล้วมิ่งเอาไปหื้อผู้ใดต้น มิ่งอย่าล่าย (อย่าโกหก) กูว่าอัน ช่าง
ชักบอกว่าเอาไปหื้อช่างต้นผู้มีชื่อว่าอัน พญาเจ้าก็หื้อหมายยังช่างต้นนั้นแล้วถามว่าผู้ใดเอา
อันจำจิตมาก (อันนี้) หื้อมิ่งต้นยังมีชื่อว่าอัน ช่างต้นก็ว่ามีจะแด (มีครบ) ท่านเศรษฐีผู้มี
ชื่อดังนี้ เอามาหื้อช่างต้นกันดุงหื้อคัต พญาเจ้าแจ้งแล้ว ก็หื้อหาเศรษฐีนั้นมาถามว่า ท่าน
คัตกันดุงแล้วเอาลูกแก้วของสหายไป เอาลูกใหม่ใส่แทน แล้วหื้อช่างต้นต้นใหม่ แม่นก้อย
(ใช่ไหม) กูรู้แจ้งแล้วมิ่งอย่าล่ายกูว่าอันเศรษฐีบ่จำจะเอาความไว้ ก็เลยยับต่อความจริงขอ
พญาเจ้าจึงเป็นที่เป้งเตอะ พญาเจ้าก็คัตกันดุงแล้วเอาลูกแก้วแบ่งค่าอันเก่าใส่คืนไว้ แล้วหื้อ
ช่างต้นต้นหื้อคัตอย่างเก่า เมื่อตุนจึงหื้อเศรษฐีผู้เป็นเจ้าของมา แล้วว่าท่านจูงเอาไปกเมื่อบ้าน
(เอากลับไปบ้าน) แล้วอธิฐานเตอะแก้จกบักมาคังเก่า แล้วไซ้เตอะ เศรษฐีเจ้าของ
แก้ว ก็กระทำตาม ก็ได้หันแก้วอยู่อย่างเก่า ก็ยินดีมากนัก นึกว่าได้ด้วยบุญของพญา ก็เอา
คำบ้านหนึ่ง (ทองพันหนึ่ง) ไปถวายบูชาพญาในวันนั้นแล และล่อนเศรษฐีผู้คัตก็ยินดีด้วยว่าพญา
เจ้าบ่หื้อต้นนิบหาย ด้วยความฮายแก่โลก และหื้อสหายกุดกุดงั่งเก่า คุณท้าวพญามีมากนัก
ก็เอาคำบ้านหนึ่ง ไปถวายบูชาแก่ท้าวพญาในวันนั้นแล ผู้พิจารณาควรต้องดูเตอะ หื้อแล้ว
ประโยชน์แก่บุคคลทั้งสองคั้งนี้แล อันนี้คือว่าคัตตามวัดดุด

คัตตามเทศะ คือพิจารณาตามเทศะเป็นคั้งจำสวณอุทธานพญาผู้หนึ่ง หันหมากมวง
คำพญาสุกหล่น มันก็เก็บเอาเมื่อถวายพญาเจ้าเมือง พญาเจ้ามีคามาปาดหื้อพวกน้อยผู้หนึ่งกิน
ด้วย ต่อหน้าพญาหันแล พญาก็ว่าจำสวณแต่งพิงจวนใส่หมากมวง แท้หื้อกุดกันด้วยค้ายว่าอัน
ก็เอาคำสวณไปว่าจักฆ่าเสีย มหาเสนาจึงว่า จำสวณหายากนัก เหตุมันฉลาดในฮ้อยรักษาสวณ
ของปลุกของฝุ่งจูนแต่โบราณมาด้วย ควรพิจารณาทุกโชนแลคุณให้แจ้งก่อน ควรฆ่าก็ฆ่าเสีย
เจอะ ว่าอันก็ไปพิจารณากับสถานที่แล้วถามว่า มิ่งได้หมากมวงที่ใด จำสวณว่าเป็นยังหมา
มวงคำหล่นคั้งนี้แล เสนาก็เอาก้อนดินขุดขึ้นตกลงคัตที่นั้นเหมือนคั้งหมากมวงหล่นคั้งก็ผากว่า
มิ่งเท่าคำคัตหนึ่งออกจากกูได้แผ่นดินมาคักก้อนหินนั้นแล้วเข้าไปสู่ตามเดิม มหาเสนาก็หื้อชุดเอา

ขึ้นมาเล่าเสีย แล้วดาหามากมองมาดวยแก่ท้าวพญา แล้วแจ้งเหตุการหือทราบทุกประการว่า
งปุ่นเพราะงูเห่าผู้พิษไว้ พญาก็นิ่ง ตั้งจำส่อนเป็นจำส่อนรักษาส่อนอยู่อย่างเก่า นี้เรียกว่าตัด
คำมเทศะเขต

ตัดตามประมาณ นั้น นัยหนึ่งเป็นดังกระต่าย คือหอนมีและบมี เป็นดังชายผู้หนึ่ง
เอาเงินใส่ในไหปอเดิม (เต็มพอก) ๗๐๐๐ เงินนี้แล้วก็ปิดดี เอาไปฝังไว้ข้างย่ำก่อนผาเดิมมีชายหนึ่ง
ไปขุดมันขึ้นได้ ก็เอามาตั้งให้ เจ้าเงินมาเห็นได้ก็รู้ว่าชายผู้ขุดมันนั้นได้ไป เจ้าของเงินก็ว่า
เงินนี้ใส่ไว้เต็มต้องหมิ่นแปดหายไผ่ไหน ผู้ขุดก็ว่าข้าได้มาเต็มมีเพียงสามปันคำอัน เขาตั้งต้องก
ไปหาพญาเจ้าเมืองทำการได้จำ พญาก็นิ่ง เจ้าเงินว่านัก ผู้ได้จ้านอยดังฮือหือเอาไปเป็นประมาณ
ได้ได้คำใดก็ต้องคำอัน แล้วหือเอาเงินมาใส่ก่อน ใส่สองหมิ่นแปดก็เหลือ ใส่บ่เลี้ยง เอาใส่
สามปันกับเต็ม พญาเจ้าเมืองก็หือเอาใส่ปอเดิมพอกดี ก็ได้ ๗ ปันตามจริงแท้ อันนี้เป็นว่าตัด
คำมประมาณลักขี

ตัดตามวิสัย เป็นดังไก่ต้องแม่ซึ่งเอาไข่กันนั้นแต่ ก็ยังมีแม่ไก่ตัวหนึ่งมันหากพักไข่
มันตลอด มันไปแอ่วหากัน ยังมีแม่ไก่ตัวหนึ่งมันหากได้ไข่เป็นมันก็มาพักแทนแต่ แม่ไก่ตัวเจ้า
ของกตัมมาเห็นก็ว่า มึงจักมาพักไข่กูลงจาวาอัน แม่ไก่ตัวที่มาพักของเป็นก็ว่า ไข่ของกูตายบไซ
ของมึง เที่ยงกันบ่คดลง ก็พากันไปหาเจ้าฤๅษีตัดสิน เจ้าฤๅษีก็หือแม่ไก่ตัวหนึ่งพักก่อนสามวัน
แม่ไก่ตัวนั้นเวลาพักก็ลงหากินอาหารวันละ ๒-๓ เดือ แล้วฤๅษีก็หือแม่ไก่แถมตัวพัก แม่ไก่
แถมตัวเวลาพักก็ลงหากินอาหารวันละเดือคำอัน ฤๅษีตัดสินว่า แม่ไก่ตัวที่ลงหากินอาหารวันละเดือ
เป็นเจ้าของไข่ เหตุว่าแม่ไก่ตัวที่กินอาหารวันละเดือเป็นแม่ไก่พัก ได้มันคั่นอดอาหารได้ตัวที่ลง
หากินอาหารวันละ ๒-๓ เดือนเป็นใจจริงไซเป็น เหตุมันบ่ไซแม่ไก่พัก ได้มันกลวง อดอาหารบ่ได้แต่
หากเป็นวิสัยของไก่ดังหลายเมื่อตัดสินแม่ไก่ตัวผู้ไข่ของเป็นเกิดความอายหลบหนีไปแต่ อันนี้ตัด
คำมวิสัย

ตัดตามโอฆารส ยังมีชายผู้หนึ่งปล่อยว่าว อีกผู้หนึ่งก็ปล่อยว่าวเล่นเช่นกันเขือกว่า
ว่าว ว่าวก็เหินตงไปติดปลายบันมะชีวิตของท้าวพญา แด่ก่อนที่มันจักปล่อยว่าวนั้น มันก็ขอ
แม่มากชีวิตลูก ๓ ละไปหือลูกมัน มันก็นำปึกผ้าไปด้วย แต่มันลืมกิดเถิง (ลืมนึกถึง) พอมันถึง
ถ่อนอุทธยานมันก็ขออนุญาตจำส่อน ก็ว่าขึ้นเอาเดือ แต่อย่าไปเอาหมากชีวิตของท้าวพญาเนอ
มันก็ขึ้นไป แด่มันลืมว่า มันมีหมากชีวิตในปึกอยู่ก่อนแล้วพอมันได้ว่าวมันก็ลงมา จำส่อนคั้น
ปึกผ้ามันได้หมากชีวิตลูกนั้นที่มีอยู่ก่อน เหมือนหมากชีวิตท้าวพญา จำส่อนก็ว่ามึงลักหมากชีวิต

พญา มา จัดการมัดมือมั่นนักขายเจ้าเมืองห่อเสนาใต้ดามแอ เสนาก็ถามว่ามึงซื้อมาจากไหน
 ว่าอัน เจ้าของว่าวก็ว่าหาที่ไปได้ เพราะซื้อของกลางทาง ผู้ชายก็หนีไปแล้วว่าอัน เสนาจึง
 ห่อจำสว่นไปเอาหมากรวดที่ต้นมา ๑ ลูก ลูกงามเหมือนหมากรวดของเจ้าของว่าว แล้วเอา
 หมากรวดต้องหน่วยนั้นห่อเสนาตั้งหลายวันกว่าหน่วยใดหวาน ต่างก็ชิมแล้วก็ว่าหมากรวดที่ไป
 เอามาที่หลังจากต้นนั้นหวานกว่ามากนัก ข้ามาดัยตั้งหลายจึงว่า ซาดีลูกไม้ลูกแต่ต้นนี้จึงหวาน
 เป็นธรรมดา หมากรวดของเจ้าของว่าวมึงซื้อมาจากแม่ค้าก่างกาดม้นดิบ เอามาบ่มห่อสุก
 จึงสุก แต่บ่มหวานตาย ผู้หน่วยจากต้นพญาหนีได้ มึงจึงบได้สกัดแล้วหายโทษห่อเจ้าของว่าวนั้น
 ๕๕๖ นี้คือคดีดินตำโหวารดแล



ศรี จานูจิตร
 ผู้พิพากษาศาลแขวงลำปาง

“กฎหมายประกาศใช้ใหม่ควรจะเป็นการบังคับในอนาคต หากควรย้อนบังคับถึง
 การในอดีตไหม”

เรื่องน่ารู้จากคำพิพากษาศาลฎีกา

ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุด คำพิพากษาของศาลฎีกาจึงมีความสำคัญ และถือเป็นบรรทัดฐานยกขึ้นอ้างอิงได้ ผู้ใช้กฎหมายไม่ว่าจะเป็นพนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ พนักงานสอบสวน ข้าราชการ ทนายความ หรือศาล จำเป็นต้องศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่การงานของตน ผู้เขียนเห็นว่าคำพิพากษาศาลฎีกา มีเรื่องน่าศึกษาหาความรู้ ไม่เฉพาะนักกฎหมายเท่านั้น แต่สำหรับประชาชนทั่วไปด้วย ดังนั้นผู้เขียนจึงได้รวบรวมคำพิพากษาศาลฎีกาบางเรื่องที่น่าสนใจนำมาเสนอต่อผู้อ่าน หากผู้อ่านสนใจต้องการทราบรายละเอียดของคำพิพากษาศาลฎีกาแต่ละเรื่อง ซึ่งผู้เขียนได้ลงหมายเหตุฎีกาไว้ในวงเล็บ ก็อาจจะตรวจสอบค้นได้จากหนังสือคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งจัดพิมพ์จำหน่ายโดยเนติบัณฑิตยสภา

ต่อไปนี้ คือเรื่องน่ารู้บางเรื่องจากคำพิพากษาศาลฎีกา

(๑) นังคูโทรทส์น้อยดี ๆ ไฟตก จึงใช้หม้อเพิ่มไฟเพื่อให้ได้รับภาพได้ตามปกติแล้วไฟฟ้าดับลง ต่อมาประมาณ ๑๐ นาทีไฟติดขึ้นใหม่ และแรงขึ้นสูงในทันทีทันใด ทำให้เครื่องปรับอัตโนมัติโทรทส์เสียหาย จะฟ้องการไฟฟ้าเรียกค่าเสียหาย ได้หรือไม่

คำตอบ เรียกค่าเสียหายไม่ได้ โดยศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “โจทก์เป็นผู้นำเอาหม้อเพิ่มไฟเข้ามาใช้เองเป็นพิเศษ โจทก์ต้องมีหน้าที่ระมัดระวังควบคุมหม้อเพิ่มไฟนั้น เพื่อจะปรับเพิ่มหรือลดหม้อเพิ่มไฟให้พอเหมาะสมควรอยู่เสมอ ส่วนจำเลยมีหน้าที่ส่งกระแสไฟตามอัตราที่กำหนดไว้ แม้จะพึงข้อเท็จจริงดังกล่าวโจทก์ว่า จำเลยได้ปล่อยกระแสไฟไปในทันทีทันใด มีปริมาณเท่ากับจำนวนเมื่อพียังไม่ขาด โดยจำเลยไม่ได้ค่อยๆ ส่งกระแสไฟ และเพิ่มปริมาณขึ้นทีละน้อยก็ตาม จะถือว่าจำเลยได้กระทำความผิดหน้าที่ หรือขาดความระมัดระวัง เป็นการประมาทเงินแต่ไม่ได้ เพราะจำเลยได้กระทำการปล่อยกระแสไฟไปตามอัตราที่จำเลยต้องกระทำ จำเลยไม่มีหน้าที่ที่จะต้องค่อยๆ ส่งกระแสไฟ และเพิ่มปริมาณขึ้นดังฎีกาโจทก์ เมื่อไฟฟ้าดับลงแล้ว โจทก์ไม่ได้ปลดหม้อเพิ่มไฟออก เป็นเหตุให้กระแสไฟฟ้าแรงสูงขึ้นมาก จนเครื่องปรับอัตโนมัติโทรทส์ของโจทก์เสีย ดังนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้น จึงเป็นการกระทำ และเป็นความผิดของโจทก์เอง” (ฎีกาที่ ๔๗๐/๒๕๐๘)

(๒) สลากกินแบ่งของโจทก์หายไป โจทก์ไปแจ้งความตำรวจ และอาศัยต่อสำ
เนียงสลากกินแบ่ง ปรากฏว่าจำเลยซึ่งเป็นพ่อค้าจำหน่ายสลากกินแบ่งรับซื้อสลากไว้โดย
เปิดเผยและโดยสุจริต ไม่ทราบว่าเป็นสลากกินแบ่งของโจทก์ที่หายไป ดังนั้นฝ่ายใดจะมีกรรม
สิทธิ์ในสลาก

คำตอบ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เมื่อผู้ขายมิใช่เจ้าของสลาก และไม่มีอำนาจจะเอามา
ขายได้ จำเลยผู้รับซื้อก็ไม่ได้กรรมสิทธิ์ในสลากกินแบ่งนั้น กรรมสิทธิ์ในสลากเป็นของโจทก์
(ฎีกาที่ ๑๔๕/๒๕๐๔)

(๓) พกอาวุธปืนมีทะเบียน โดยผู้พกได้รับอนุญาตให้มีไว้ในครอบครอง ไป
ในที่ชุมนุมชนหรือพาไปในทางสาธารณะ โดยไม่ได้รับอนุญาต และไม่มีเหตุอันสมควร มี
ความผิดหรือไม่ และอาวุธปืนของกลางจะถูกริบหรือไม่

คำตอบ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๗๑ ส่วนอาวุธปืนจะริบ
หรือไม่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “อาวุธปืนของกลาง เป็นปืนที่มีใบอนุญาตแล้ว จึงมิใช่วัตถุที่ผิดกฎ
หมาย อันจะต้องริบตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๒ การที่จำเลยพาอาวุธปืนไปในที่ชุมนุม
ชน ไม่ทำให้เป็นปืนที่มีใบอนุญาต กลายเป็นปืนที่ผิดกฎหมายไปด้วย แต่เป็นวัตถุแห่งการกระทำความผิด
ซึ่งอยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะสั่งริบหรือไม่ แล้วแต่คดีเป็นเรื่อง ๆ ไป” คดีนี้ศาลไม่ริบ (ฎีกาที่
๔๔๕/๒๕๐๔) อย่างไรก็ดี เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกา ให้ริบอาวุธปืนของกลาง กรณีพาปืนไปใน
ทางสาธารณะ โดยไม่ได้รับอนุญาต และไม่มีเหตุอันสมควร (ฎีกาที่ ๔๑/๒๕๐๕)

(๔) บุรุษไปรษณีย์อ้างว่าได้ส่งจดหมาย ๑๓๓๓-ให้คนในบ้านโจทก์ แต่ปรากฏ
ว่า ไม่ใช่คนในบ้านโจทก์ เป็นเหตุให้มีคนปลอมลายมือชื่อโจทก์ลงในซองผู้มอบฉันทะให้รับ
เงินในใบธนาคารและรับเงินไปจากเจ้าหน้าที่ของที่ทำกาไปรษณีย์ ดังนั้นจะถือว่าบุรุษไปรษณีย์
ประมาทหรือไม่ และกรมไปรษณีย์โทรเลขจะต้องร่วมรับผิดชอบหรือไม่

คำตอบ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า บุรุษไปรษณีย์ประมาท และกรมไปรษณีย์โทรเลข
ต้องร่วมรับผิดชอบ กรณีเช่นนี้ไม่เข้ามาตรา ๕๕ วรรคต้น แห่ง พ.ร.บ. ไปรษณีย์ พ.ศ. ๒๔๗๗
จำเลยทั้งสองต้องรับผิดชอบ (ฎีกาที่ ๑๔๑๔/๒๕๐๔)

(๕) ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๘ วรรคแรก บัญญัติว่า “ผู้ใดทราบคำ
สั่งของเจ้าพนักงาน ซึ่งสั่งการตามอำนาจที่มีกฎหมายให้ไว้ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้น โดยไม่

มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” การที่จำเลยไม่ไปตามคำสั่งของพนักงานจราจร ในกรณีผิดพระราชบัญญัติจราจรทางบกนั้น จะมีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๘ หรือไม่

คำตอบ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยไม่ผิด เพราะการไม่ไปรายงานตนภายในกำหนด นั้น พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๖๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๘ มีบังคับไว้แต่คือ ให้เจ้าพนักงานดำเนินคดีฟ้องต่อศาลในความผิดจากรถนั้น จึงจะถือว่ามีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานซ้ำอีกกระทงหนึ่งไม่ได้ (ฎีกาที่ ๑๔๕/๒๕๐๓ และฎีกาที่ ๘๒๔/๒๕๐๒)

(๖) ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๘ บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดประการใด ๆ ให้ประกาศภาพโฆษณา หรือเอกสารใดที่เจ้าพนักงานผู้กระทำการด้านหน้าที่ ปิด หรือ แสดงไว้ หรือสั่งให้ปิดหรือแสดงไว้ หลุดฉีกหรือไร้ประโยชน์ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ห้าร้อยบาท” กรณีที่จำเลยฉีกใบสั่งของเจ้าพนักงานตำรวจจราจรที่นำไปรายงานตัว จะมีความผิดตามมาตราดังกล่าวหรือไม่

คำตอบ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ไม่ผิด คำว่า “เอกสาร” ที่เจ้าพนักงานผู้กระทำการ ตามหน้าที่ปิดหรือแสดงไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๘ นั้น หมายถึงเอกสารที่ปิด หรือแสดงไว้ในลักษณะทำนองประกาศหรือภาพโฆษณา หากได้หมายถึงคำสั่งหรือใบสั่งถึงบุคคล เฉพาะตัว เช่นใบสั่งของเจ้าพนักงานตำรวจจราจรที่นำไปรายงานตัวไม่ ฉะนั้น เมื่อจำเลยได้ รับใบสั่งดังกล่าว ก็ถือได้ว่าหนังสือนั้นได้ ใช้ตามประโยชน์ตามนั้นแล้ว ถึงจำเลยจะฉีกทำลายเสีย ก็หามีความผิดตามมาตรานี้ไม่ (ฎีกาที่ ๑๑๔๑/๒๕๐๖)

(๗) ถ้าสัญญาซื้อขายที่พิพาท ตามใบเขียนบ้ายต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โดยสองริศ และเสียค่าตอบแทน แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ที่พิพาทเป็นของผู้อื่น ผู้ซื้อจะได้สิทธิในที่พิพาท หรือไม่

คำตอบ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ที่พิพาทเป็นของผู้อื่น มิใช่ของผู้ขาย ผู้ซื้อก็ไม่ได้สิทธิ ในที่พิพาทนั้น กรณีเป็นหลักกฎหมายที่ว่า “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน”(ฎีกาที่ ๓๒๕/๒๕๐๗)

(๘) จำเลยจ้างผู้รับเหมาก่อสร้างโรงภาพยนตร์ในที่ดินของจำเลย การตอกเข็ม ทำให้เกิดข้างเคียงสะเทือนอาคารข้างรั้ว ดังนั้นจำเลยจะต้องรับผิดชอบหรือไม่

คำตอบ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เป็นการละเมิด แม้จำเลยจะอ้างหาผู้อื่นทำ จำเลยก็
ต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา ๔๒๘ เพราะจำเลยเป็นผู้ผิดในการงาน
ที่สั่งให้ทำ เป็นเหตุให้โจทก์เจ้าของตึกข้างเคียงได้รับความเสียหาย (ฎีกาที่ ๕๔๐/๒๕๐๑)

(๘) รถโดยสารทำให้เกิดบาดเจ็บและตาย จำเลยจะอ้างว่าที่รถคว่ำเพราะ
ล้อคลันส่งพวงมาลัยหลุด บังคับพวงมาลัยไม่ได้ เป็นเหตุให้รถแล่นส่ายไปมาแล้วไปเกยกอง
หินคว่ำลง เป็นเหตุสุดวิสัยได้หรือไม่

คำตอบ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า แม้จะเป็นจริงตามที่อ้างก็เป็นเรื่องเกิดจากเครื่องจักร
กลของรถยนต์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของจำเลยจะต้องคอยตรวจตราดูแล จะฟังว่าเป็นเหตุสุดวิสัยไม่ได้
เพราะไม่ใช่เกิดจากภายนอกอำนาจซึ่งไม่อาจรู้ และป้องกันได้ (ฎีกาที่ ๖๓๔/๒๕๐๑)

(๑๐) จับผู้ให้กัศเขาตาย โดยเชื่อว่าจำเลยสักรั้ให้แล้ว จู่ๆกัศไม่ตายอย่าง
หนึ่ง ใช้ปืนยิงคนตายโดยเชื่อว่าอยู่ยงคงกะพันอันปราศจากเหตุผลอีกอย่างหนึ่ง จำเลยจะมี
ความผิดหรือไม่

คำตอบ จำเลยทั้งสองเรื่องมีความผิด กรณีแรกมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไม่
เจตนา (ฎีกาที่ ๒๓๕/๒๔๙๔) กรณีหลังมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา (ฎีกาที่ ๕๙/๒๕๐๒)

(๑๑) อุบัติเหตุเกี่ยวกับรถยนต์รับนักท่องเที่ยวเป็นข่าวอยู่บ่อยๆ และส่วนมากมัก
เกิดจากความประมาทเลินเล่อ นักขับรถรับนักท่องเที่ยวทั้งหลายพึงระมัดระวัง กรณีต่อไปนี้ศาลฎีกา
วินิจฉัยว่า เป็นการขับรถโดยประมาท

รถยนต์คันที่จำเลยขับ ปรากฏว่าห้ามล้อใช้การไม่ได้มาก่อนแล้ว เมื่อแต่ขึ้นบน
สะพานเบี่ยงอันเป็นที่สูง เครื่องยนต์ดับ รถถอยหลัง จำเลยมองท้ายรถไม่เห็น เพราะมีสิ่งของที่
บรรทุกมาในรถบัง รถชนราวสะพานเบี่ยงหักพังตกลงไปในคลอง คนโดยสารตาย และบาดเจ็บ
เช่นนี้ ถือว่าเป็นการกระทำโดยประมาท มีใ้ข้อปฏิบัติ (ฎีกาที่ ๓๒๓/๒๕๐๗)

รถโดยสารสองคันแล่นตามกันมา คันหนึ่งขอทางจะแซงขึ้นหน้า อีกคันหนึ่งไม่ยอม
ถอยเร่งความเร็วขึ้นเพื่อแก่งรถยนต์คันที่ขอทาง รถยนต์ทั้งสองจึงได้แล่นแข่งกันมาด้วยความ
เร็วสูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดในถนนซึ่งแคบและเป็นทางโค้ง เป็นการเสี่ยงต่ออันตราย รถคันขอ
ทางเฉี่ยวกับรถบรรทุกคันหนึ่ง ซึ่งจอดแอบข้างทาง แล้วเข้าไปปะทะกับรถยนต์คันที่แข่งกันมานั้น
รถบรรทุกพลิกคว่ำ คนโดยสารได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต ต้องถือว่าคนขับรถโดยประมาททั้งสองคัน

นั้นกระทำโดยประมาท (ฎีกาที่ ๔๕๑/๒๕๐๗)

บุคคลในภาวะที่ขับรถมาจะสวนกัน คนหนึ่งจะเลี้ยวเข้าทางแยกทางขวามือคนซึ่งจะต้องข้ามทางของรถที่สวนมา และอีกคันหนึ่งก็ต้องแล่นผ่านทางแยกนั้น และผ่านรถของคนแรกเช่นนั้น จักต้องมีความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ ดังนั้นการที่จำเลยที่ ๒ จะเลี้ยวขวาเข้าทางแยก แต่มิได้ระมัดระวังหยุดรถในทางวิ่งรถตน และกลับเข้าไปหยุดรถอยู่ด้านซ้ายไปในทางของรถจำเลยที่ ๑ ก่อความแก่การจราจรรถจำเลยที่ ๑ ๆ จะผ่านทางแยกและผ่านรถจำเลยที่ ๒ แต่มิได้ระมัดระวังลดความเร็ว ได้แล่นมาอย่างรวดเร็วมาก จะผ่านทางแยกก็เห็นรถจำเลยที่ ๒ ตั้งแต่ยังห่าง ๖-๘ เมตร ก็มีได้หยุด มิได้หักหลบ จนเมื่อห่าง ๔ เมตร จึงเบรก ความเร็วมากเกินสมควรจะหยุดได้ทัน หรือหลบให้พ้น ทำให้ด้านขวาตอนกลางรถกระบะจำเลยที่ ๑ ไม่พ้น และเฉี่ยวถูกด้านขวาของรถจำเลยที่ ๒ ทำให้ปุ่มเหล็กปิดท้ายกระบะโดนศีรษะผู้ตายซึ่งนั่งในรถจำเลยที่ ๒ ตาย ดังนั้นจำเลยทั้งสองจึงชื่อว่า กระทำการขับรถโดยประมาท เป็นเหตุให้คนตาย (ฎีกาที่ ๔๙๐/๒๕๐๘)

จำเลยขับรถผ่านสี่แยกด้วยความเร็วเกินกว่า ๒๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง รถอีกคันหนึ่งขับด้านซ้ายไปในสี่แยก โดยฝ่าฝืนเครื่องหมายหยุด การที่จำเลยขับรถผ่านสี่แยกด้วยความเร็วเกินกำหนด และไม่หยุดให้ช้าลงบ้าง เป็นเหตุให้รถชนกัน ดังนั้นย่อมได้ชื่อว่า จำเลยได้กระทำการโดยประมาท (ฎีกาที่ ๑๒๕๐/๒๕๐๘)

(๑๒) ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา ๔๒๕ บัญญัติว่า “นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในการการที่จ้างนั้น” ปัญหาว่าอย่างไรจึงจะถือว่าลูกจ้างได้กระทำไปในการการที่จ้าง ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้จะชี้แจงคำตอบได้

การที่ลูกจ้างขับรถขนทรายไปส่งของตามคำสั่งนายจ้าง แล้วจึงแล่นขับรถไปธุระส่วนตัว โดยนายจ้างไม่ทราบ จากนั้นจำเลยจึงขับรถกลับมายังที่ร้านนายจ้าง โดยเปลี่ยนเส้นทางทุกอัน ระหว่างทางไปชนรถผู้อื่นเฉี่ยวหายซึ่งเป็นการละเมิด เช่นนี้ ถือว่ายังเป็นการกระทำในการการที่จ้าง (ฎีกาที่ ๗๒๒/๒๕๐๘)

รถเบรคแตก คนขับจึงขับรถหนีไปซ่อมเบรค โดยนายจ้างไม่ได้ใช้ แล้วเกิดชนกับรถจักรยาน เช่นนี้ถือได้ว่าคนขับรถกระทำในการการที่จ้าง นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบ (ฎีกาที่ ๑๒๑๗/๒๕๐๘)

นายจ้างใช้ลูกจ้างซึ่งเป็นคนชั่วร้าย ไปรับหัวหน้าคนงานที่ถนนลาดพร้าวมาปฏิบัติงาน
ที่บริษัทถนนราชวิถี ลูกจ้างชั่วร้ายออกไปแล้ว ได้เฆวรดไปเอาทางเก่งที่ตัดได้ก็ตลาดบางแคเสีย
ก่อน ระหว่างทางไปชนคนตายและบาดเจ็บ ดังนั้นก็ยังถือว่าเป็นการปฏิบัติ ที่ลูกจ้างได้กระทำไป
ทางการของนายจ้างๆ จึงต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้าง (ปฏิภาที ๑๘๑๖, ๑๘๑๗/๒๕๐๓)



พิทยโกฏ ภูประเสริฐ

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงลำปาง

“เหตุผลย่อมเป็นนิยามแห่งกฎหมาย และเมื่อเหตุผลแห่งกฎหมายใดๆโดย
ฉะเพาะได้หมดสิ้นไป กฎหมายข้อนี้ก็จะหยุดงักไปด้วย”

เขาผิดจริงหรือ ?

เมื่อผมป่วยและนอนพักอยู่ที่โรงพยาบาล (ไม่จำเป็นต้องรู้ว่าเป็นโรงพยาบาลอะไรอยู่ที่ไหน) มีพยาบาลผู้หญิงคนหนึ่งถามว่า “คุณน้าคะ! ทำไมคนที่ทำผิดบางคน ศาลจึงได้ตัดสินปล่อยไปล่ะคะ”

“ก็ไปถามผู้พิพากษาเขาดี” ผมว่า

“คุณน้าก็เป็นผู้พิพากษานี้ละ”

“ใครบอก”

“หนูว์”

เมื่อโดนไม้เท้า ผมก็ได้แต่พูดว่า “เมื่อหนูให้เป็น ก็พยายามพูดให้ฟัง แต่เข้าใจยากอยู่หน่อย”

“หนูจะพยายามทำความเข้าใจค่ะ” ว่าเข้านั้น

“อะแฮ่ม” ผมช่วยบอกต่อ แล้วพูดต่อไปว่า “เรื่องมันเป็นอย่างนี้ (ออกเสียงว่า “ยังงี้”) คนเราเมื่อใครถูกจับมาแล้ว มักจะทึกทักว่าเขาผิดเสมอ อย่างคนผิดที่หนูว่าศาลตัดสินปล่อยนะ หนูเห็นเขาทำผิดหรือ”

พยาบาลสาวทำท่างงๆ และลังเลแล้วตอบว่า “ก็ใครๆ เขาก็อย่างนั้น (ออกเสียงว่า “ยังงั้น”) ะงั้นนี่ละ”

ผมเริ่มเทศนาว่า “โดยมากมักเป็น

อย่างนั้น เมื่อตำรวจจับใครมา และชาวบ้านโจษกันว่า คนนั้นผิดอย่างนั้นๆ แล้วมักพูดกันต่อๆ ไปหนักๆ เข้า บางคนยังแถมพูดต่อไปเสียอีกว่า เขาเห็นกับตาเอง ทั้งๆ ที่ไม่เห็นสักหน่อย คนที่ฟังก็เลยเกิดเชื่อเอาง่ายๆ ว่า อ้ายหมอนั้นผิดจริง อย่างหนูนี้เป็นต้น”

เธอแย้งว่า “แต่เขาก็มีพยานไปเบิกความที่ศาลว่า คนๆ นั้นทำผิดนี่ละ”

ผมจึงว่า “นี่แหละเป็นจุดสำคัญ การที่ศาลจะพิจารณาว่า ใครผิดหรือไม่ผิดคือ พยานหลักฐานเป็นหลัก ถ้าพยานหลักฐานให้การสมเหตุสมผลไม่มีข้อพิรุธ ศาลเชื่อว่าทำผิดจริงถึงโทษ ถ้าพยานให้การไม่สมเหตุสมผล หรือมีพิรุธศาลก็ไม่เชื่อเมื่อไม่เชื่อว่าใครทำผิด ศาลก็ตัดสินปล่อยเขาไปแต่ไม่มีไม้ยมก”

“หมายความว่าอะไรละ ไม่มีไม้ยมก”

ขอท้วง

“อ้าว! ถ้ามีไม้ยมก ก็ต้องว่า ปล่อยเขาไป ปล่อยเขาไป กลายเป็นเพลงไปนะดี” ผมว่าไปอย่างนั้นเอง ทั้งๆ ที่ผมไม่ใช่นักเพลง

“แห่ม! คุณน้ามันตลกหน้าตายจัง”

“ยังมีอีก ถ้ายังสนใจ จะพูดให้ฟัง” ผมชักน้ำลายแตกคอ (ทั้งๆ ที่อดน้ำพรณ—อย่างว่ามาหลายวันแล้ว)

“สนใจสิคะ” เธอพูดทำท่าสนใจจริง ๆ ผมก็เลยเทศนาคาถาพันต่อไปว่า

“ระบบกฎหมายของเรา เป็นระบบ

กล่าวหา คือหมายความว่า เมื่อโลกที่พึงผู้ใด
กล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา โลกก็มีหน้าที่นำ
พยานมาสืบแสดงให้ศาลเห็นว่า ผู้นั้นกระทำ
ผิดจริงตามข้อกล่าวหา ศาลไม่มีหน้าที่ช่วย
สืบเงาะซักถามเพื่อเอาผิดแก่บุคคลที่ถูกฟ้อง —
ซึ่งเรียกว่า “จำเลย” และโลกก็จะต้องนำพยาน
สืบให้เห็นชัดโดยปราศจากสงสัยว่า มีการกระ
ทำผิดเกิดขึ้นจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำผิด
นี้ ศาลจึงจะลงโทษจำเลยได้ ถ้ามีความสั
งสัยตามสมควร ศาลก็ยกประโยชน์แห่งความ
สงสัยให้จำเลย ศาลพิจารณาจากพยานหลักฐาน
เท่านั้น ไม่ใช่จากคำชาวบ้านพูดกัน มิฉะนั้น

นั้นคุณจะไม่มีที่ซึ่งคน นอกจากนั้น ยังมีภษิต
ของพวกที่เรียกตัวเองว่านัก กฎหมาย นม นาน
มาแล้วว่า ‘ปล่อยคนผิดเดียวสิบคน ดีกว่าลง
โทษคนบริสุทธิ์คนเดียว’ หนูดองคิดดู คนผิดถูก
ปล่อยดีใจกับคนไม่ผิดถูกจำคุกเสียใจ อย่าง
ไหนจะทารุณกว่ากัน เออจ้ะ ก็มีด้วยประการ
ฉะนี้”

“แหม ! คุณน้ำเทศน์เก่งจัง”

ผมถูกขอร้องเข้าเลยปวดหัวใจจึงบอก
ว่า “หนูไปทำงานเถอะขอพักสักประเดี๋ยวปวด
หัวใจอีกแล้ว ช่วยตามหมอให้ด้วย”

“ Heart Disease ”

ปลากินมด

มีปลาทะเลชนิดหนึ่ง ชาวเมืองเรียกกันว่าปลากั้ง ตัวคล้ายปลาช่อนแต่
เล็กกว่า เป็นปลาอยู่บนแอ่งน้ำบนเขา มีความอดทนมาก แม้น้ำในแอ่งนั้นจะแห้งไปก็อยู่ได้
โดยไม่ตายเลย เล่ากันว่าปลานี้ชนิดนี้ เมื่ออยู่ในน้ำเห็นมดแดงทำรังอยู่บนกิ่งไม้เหนือแอ่งน้ำ
นั้น มันจะกระโดดขึ้นมาบนบก แลถึงทำเป็นตายให้มดแดงช่วยกันหามตัวมันขึ้นไปบนรัง พอ
ได้ที่ปลากั้งจะคันโดยแรง ตัวมดและไข่มดจะตกลงไปในแอ่งน้ำนั้นพร้อมกับมัน กลายเป็นอาหารอันโอชะของปลากั้งต่อไป

“ ทนนานเป๊อะ ”

เทศบาลกับงานวางผังเมือง

ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ย่อมมีวิวัฒนาการเป็นปกติวิสัย รวมทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมคือบ้านวัดกุและรูปธรรมหมายถึงการวิวัฒนาการทางด้านจิตใจและความรู้สึกนึกคิด แต่อย่างไรก็ตามการวิวัฒนาการนั้นก็ย่อมมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามลักษณะ ของกลุ่มชน หรือ ชุมชนและสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ แต่ถึงอย่างไรทางวัตถุก็ทางจิตใจก็ย่อมควบคู่กันไปอยู่เสมอ แต่สิ่งที่เราสามารถเห็นได้ถนัดขึ้นก็คือความเจริญในด้านวัตถุ ในที่นี้ผู้เขียนก็ใคร่ที่จะพูดถึงการพัฒนาในทางวัตถุ ซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องกับงานผังเมือง

ท่านทั้งหลายก็ย่อมจะทราบที่อยู่แล้วว่า ปัญหาสำคัญอันหนึ่งของชุมชนในเมืองใหญ่ทุกวันนี้ก็คือ การจัดระบบผังเมืองเพื่อเตรียมการล่วงหน้าไว้รับความเจริญเติบโตของท้องถิ่นในอนาคต การแก้ปัญหาคความแออัดยัดเยียดและการเตรียมการไว้ล่วงหน้าจึงเป็นปัญหาที่ควรจักได้รับการพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง ดังเราจะเห็นว่าทุกวันนี้ บ้านเรือนอาคารร้านค้าต่าง ๆ ได้มีการก่อสร้างกันขึ้นมามีสถิติเพิ่มอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเทศบาลเมืองลำปางนี้ ถ้าหากผู้ที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นสักสิบปีแล้วกลับมา ก็แทบจะงงงันและแปลกหูแปลกตาไปกับสภาพของบ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก

ความเจริญในด้านวัตถุดังกล่าวนี้ย่อมเป็นสภาพที่ทำให้เกิดความ ภาวภูมิ ใจแก่เจ้าของท้องถิ่นอยู่ไม่น้อย ในฐานะที่ผู้เขียนเองมีตำแหน่งหน้าที่ ที่ต้องรับผิดชอบต่อความก้าวหน้า ต่อสวัสดิภาพและต่อความเจริญของท้องถิ่นคือ การดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเมืองลำปางนี้ ก็ยังรู้สึกว่ามีเมืองลำปางเราได้มีความเจริญวิบุลย์ไปในด้านการปลูกสร้างสถานที่ต่าง ๆ เป็นอย่างดีมาก ควรแก่การที่จะมีความปีติอยู่ เพียงแต่จะย้อนหลังไปในรอบปีที่ผ่านไป เมืองลำปางเราก็ได้มีอะไรหลายอย่างที่เป็นสิ่งเร้าหน้ารัฐตาและเป็นการโอ้อวดของบ้านเมือง เท่าที่ผู้เขียนระลึกและลำดับได้ก็มีดังนี้ ในรอบปีนี้เราได้

๑. ศาลากลางจังหวัดอันใหญ่โตหรูหรามีมูลค่าก่อสร้างถึง ๒,๗๓๔,๗๐๐ บาท ซึ่งด้วยพระมหากรุณาธิคุณเงินเกล้าฉันกระหม่อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์และทรงประกอบพิธีเบิกด้วยพระองค์เอง นับว่าเป็นฤกษ์ผลบุญของชาวลำปางโดยแท้

๒. ศาลจังหวัดลำปาง อยู่ติดกับศาลากลางจังหวัด เป็นสถานที่ราชการอีกแห่งหนึ่งที่จะทำให้เมืองลำปางมีสง่าราศรีเพิ่มขึ้น ราคาค่าก่อสร้าง ๓,๘๗๘,๘๗๗ บาท และก็ได้เปิดทำการตั้งที่ท่านเห็นอยู่นี้

๓. ที่ทำการกองบังคับการตำรวจภูธรเขต ๕ อยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำวัง ก็เป็นสถานที่ราชการอีกแห่งหนึ่งที่จะเป็นที่ภูมิใจของคนเมืองลำปาง เพราะความสง่าของแบบแปลน ก่อสร้างและความใหญ่โตหรูหราในราคาถึง ๓๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๔. ที่ทำการศูนย์โทรพิมพ์จังหวัดลำปาง อยู่ที่ถนนพหลโยธินติดกับหมู่บ้านสุขสวัสดิ์ ชาวต่างจังหวัดที่ใช้เส้นทางนี้เป็นทางผ่านจะต้องเห็นวามอง เพราะความเป็นสง่าของอาคารที่ทำการ อาคารหลังนี้จะได้เป็นประโยชน์ในด้านโทรคมนาคมต่อไป มีมูลค่าก่อสร้าง ๘๒๐,๐๐๐ บาท

๕. อาคารเรียนโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย เป็นอาคารสร้างเสริมต่อจากมีอาคารซึ่งสร้างไว้ก่อน เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กสองชั้น ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างก่อสร้างเพิ่มเติมจากอาคารเดิมซึ่งสร้างในวงเงิน ๔๐๐,๐๐๐ บาท และสร้างใหม่นี้ก็เป็นมูลค่า ๕๒๘,๐๐๐ บาท ซึ่งเมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็เป็นอาคารเรียนที่มีมูลค่าเทียบดำน คือ ๙๒๘,๐๐๐ บาท คงจะทำให้ โรงเรียนประจำจังหวัดชายโอ้อำภาคภูมิใจเป็นสง่าราศรีแก่ท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง

๖. อาคารเรียนโรงเรียนเทศบาล ๑ (บ้านแสนเมืองมูล) เป็นอาคารเรียนคอนกรีตเสริมเหล็กสองชั้น ติดสองห้องเรียน สร้างโดยเงินงบประมาณของเทศบาลเองมีมูลค่าก่อสร้างเป็นจำนวน ๔๐๔,๐๐๐ บาท ขณะนี้ได้เสร็จเรียบร้อยแล้ว

๗. หอประชุมโรงเรียนเทศบาล ๔ (บ้านเชียงราย) อยู่ใจกลางเมืองในบริเวณโรงเรียนติดกับบริเวณศูนย์เยาวชน นอกจากจะเป็นความโอ้อ่าของสถานศึกษาแล้ว หอประชุมราคา ๓๐๐,๐๐๐ บาท หลังนี้ยังอาจอำนวยประโยชน์ในด้านบริการสังคม ในการพบปะสังสรรค์ของวงการต่าง ๆ ในโอกาสอันควรอีกด้วย อันนี้ก่อสร้างด้วยงบประมาณของเทศบาลเมืองลำปางเช่นกัน

และนอกจากที่ยกตัวอย่างมาแล้ว ทางเทศบาลเมืองลำปางยังได้อนุญาตให้ก่อสร้างอาคารในเขตเทศบาลในปีนี้อีก ๓๒๐ ราย เฉลี่ยค่าก่อสร้างรายละประมาณ ๓๐,๐๐๐ บาท ก็เป็นมูลค่าก่อสร้างอาคารของเอกชนเพิ่มขึ้นถึง ๙,๖๐๐,๐๐๐ บาท

นอกจากอาคารสถานที่ราชการดังกล่าว เพื่อเป็นการสร้างเสริมในการพัฒนาการ

ท้องถิ่น ทางเทศบาลเมืองลำปางก็ได้จัดหาเงินโดยพยายามขอเงินอุดหนุนพิเศษจากทางราชการมา
สร้างถนนคอนกรีตพร้อมกับท่อระบายน้ำถนนนครไชย เพื่อป้องกันน้ำท่วมซึ่งเป็นปัญหาใหญ่อีก
ปัญหาหนึ่งเป็นมูลค่าถึง ๑,๘๐๐,๐๐๐ บาท นอกจากนี้ยังจัดทำท่อระบายน้ำเพื่อแก้ปัญหาน้ำเอ่อ
ในฤดูฝนโดยทำท่อระบายที่ถนนมนตรังสู่ลำน้ำวังด้วย

ทั้งอาคารสถานที่ที่ทำการของราชการต่าง ๆ และอาคารของเอกชนเหล่านั้นต่างก็เป็น
ปัญหาที่จะต้องสัมพันธ์กับงานผังเมืองดังกล่าวมาแต่ทั้งนี้ ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหลาย
ก็คงพอจะหัดตามองเห็นภาพแล้วว่าทุกสิ่งทุกอย่างกำลังได้รับการพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้า
อย่างไร้ขีดจำกัดไม่มีปัญหาว่าแม้แต่ช่วงระยะเวลาเพียงสั้น ๆ นี้ เมืองลำปางเรายังก้าวไปไกลถึงอย่าง
นั้นแล้ว อนาคตอันใกล้จึงไม่เป็นปัญหาว่าท้องถิ่นแห่งนี้จะต้องมีความก้าวหน้าไปในทางดังก่
สร้างต่าง ๆ อันส่อให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง ยิ่งมากมายอย่างแน่นอน

และสิ่งที่จะต้องมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับปัญหานี้ก็คือ “การวางผังเมืองและการดำเนิน
งานตามโครงการผังเมืองของเทศบาล” นี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพิจารณา
อย่างรอบคอบโดยแท้จริงเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองต่อไป เพราะถ้าหากเทศบาล
ปล่อยให้มีการสร้างโดยปราศจากการควบคุมแล้ว ผลเสียหายก็จะตกอยู่กับท้องถิ่นในอนาคต นั่น
คือ “ท้องถิ่นขาดความเป็นระเบียบและความสวยงาม”

ร.ต.ต.ชาญ สุทธะทินทุ
นายกเทศมนตรีเมืองลำปาง

“อำนาจอันน้อยย่อมหยุดชงักเมื่อมีอำนาจอันยิ่งใหญ่เข้ามา”

กฎหมายประจำบ้าน

ประมวลกฎหมายอาญามีบัญญัติว่า บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมาย เพื่อให้พ้นความรับผิดชอบในทางอาญาไม่ได้ นี่เป็นหลักซึ่งบังคับให้ทุกคนต้องรู้กฎหมาย แต่นั่นแหละ—กฎหมายมีมากเกินไปเกินกว่าที่จะให้ทุกคนรู้ได้ ผู้เขียนจึงได้รวบรวมกฎหมายเท่าที่เห็นว่าจำเป็นและน่ารู้แก่ประชาชนทั่วไป หวังว่าคงจะอำนวยความสะดวก

พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๔๙๕

๑. การเกิด เมื่อมีคนเกิดให้แจ้งดังต่อไปนี้

ก. คนเกิดในบ้าน ให้เจ้าบ้านแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ ที่เกิดภายใน

ใน ๑๕ วัน นับแต่วันเกิด

คำว่า “คนเกิด” หมายความว่า ทารกขณะคลอดแล้วมีชีวิตอยู่

คำว่า “บ้าน” หมายความว่า โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง สำหรับใช้เป็นที่อยู่ประจำซึ่งมีเจ้าบ้านครอบครอง และให้หมายความรวมถึงตอถ้ำเพ หรือเรือ ซึ่งจอดประจำและใช้เป็นที่อยู่ประจำด้วย

คำว่า “เจ้าบ้าน” หมายความว่า ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครองบ้าน ในฐานะเป็นเจ้าของผู้เช่า หรือในฐานะอื่นใดก็ตาม

ในกรณีที่ไมปรากฏเจ้าบ้าน หรือเจ้าบ้านไม่อยู่ ตาย สูญหาย หรือไม่สามารถปฏิบัติกิจการได้ ให้ถือว่าผู้ดูแลหรือผู้อยู่ในบ้านขณะนั้นเป็นเจ้าบ้าน

คำว่า “นายทะเบียนผู้รับแจ้ง” ในเขตเทศบาลหมายความว่า นายทะเบียนท้องถิ่นนอกเขตเทศบาล หมายความว่า นายทะเบียนตำบล

(ข) คนเกิดนอกบ้าน ให้มารดาแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้ง แห่งท้องที่ที่เกิดหรือแห่งท้องที่ ที่จะพึงแจ้งได้ ในโอกาสแรกภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันเกิด ในกรณีจำเป็นไม่อาจแจ้งได้ตามกำหนด ให้แจ้งภายหลังได้ แต่ต้องไม่เกิน ๑๕ วันนับแต่วันที่อาจแจ้งได้

(ค) คนเกิดใหม่ถูกทิ้งไว้ ผู้พบเห็นต้องแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ หรือนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ ที่ตนพบนั้นโดยมิชักช้า

๒. การตาย เมื่อมีคนตายให้แจ้งดังต่อไปนี้

ก. คนตายในบ้าน ให้เจ้าบ้านแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ ที่มีคน
ภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาตาย ในกรณีที่ไม่มีเจ้าบ้าน ให้ผู้พบศพแจ้งภายในเวลา ๒๔
ชั่วโมงนับแต่เวลาพบศพ

(ข) คนตายนอกบ้าน ให้บุคคลที่ไปกับผู้ตายหรือผู้พบศพ แจ้งต่อนายทะเบียน
ผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ตายหรือพบศพ แล้วแต่กรณี หรือแห่งท้องที่ที่จะพึงแจ้งได้ ในโอกาสแรก
ภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาตายหรือพบศพ ในกรณีเช่นนี้ จะแจ้งต่อนักงานฝ่ายปก-
ครองหรือตำรวจที่สะดวกกว่าก็ได้

(ค) ลูกตายในท้อง ให้แจ้งดังต่อไปนี้ ถ้าตายในบ้าน ให้เจ้าบ้านแจ้งต่อนาย
ทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ลูกตายในท้องที่นั้น ภายใน ๒๔ ชั่วโมงนับแต่เวลาคลอด ถ้าตาย
นอกบ้าน ให้มารดาแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ลูกตายในท้องที่นั้น หรือแห่งท้อง
ที่ที่จะพึงแจ้งได้ ในโอกาสแรก ภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาคลอด ในกรณีเช่นนี้จะแจ้ง
ต่อนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่สะดวกกว่าก็ได้

สำหรับผู้กระทำการรักษาพยาบาล หรือทำคลอดเนื่องด้วยอาชีพของตน เมื่อมี
คนตายหรือลูกตายในท้อง ต้องออกหนังสือรับรองตามแบบที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงให้แก่ผู้
เฝ้าที่ต้องแจ้งแล้วแต่กรณี

๓. ศพ ห้ามมิให้ผู้ใดเก็บฝัง เผา หรือย้ายศพไปจากสถานที่ หรือบ้านที่ตาย
ก่อนได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนผู้รับแจ้ง เมื่อได้รับอนุญาตเช่นนั้นแล้ว ห้ามมิให้เก็บ
ฝัง เผา หรือย้ายศพ ผิดจากสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตใหม่
ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องย้ายศพเพื่อความปลอดภัยหรือสวัสดิภาพของประชาชนก็ทำได้ ทั้ง
นี้ภายใต้บังคับบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

๔. การแจ้งข้อบทร บิดาต้องแจ้งชื่อตัวของบุตรต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งภายใน ๖
เดือน นับแต่วันเกิด หน้าที่แจ้งดังกล่าวนี้ถ้าไม่ปรากฏบิดา หรือบิดาไม่อาจแจ้งได้ ให้เป็น
หน้าที่ของมารดาและถ้าทั้งบิดาและมารดาไม่อาจแจ้งได้ ก็ให้เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองเด็กนั้น

๕. การแจ้งย้ายที่อยู่ การย้ายที่อยู่เจ้าบ้านต้องแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งดังต่อ-
ไปนี้

(ก) ผู้อยู่ในบ้าน ย้ายที่อยู่ออกจากบ้านใด ให้แจ้งไม่เกิน ๑๕ วัน นับแต่

ฉันทายออก

(๒) ผู้ใดย้ายที่อยู่เข้ามาในบ้านใด ให้แจ้งภายใน ๓๕ วัน นับแต่วันที่ย้ายเข้า
ในกรณีจำเป็น เพื่อประโยชน์แก่การย้ายออกของผู้ที่อยู่ในบ้าน เจ้าบ้านจะแจ้ง
ต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งภายในเวลาไม่เกิน ๓๐ วัน ก่อนการย้ายออกก็ได้ แต่ถ้าผู้อยู่ในบ้าน
มิได้ย้ายออกดังแจ้งไว้ ให้เจ้าบ้านแจ้งให้นายทะเบียนผู้รับแจ้งทราบภายใน ๓๕ วัน นับแต่
วันที่แจ้งว่าจะย้าย

ผู้ที่มีหน้าที่แจ้ง ไม่ปฏิบัติหรือฝ่าฝืน ตามที่กล่าวในข้อ ๓ ถึงข้อ ๕ มีความผิดต้อง
ระวางโทษปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท แต่ในกรณีแจ้งคนเกิดในบ้าน นอกบ้าน คนตาย ตูกลายในท้อง
แจ้งข้อบุตร และแจ้งย้ายที่อยู่ ถ้าผู้ที่มีหน้าที่ต้องแจ้งมอบหมายให้ผู้อื่นใดไปแจ้งแทน และผู้
รับมอบหมายได้แจ้งต่อผู้มีหน้าที่รับแจ้งแล้ว ให้ถือว่าผู้ที่มีหน้าที่นั้นได้แจ้งแล้ว

พระราชบัญญัติโรคติดต่อ, พ.ศ. ๒๔๗๗ (ฉบับ ๒) พ.ศ. ๒๔๗๘

(ฉบับ ๓) พ.ศ. ๒๔๘๒

“โรคติดต่อ” หมายความว่าโรคใดซึ่งติดต่อกันได้ โดยตรงหรือโดยทางอ้อม
จากคนถึงคน หรือจากสัตว์ถึงคน และซึ่งรัฐมนตรี จะได้ประกาศแสดงไว้ในราชกิจจานุเบกษา

โรคติดต่อซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศแล้ว มี ไข้รากสาด -
น้อย ไข้รากสาดเทียม ไข้รากสาดใหญ่ ไข้จับสั่น ไข้หัด ไข้ดำแดง ไข้สุกใส โรคไขกระดูก
กามโรค ไข้คออักเสบ ไข้หวัดใหญ่ ไข้ปอดอักเสบ โรคคางทูม โรคบิด โรคแอนแทรกซ์ โรคพิษ -
สุนัขบ้า ฉับโรค และโรคเรื้อน

รัฐมนตรีหรือผู้ว่าราชการจังหวัด โดยอนุมัติของรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศว่า โรคติด
ต่อนั้นอย่างหนึ่งอย่างใด เป็นโรคต้องแจ้งความในท้องถิ่นใด หรือหลายท้องถิ่นในความปกครอง
ของตนได้ แม้โรคนั้นจะไม่ใช่โรคติดต่ออันตรายก็ดี แต่ต้องระบุนามการสำคัญของโรคไว้ และ
โฆษณาเพื่อราษฎรในท้องถิ่นนั้น ๆ ทราบ

“โรคติดต่ออันตราย” ได้แก่กาฬโรค อหิวาตกโรค ไข้ทรพิษ ไข้กาฬมกนางแอ่น
ไข้เหลือง และโรคติดต่อใดซึ่งรัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าเป็นโรคติดต่ออันตราย
และได้มีประกาศแล้วให้ ไข้รากสาดใหญ่ เป็นโรคติดต่ออันตราย

กรณีมีโรคติดต่ออันตราย หรือโรคที่น่าสงสัยว่าเป็นโรคต้องแจ้งความ ผู้ที่ควบคุมดูแลหรืออยู่ด้วย หรือรักษาพยาบาลผู้ป่วย หรือหัวหน้าสถานที่ หัวหน้าครอบครัวหรือเจ้าบ้าน ซึ่งเกิดหรือได้เกิดโรคเช่นฉนั้น ต้องรีบแจ้งภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาเริ่มป่วย คือในเขตอำเภอชั้นในจังหวัดพระนคร และธนบุรี ให้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ ที่สถานีตำรวจที่ใกล้ที่สุด หรือแจ้งเจ้าหน้าที่แผนกโรคติดต่อกองสาธารณสุขพระนคร ถ้าในเขตอำเภอชั้นนอกจังหวัดพระนคร ธนบุรีกับจังหวัดต่าง ๆ ให้แจ้งแก่กำนันหรือกรรมการอำเภอ

ผู้ที่ฝ่าฝืนหรือละเลยไม่แจ้งความดังกล่าว มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๓ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

อนึ่ง บุคคลทุกคน เว้นแต่เด็กอายุต่ำกว่า ๓ เดือน ต้องรับการปลูกฝี เด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี ให้บิดามารดา ผู้ปกครองหรือเจ้าบ้านที่ดูแลเด็กเป็นผู้รับผิดชอบ นอกจากนั้นนายอำเภอมีอำนาจที่จะสั่งให้บุคคลใดรับการปลูกฝี หรือปลูกฝีซ้ำ ณ เวลาและสถานที่ซึ่งจะได้กำหนดไว้ในคำสั่งนั้นก็ได้ ผู้ฝ่าฝืนหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนี้มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท หรือจำคุกไม่เกิน ๓ เดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ

พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. ๒๕๐๕

พระราชบัญญัตินี้ ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๖ และจะให้บังคับในท้องที่ใด เมื่อใด ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกา ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้บังคับ ในท้องที่ใด ผู้มีสัญชาติไทย ซึ่งมีอายุตั้งแต่ ๑๗ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๗๐ ปีบริบูรณ์ และมีภูมิลำเนา และหรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในท้องที่นั้น ต้องมีบัตรประจำตัวประชาชนภายในกำหนด ๖๐ วัน นับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาใช้บังคับในท้องที่นั้น หรือนับแต่วันที่มีอายุครบ ๑๗ ปีบริบูรณ์ หรือนับแต่วันที่มีภูมิลำเนาหรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในท้องที่ที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ หรือนับแต่วันที่มิได้สัญชาติไทย

การนับอายุดังกล่าว ให้นับหนึ่งปีบริบูรณ์เมื่อสิ้นปีพุทธศักราชที่เกิด ส่วนการนับอายุต่อไปให้นับตามปีพุทธศักราช

กำหนด ๖๐ วัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาจขยายออกไปได้ ตามที่เห็น

สมควร โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ผู้ที่ผ่านไม่มีบัตร ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท

ที่กฎหมายให้บุคคลต้องมีบัตรนี้ ไม่ให้ใช้บังคับแก่บุคคลตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
ต่อมาได้มีกฎกระทรวงฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๐๖) กำหนดไว้ว่าบุคคลต่อไปนี้ ไม่ต้องมีบัตรคือ

- (๑) สมเด็จพระบรมราชินี
- (๒) พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นพระองค์เจ้าขึ้นไป
- (๓) องคมนตรี
- (๔) ข้าราชการพลเรือนตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน
- (๕) ข้าราชการฝ่ายตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ
- (๖) ข้าราชการฝ่ายอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ
- (๗) ข้าราชการกลาโหมประจำการ และคนงานหรือลูกจ้างในสังกัดกระทรวงกลาโหม
- (๘) ทหารและตำรวจกองประจำการ
- (๙) สมาชิกสภาธิบดีบัญญัติ
- (๑๐) พนักงานเทศบาลตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยระเบียบพนักงานเทศบาล สมาชิก

สภาเทศบาล สมาชิกสภาจังหวัด

- (๑๑) กรรมการสุขาภิบาล และพนักงานสุขาภิบาล ตามกฎหมายว่าด้วยสุขาภิบาล
- (๑๒) พนักงานองค์การของรัฐ
- (๑๓) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และตำรวจกำนัน
- (๑๔) ภิกษุ สามเณร นักพรต และนักบวช
- (๑๕) กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และ กรรมการอิสลามประจำจังหวัด
- (๑๖) ผู้มีกายพิการเดินไม่ได้ หรือเป็นใบ้ หรือตามอดทั้งต้องช้าง
- (๑๗) ผู้มีจิตพิการไม่สมประกอบ
- (๑๘) ผู้ที่อยู่ในที่คุมขังโดยชอบด้วยกฎหมาย

บัตรประจำตัวประชาชนให้ใช้ได้ ๖ ปี นับแต่วันที่ยกบัตรและเมื่อบัตรหมดอายุ ผู้ถือบัตรต้องมีบัตรใหม่ภายในกำหนด ๖๐ วัน นับแต่วันที่บัตรเดิมหมดอายุ ในกรณีผู้ถือบัตรเปลี่ยนชื่อตัวและหรือชื่อสกุลผู้ถือบัตรต้องเปลี่ยนบัตรใหม่ภายในกำหนด ๓๐ วัน และนับแต่วันเปลี่ยนชื่อตัวและหรือชื่อสกุล ถ้าบัตรหายถูกทำลายหรือชำรุดในสาระสำคัญ ต้องมีบัตรใหม่หรือ

เปลี่ยนบัตรใหม่ แก้วแต่กรณีภายในกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันบัตรหาย ถูกทำลายหรือชำรุด ผู้ฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท

ผู้ถือบัตรผู้ใดเสียสัญชาติไทยไม่ว่าด้วยเหตุใด ผู้นั้นหมดสิทธิที่จะใช้บัตรนั้นต่อไป และต้องส่งมอบบัตร แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ แห่งท้องที่ที่ตนมีภูมิลำเนา หรือมีชื่อ อยู่ในทะเบียนบ้าน ภายในกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันที่เสียสัญชาติไทย ผู้ฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท

ผู้ถือบัตรผู้ใดไม่อาจแสดงบัตรได้ ในเมื่อเจ้าพนักงานตรวจบัตรขอตรวจ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๑๐๐ บาท

ผู้ไม่มีสัญชาติ ไทย ยื่นคำขอรับบัตรโดยแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ว่าตนมีสัญชาติไทย หรือผู้ที่เสียสัญชาติไทยยังใช้บัตรซึ่งตนหมดสิทธิที่จะใช้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท หรือจำคุกไม่เกิน ๑ ปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

พระราชบัญญัติข้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕

ผู้มีสัญชาติไทยต้องมีชื่อตัวและชื่อสกุล และจะมีชื่อรอง (ชื่อประกอบถัดจากชื่อตัว) ก็ได้ และชื่อตัวและชื่อรองนั้นต้องไม่พ้องหรือมุ่งหมาย ให้คล้ายกับพระปรมาภิไธย พระนามของพระราชินี หรือราชทินนาม และต้องไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย สำหรับผู้ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์หรือผู้เคยได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ แต่ได้ออกจากบรรดาศักดิ์นั้นโดยมิได้ถูกถอน จะใช้ราชทินนามตามบรรดาศักดิ์นั้น เป็นชื่อตัวหรือชื่อรองก็ได้

ส่วนชื่อสกุล กฎหมายบังคับไว้ว่า

(๑) ไม่พ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธย หรือพระนามของพระราชินี
(๒) ไม่พ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับราชทินนาม เว้นแต่ราชทินนามของตนของผู้บุพการี หรือของผู้สืบสันดาน

(๓) ไม่ซ้ำกับชื่อสกุลที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ หรือชื่อสกุลที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว

(๔) ไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย

(๕) มีพยัญชนะไม่เกินกว่า ๓๐ พยัญชนะ เว้นแต่กรณีใช้ราชทินนามเป็นชื่อสกุล

ผู้ใดประสงค์จะจดทะเบียนตั้งชื่อสกุล ให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องที่ ในท้องที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร เมื่อนายทะเบียนท้องที่

พิจารณาเห็นว่าชื่อสกุลที่ขอตั้งนั้นไม่ขัดต่อกฎหมาย ก็ให้เสนอต่อไปตามลำดับจนถึงนายทะเบียนกลาง เมื่อได้รับอนุมัติจากนายทะเบียนกลางแล้ว ให้นายทะเบียนท้องที่รับจดทะเบียนชื่อสกุลนั้น และออกหนังสือสำคัญแสดงการรับจดทะเบียนชื่อสกุลให้แก่ผู้ขอ

ผู้จดทะเบียนชื่อสกุลจะอนุญาตให้ผู้อื่น (ผู้มีสัญชาติไทย) ร่วมใช้ชื่อสกุลของตนก็ได้ โดยยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน การอนุญาตจะสมบูรณ์ต่อเมื่อนายทะเบียนท้องที่ได้ออกหนังสือสำคัญแสดงการอนุญาตให้ใช้ชื่อสกุลให้แก่ผู้ที่จะใช้ชื่อสกุลนั้น

หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี หญิงหม้ายโดยการหย่าให้กลับใช้ชื่อสกุลเดิมของตน หญิงหม้ายโดยความตายของสามี ให้ใช้ชื่อสกุลสามี

ผู้ประสงค์จะใช้ราชทินนามของตน ของผู้บุพการี หรือของผู้สืบสันดานเป็นชื่อสกุล ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน แล้วให้นายทะเบียนท้องที่เสนอต่อไปตามลำดับจนถึงนายทะเบียนกลาง เมื่อนายทะเบียนกลางพิจารณาเห็นสมควรให้เสนอรัฐมนตรี เพื่อนำความกราบบังคมทูล เมื่อได้รับพระบรมราชานุญาตแล้ว จึงให้นายทะเบียนท้องที่รับจดทะเบียนชื่อสกุลนั้น และออกหนังสือสำคัญแสดงการรับจดทะเบียนชื่อสกุลให้แก่ผู้ขอ

ผู้อุปการะเลี้ยงดูเด็ก หรือเจ้าของสถานพยาบาล สถานสงเคราะห์หรือสถานอุปการะเลี้ยงดูเด็ก ประสงค์จะจดทะเบียนตั้งชื่อสกุลของเด็กซึ่งตนอุปการะเลี้ยงดู หรือเด็กแห่งสถานดังกล่าวซึ่งมีสัญชาติไทยแต่ไม่ปรากฏชื่อสกุลใช้ร่วมกันหรือแยกกัน ก็ให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องที่ ที่ผู้อุปการะเลี้ยงดูมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือที่สถานดังกล่าวตั้งอยู่ นายทะเบียนท้องที่จะพิจารณาเสนอตามลำดับจนถึงนายทะเบียนกลาง ๆ อนุมัติแล้ว นายทะเบียนท้องที่ จะรับจดทะเบียน และออกหนังสือสำคัญให้

ผู้มีชื่อตัวหรือชื่อรองอยู่แล้ว ประสงค์จะเปลี่ยน ให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตนมีชื่อในทะเบียนบ้าน เมื่อนายทะเบียนท้องที่เห็นว่าไม่ขัดต่อกฎหมาย ก็ให้อนุญาตและออกหนังสือสำคัญแสดงการเปลี่ยนชื่อให้

สำหรับผู้มีชื่อสกุลอยู่แล้ว ประสงค์จะขอตั้งชื่อสกุลใหม่ ให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องที่เช่นเดียวกับการขอจดทะเบียนตั้งชื่อสกุลดังได้กล่าวมาแล้ว

ชื่อสกุลที่ได้จดทะเบียนโดยชอบด้วยกฎหมาย ก่อนวันที่พระราชบัญญัติใช้บังคับ ให้เมื่อเสมือนว่าได้จดทะเบียนแล้วตามพระราชบัญญัติ

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘

การได้สัญชาติไทย มีอยู่ ๓ ประการ

ก. โดยการเกิด บุคคลต่อไปนี้ได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

(๑) ผู้เกิดโดยบิดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย

(๒) ผู้เกิดนอกราชอาณาจักรไทยโดยมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ขอบด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติ

(๓) ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย

เฉพาะผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ย่อมไม่ได้สัญชาติไทย ถ้าขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเป็น

(๑) หัวหน้าคณะผู้แทนทางทูตหรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางทูต

(๒) หัวหน้าคณะผู้แทนทางกงสุลหรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางกงสุล

(๓) พนักงานหรือผู้เชี่ยวชาญขององค์การระหว่างประเทศ

(๔) คนในครอบครัวซึ่งเป็นชาติอยู่ในความอุปการะหรือคนใช้ ซึ่งเดินทางจากต่างประเทศมาอยู่กับบุคคลใน (๑) (๒) หรือ (๓)

ข. การสมรส หญิงต่างด้าวที่สมรสกับคนไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ได้สัญชาติไทยให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี

ค. การแปลงสัญชาติเป็นไทย คนต่างด้าวซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนดังต่อไปนี้ อาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยได้

(๑) บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทยและกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ

(๒) มีความประพฤติดี

(๓) มีอาชีพเป็นหลักฐาน

(๔) มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทย ต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอแปลงสัญชาติเป็นไทยเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๕ ปี

(๕) มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

เงื่อนไขตามข้อ (๔) และ (๕) ให้ยกเว้น ถ้าผู้ขอแปลงสัญชาติเป็นไทย

(๑) ได้กระทำความดีความชอบเป็นพิเศษต่อประเทศไทย หรือได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ทางราชการซึ่งรัฐมนตรีเห็นสมควร

(๒) เป็นบุตรหรือภริยาของผู้ซึ่งได้แปลงสัญชาติเป็นไทย หรือของผู้ได้กลับคืนสัญชาติไทย

(๓) เป็นผู้ได้เคยมีสัญชาติไทยมาก่อน

ผู้ประสงค์จะขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ถ้ามีบุตรยังไม่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทย และบุตรมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย อาจขอแปลงสัญชาติให้บุตรพร้อมกับตนได้ โดยบุตรนั้นได้รับการยกเว้นไม่ต้องมีคุณสมบัติตามข้อ (๑) (๓) (๔) และ (๕)

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทย ให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี เมื่อรัฐมนตรีเห็นสมควรอนุญาต ให้นำความกราบบังคมทูล ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว ผู้ขอแปลงสัญชาติเป็นไทยต้องปฏิญาณตนว่า จะมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อประเทศไทย

การเสียสัญชาติไทย บุคคลต่อไปนี้ย่อมเสียสัญชาติไทย

ก. หญิงไทยสมรสกับคนต่างด้าว และอาจถือสัญชาติของสามีได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของสามี ถ้าประสงค์จะละสัญชาติไทย ให้แสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข. ผู้มีสัญชาติไทย เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยขณะที่บิดาเป็นคนต่างด้าว และอาจถือสัญชาติของบิดาได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดา หรือผู้ได้สัญชาติไทยโดยที่บิดาแปลงสัญชาติให้ ถ้าประสงค์จะละสัญชาติไทย ให้แสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงภายใน ๑ ปี นับแต่วันที่มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์

เมื่อรัฐมนตรี ได้พิจารณาแล้วเห็นว่ามีหลักฐานเชื่อถือได้ว่าผู้นั้นอาจถือสัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่นได้จริงก็อนุญาต เว้นแต่ในระหว่างที่ประเทศไทยมีการรบหรืออยู่ในสถานะสงคราม รัฐมนตรีจะสั่งระงับการละสัญชาติไทยรายใดก็ได้

ค. ผู้มีสัญชาติไทย เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยขณะที่บิดาเป็นคนต่างด้าวและอาจถือสัญชาติของบิดาได้ หรือผู้ได้สัญชาติไทยโดยที่บิดาแปลงสัญชาติให้ แต่ไม่ได้แสดงความจำนงภายในกำหนดเวลาดังกล่าวใน (ข) หรือผู้มีสัญชาติไทยและสัญชาติอื่นหรือผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยโดย

การแปลงสัญชาติ ถ้าประสงค์จะดลสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและ
วิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การอนุญาตหรือไม่อนุญาตอยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี

ง. หญิงต่างด้าวที่ได้สัญชาติไทยโดยการสมรส อาจถูกถอนสัญชาติไทยได้เมื่อปรากฏว่า

(๑) การสมรสนั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อความเท็จอันเป็น
สาระสำคัญ

(๒) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์
ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(๓) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประ
ชาชน

จ. ผู้มีสัญชาติไทย เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยโดยมีบิดาเป็นคนต่างด้าว อาจ
ถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อปรากฏว่า

(๑) ไปอยู่ในต่างประเทศที่มีบิดาหรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาดำเนินกันเกิน ๕ ปี นับ
แต่วันที่บรรลุนิติภาวะ

(๒) มีหลักฐานแสดงว่าใช้สัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่น หรือฝ่าฝืนไม่อยู่ในสัญชาติ
ของบิดาหรือสัญชาติอื่น

(๓) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคง หรือขัดต่อประโยชน์
ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(๔) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประ
ชาชน

ฉ. เมื่อมีพฤติการณ์อันเป็นการสมควรเพื่อความมั่นคงหรือประโยชน์ของรัฐ รัฐมน
ตรมีอำนาจถอนสัญชาติไทย แก่ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย โดยมีบิดาเป็น
คนต่างด้าวหรือโดยมีมารดาเป็นคนต่างด้าวแต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อปรากฏว่า

(๑) บิดาหรือมารดาของผู้นั้น เป็นผู้ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักร
ไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย

(๒) บิดาหรือมารดาของผู้นั้นเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว

(๓) บิดาหรือมารดาของผู้นั้น เป็นผู้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

๗. รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทย แก่ผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการแปลงชาติ เมื่อปรากฏว่า

(๑) การแปลงสัญชาตินั้น ได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริง หรือแต่งข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญ

(๒) มีหลักฐานแสดงว่าผู้แปลงสัญชาตินั้น ยังใช้สัญชาติเดิม

(๓) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(๔) กระทำการใด ๆ อันเป็นการ ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(๕) ไปอยู่ต่างประเทศโดยไม่มีภูมิลำเนาในประเทศไทยเป็นเวลาดำเนิน ๕ ปี

(๖) ยังคงมีสัญชาติของประเทศที่ทำสงครามกับประเทศไทย

การถอนสัญชาติไทยตามข้อ ๗. นี้จะขยายไปถึงบุตรของผู้ถูกถอน ในเมื่อบุตรนั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะจะได้สัญชาติไทยโดยบิดาแปลงให้ด้วยก็ได้ และมีรัฐมนตรีตั้งถอนสัญชาติไทยแล้ว ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ

๘. ผู้มีสัญชาติไทย เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยโดยมีบิดาเป็นคนต่างด้าว ถ้าได้รับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนคนต่างด้าวแล้ว ให้เสียสัญชาติไทย

๙. ผู้มีสัญชาติไทย และได้แปลงชาติเป็นคนต่างด้าวหรือละสัญชาติไทย หรือถูกถอนสัญชาติไทย ย่อมเสียสัญชาติไทย

การกลับคืนสัญชาติไทย บุคคลต่อไปนี้ขอกลับคืนสัญชาติไทยได้

ก. หญิงซึ่งมีสัญชาติไทย และได้ละสัญชาติไทยในกรณีที่ได้สมรสกับคนต่างด้าว ถ้าได้ขาดจากการสมรสแล้ว ไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ย่อมมีสิทธิขอกลับคืนสัญชาติไทยได้ โดยยื่นแสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

๕. ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทย และได้เสียสัญชาติไทยตามบิดาหรือมารดาขณะที่ตนยังไม่บรรลุนิติภาวะ ถ้าประสงค์จะกลับคืนสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ภายใน ๒ ปีนับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทย และกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ การอนุญาตหรือไม่อนุญาตอยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี

การได้สัญชาติไทย โดยเป็นหญิงต่างด้าวสมรสกับคนไทย หรือโดยการแปลงสัญชาติ การเสียสัญชาติไทยหรือการกลับคืนสัญชาติไทยดังกล่าว กฎหมายให้มีผลต่อเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้มีผลเฉพาะตัว

ภ.ส.

“ย่อมเป็นข้อบัญญัติในกฎหมายที่บุคคลคนหนึ่งจะไม่ถูกกล่าวหา ๒ ครั้งในเหตุอันเดียวกัน”

เรื่องของวิทยุกระจายเสียง

วิทยุโทรทัศน์ และการประชาสัมพันธ์

ผมได้รับหนังสือจาก คุณจันทร์ วรรณทรง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดลำปาง ขอให้เขียนเรื่องให้ลึกเรื่องหนึ่ง เพื่อลงตีพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัด และศาลแขวงลำปาง ซึ่งกำหนดพิธีเปิดในวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐ ผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง และก็เต็มใจที่จะพยายามเขียนให้ตามคำขอของท่านหัวหน้าศาลอันเป็นที่เคารพของผม นี่ฉันได้ว่า เรื่องที่ควรเขียนลงไปลงตีพิมพ์นั้น ก็ควรเป็นเรื่อง วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และการประชาสัมพันธ์ เพราะเป็นงานในหน้าที่ของผมโดยเฉพาะ หากจะมีการขาดตกบกพร่องในสาระสำคัญของเรื่องนี้ อย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ผมขออภัยไว้ในโอกาสนี้ด้วย

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า ในปัจจุบัน วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ มีหน้าที่สำคัญยิ่ง ที่จะต้องเสนอข่าว บทความความรู้ ความบันเทิง แก่ประชาชนทุกฐานะความเป็นอยู่ ทุกเพศทุกวัย ตลอดจนชนบทรวมเหนียวประเพณี และความคิดเห็นของแต่ละเชื้อชาติ ฉะนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดเสนอโดยเฉพาะข่าว จะต้องเป็นข่าวที่ถูกต้องเที่ยงตรง สำหรับรายการนั้น ก็จะต้องอยู่ในมาตรฐานอันดี ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมอันดีงามด้วย นอกจากนี้ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ จะต้องมีการะในการร่วมรณรงค์สร้างสังคม และกล่อมเกลามาตรฐานการประพฤติปฏิบัติสังคมทั่วๆ ไปด้วย การประพฤติปฏิบัติของบุคคล จะมีผลต่อตัวบุคคลเอง และบุคคลอื่น ก็ย่อมแล้วแต่ลักษณะของข่าวสาร หรือข้อความต่างๆ ที่จะเสนอ เป็นประการสำคัญประการหนึ่ง เพราะข่าวหรือความบันเทิงที่ดี ย่อมสามารถโน้มน้าวจิตใจ และมีอิทธิพลเหนือนมนุษย์ทั้งชั้น

เนื่องจากวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ เป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีลักษณะพิเศษ เป็นสิ่งที่มีมนุษย์สามารถที่จะฟัง และดูได้โดยมีความเข้าใจ ไม่ว่าบุคคลนั้นๆ จะมีพื้นฐานความรู้มากน้อยเพียงใด สามารถสร้างความรู้เชื่อถือได้วางใจในวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ เป็นอย่างดี วิทยุกระจายเสียงมีบทบาทสำคัญขึ้นมาในโลกกว่า ๔๐ ปี และได้ผ่านการพัฒนา

ตลอดมา จนเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า เป็นสื่อสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลกว้างขวาง อิทธิพลของวิทยุกระจายเสียงนั้น นอกจากจะแพร่หลายไปในชนบทแล้ว ประชาชนสามารถรับฟังไปได้ทั่วทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าในเกาะแก่ง กลางน้ำมหาสมุทร หรือในหุบห้วย และเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ฉับพลัน สามารถที่จะเสนอข่าวได้ภายในเสี้ยวของวินาทีเท่านั้น

สำหรับวิทยุโทรทัศน์ก็เช่นกัน แม้ว่าจะเป็นประติษฐกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังจากวิทยุกระจายเสียงก็ตาม แต่ก็เป็นประติษฐกรรมที่ให้ประโยชน์แก่มวลมนุษย์เป็นอย่างมากมายเอนกประการ นอกจากเราจะได้ยินเสียงเหมือนกับวิทยุกระจายเสียงแล้ว เรายังสามารถที่จะเห็นภาพในจอแก้วอีกด้วย ทั้งนี้ย่อมประทับอยู่ในความทรงจำของผู้ได้เห็นเป็นอย่างดี การพัฒนาวิทยุโทรทัศน์ยังมีได้หุ้ยคั้งแต่เพียงเท่าที่เห็นเป็นอยู่ในขณะนี้ โดยเฉพาะประเทศไทยเรา ขณะนี้เราตั้งวิทยุโทรทัศน์ด้วยระบบสัญญาณภาพ ๕๒๕ เส้นคู่ ๑ ภาพแล้ว เราก็มีนโยบายที่จะเปลี่ยนระบบสัญญาณภาพให้เป็น ๖๒๕ เส้นคู่ ๑ ภาพ ในอนาคตอันไม่นานนัก เข้าใจว่าประเทศไทยเราคงจะมีโทรทัศน์สีให้ประชาชนได้ชมอีกด้วย ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าในปัจจุบันวิทยุโทรทัศน์จึงเป็นของคู่กับวิทยุกระจายเสียงและกำลังดำเนินการแข่งขันกันอยู่อย่างระมัดระวังกันในทุกด้านในวงแคบ ๆ หรือวงจำกัดแล้ว วิทยุโทรทัศน์ก็มีบทบาทที่ว่า จะก้าวล้ำเข้าสู่เส้นชัยชนะทีเดียว

คราวนี้ ผมก็จะกล่าวถึงงานประชาสัมพันธ์เด็กเล็กน้อย งานประชาสัมพันธ์ หรือการประชาสัมพันธ์นั้น ได้มีผู้เชี่ยวชาญ ทางการประชาสัมพันธ์หลายท่านได้นิยามความหมายไว้หลายต่อหลายแห่งด้วยกัน ความหมายของการประชาสัมพันธ์นั้นคือ “ความสัมพันธ์ของท่านกับประชาชน ซึ่งท่านจะเข้ากับเขาเหล่านั้นได้อย่างไร และเขาเหล่านั้นจะเข้ากับท่านได้อย่างไรนั่นเอง” ถ้าปรากฏว่าประชาชนเหล่านั้น มีไมตรีจิตที่จะให้ความร่วมมือกับท่าน ก็กล่าวได้ว่า การประชาสัมพันธ์ของท่านอยู่ในเกณฑ์ดี แต่ถ้าปรากฏว่า ประชาชนไม่มีไมตรีจิต หรือมีแต่คำหิฉินเตียน ก็เป็นอันเข้าใจได้ว่า การประชาสัมพันธ์ของท่านอยู่ในเกณฑ์ที่ยังใช้ไม่ได้ ต้องรีบดำเนินการแก้ไขทันที ฉะนั้นการประชาสัมพันธ์จะต้องเป็นโครงการที่มีแผนนโยบาย และดำเนินงานมุ่งเพื่อสร้างสรรคความเชื่อถือ ความสนใจ ความเข้าใจ ตลอดจนมุ่งเพื่อทำให้เป็นที่พอใจแก่ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ นอกจากนั้นการประชาสัมพันธ์ยังเป็นวิธีการอย่างหนึ่ง ซึ่งยังให้เกิดความกลมเกลียว รามรึน ระหว่างสถาบันกับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องอีกด้วย งานประชาสัมพันธ์นี้มีรากฐานมาจากมนุษย์เป็นสำคัญ คือ เป็นงานที่มุ่งสร้างสรรคความกลมเกลียว รามรึน ความเข้าใจอันดี และการผนึกกำลังกันระหว่างหน่วยงานกับประชาชน เพื่อช่วยกันสร้างศรัทธาความก้าวหน้า

มาสู่ทำให้แก่ส่วนรวมเป็นประการสำคัญ อาวุธที่ได้ว่า เมื่อนักประชาสัมพันธ์ไปอยู่ที่ไหน
ความราบรื่นและความเจริญก้าวหน้าจะคงอยู่ที่นั่นเสมอ ทั้งนี้เป็นคำกล่าวที่อาจะไม่เกินไปนัก
โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ในประเทศไทยเวลานี้ นับวันแต่จะพัฒนาก้าวหน้าออกไปอีกมา
มาย องค์การสหประชาชาติก็ได้ยอมรับแล้วว่า งานประชาสัมพันธ์เท่านั้น จะเป็นปัจจัยอัน
สำคัญยิ่งต่อความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชาติทั้งหลายในโลก และจะเป็นเครื่องมือในการ
ฉนีกกำลังของประชาชนภายในประเทศ ให้ร่วมมือกันพัฒนาบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นอย่างรวดเร็ว
ยิ่งขึ้น

ประสม บุระเหตุ
หัวหน้ากองประชาสัมพันธ์เขตลำปาง

“กฎหมายไม่บังคับใครให้กระทำการซึ่งเขาไม่อาจสามารถกระทำได้”

วัตถุประสงค์ของการฟังตัวเอง

การฟังตัวของตัวเอง ซึ่งตรงกับพุทธภาษิตว่า อตุตา. ที อตุตโน นาโถ นั้นเป็น
สิ่งที่ประชาชนทุกชาติทุกศาสนาเขาพากันสรรเสริญ ไม่ใช่เฉพาะพระพุทธเจ้าของเราพระองค์
เดียวเท่านั้น แม้มีสรรพคุณที่ทั้งตัวเองเช่นเดียวกัน ดังจะยกตัวอย่าง
ลักษณะของชนชาติต่าง ๆ มากล่าวไว้ในที่นี้เป็นอุททาหรณ์

นักปราชญ์ญี่ปุ่น กล่าวว่
สัตว์รค์จะช่วยผู้ช่วยตัวเอง จงทำ
การจนเต็มความสามารถแล้วจึงคอยโชคดลาก็
จะมาถึง

ชาวเยอรมัน ว่า
พระเจ้าจะช่วยแต่คนที่ทำงานเท่านั้น

ชาวฝรั่งเศส ว่า
ช่วยตัวของท่านก่อน แล้วพระเจ้าจึง

ขงจื้อ คำต่าจารย์ชนชาติจีน ภาษิต
ไว้ว่า

ใด หว่าน หมั่นรดน้ำ แล้วจึงรด
เมล็ดอ่อนอ่อนสัตว์รค์ เทพเจ้าจะประทานพืช
ผลให้เป็นแน่แท้

ชาวเลปญ ว่า
พระเจ้าจะช่วยแต่คนที่ตื่นเช้าๆเท่านั้น

ปราชญ์กรีกโบราณ ว่า
ถ้าจะขอความช่วยเหลือ จาก พระเจ้า
จะต้องยืนแรมออกไปไม่ใช่เขามีอกคอก (ถ้า
ฉวนชายุโรป ถ้าพูดว่าเขามีอกคอก
หมายความว่าไม่ทำอะไร คือเกียจคร้าน)

ชาวอังกฤษ ว่า
จงยืนบนเท้าของท่าน (หมายความว่า
พึ่งตัวเอง)

ชาวลิ้นคา ว่า
ทุกๆ คนเป็นนายช่างก่อสร้างโชคดล
ในอนาคตของตนทั้งนั้น

วษาคมหาฤษี ปราชญ์อินเดีย ว่า
ถ้ามีความสามารถ ทำ ภวะ อัน หนัก
ถ้ามีความพยายาม ทำไมกับผลที่อยู่ห่างไกล

ของไทยเรา ว่า
ตนเป็นที่พึ่งของตน คนอื่นใคร
เล่าเขาจะเป็นที่พึ่งได้

จำนวนอันไพเราะของนักปราชญ์
นานาชาติที่ได้นามากล่าวได้ ในที่นี้ ถ้วนแต่สอน
ให้รู้จักพึ่งตน ช่วยตนเองทั้งชั้น คนเราโดย
มากมักจะลุ่มหลงของตัว คือคิดแต่จะพึ่งคน
อื่นอย่างเดียว ไม่เชื่อความสามารถของตัวเอง
เลย ทั้งจะเห็นได้จากการที่ขอบบพนาถ เช่น
สัตว์ภูติผีปีศาจเหวดอาวรกัษ ขอให้มาพิทักษ์
รักษาเป็นอาทิ

ในเรื่องนี้ สมทรง จินตวิเอกของประ
มทไทยได้แต่งสุภาษิตเป็นเชิงเตือนสติไว้ว่า

อันเจ้าสัวถึงรักกัลลภกลาย
ถือเจ้านายที่ใดพึ่งจึงจะดี
แต่บ้านนอกคอกนาอยู่ป่าเขา
ไม่มีเจ้านายจึงพึ่งผี

สุภาษิต ลานนาไทย ของภาคพื้นพา
ยพิทักษ์บทหนึ่งว่า “น้ำไหลด้วยหนทาง ผีต่าง
ล้วยคำปาก” ซึ่งหมายความว่า น้ำจะไหล
ผ่านไปตามแม่น้ำลำห้วย ถ้าไม่ขุดเหมืองทำ
ทางไว้ คงจะไหลเข้าหาไม่ได้ ผีต่างก็เหมือน
กัน ถ้าต่างคนต่างอยู่ไม่ไปบนบดอัญเชิญมา
แล้ว ผีจะเข้าเจ้าจะถึงจะถึงมาหาได้อย่างไร
นี่ก็เพราะยังนิยมทรงเจ้าเข้าผีอยู่ จึงต้องเป็น
ทาสของผีที่แต่ไม่เห็นตัวอยู่จนทุกวันนี้

ในบ้านไหนเมืองไหนมีคนจนมากเพียงใด
ย่อมเป็นระดับวัดให้รู้จำนวนคนที่พึ่งตัวเองไม่
ได้ต้องเกาะคนอื่นกินเพียงนั้น ฉะนั้นจงพากัน

ยึดเอาหลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ

ตนแลเป็นที่พึ่งของตน

โก หิ นาโถ ปโร ลียา

คนอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งของตนได้ไม่

เพราะการพึ่งตนนั้นก็ไม่ว่าอะไร ข้อ
สำคัญก็มีความพยายามหมั่นเพียร อย่า
เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า

ถ้าเกียจคร้านก็ต้องยากจน ถ้าหมั่น
เพียรพยายามก็ต้องร่ำรวยแน่นอน อันหัวใจภา
วของมหาเศรษฐีที่พระพุทธองค์สอนให้ประชา
ชนยึดท่องมั่นไว้มีอยู่ ๔ คำคือ อ อุ อา อะ อะ
ทั้งยังได้ยืนยันไว้ว่า ถ้าผู้ใดท่องไว้และทำตาม
ภาว ๔ คำนี้แล้ว ในชาตินี้แล้วไม่ต้องกลัวจน
ในภว ๔ คำนี้ ผูกเป็นคำกลอนไว้
เพื่อให้เข้าใจ และท่องจำได้ง่ายว่า

อ. นั่นคือ หมั่นหา ทพยสัมปทา
อา. หมั่นระมัดระวัง ภัยทั้งหลาย
กะ. คบแต่ มิตรดี ทั้งหญิงชาย
สะ. จะจ่าย สิ่งใด คุ้มค่าควร

ในภว ๔ คำนี้ เมื่อรวมกันเข้าเป็น
หัวใจใหญ่ก็ได้ ๔ ข้อดังนี้

๑. อุดหนุนสัมปทา ถึงพร้อมด้วย
ความหมั่นประกอบกิจการงาน

๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วย
การรักษา คือรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความ
หมั่นไม่ให้เป็นอันตราย

๓. กัลยาณเมตตา การคบเพื่อน
เป็นคนดี ไม่คบคนชั่ว

๔. สมชวิตา เลี้ยงชีวิตตามสมควร
แก้กำลังทรัพย์ที่หามาได้ โดยชอบธรรม

พระพุทธองค์ทรงสอนเพียงเท่านั้น

ข้อ ๑. หมั่นประกอบกิจการงานที่เป็น
หน้าที่ของตน เพื่อแสวงหาทรัพย์ ทรัพย์อยู่
ที่ไหนจึงจะหาได้ง่าย ๆ โบราณท่านกล่าวว่า
ทรัพย์นั้นมีอยู่ไม่ไกล ใครปัญญาไวหาได้ไม่นาน
ทั่วแคว้นแดนดิน มีถิ่นทุกสถาน ผู้ใดเกียจ-
คร้าน บ่พานพมนา

ทรัพย์นี้อยู่ทั่วไปไม่ว่าที่ไหน ได้แก่
ทรัพย์ในดิน ดินในน้ำ ถ้าหมั่นหา ก็จะได้
ทรัพย์นั้นในบัญญัติพระร่วงตรัสสอนว่า “เมื่อ
ห้อยให้เรียนวิชา ให้หาสินมาเมื่อใหญ่”
หมายความว่าให้เล่าเรียนวิชาความรู้เสียตั้งแต่
ยังเด็กยังเด็กอยู่ เมื่อใหญ่ ไฉนจะได้หาเงิน
ได้

ข้อ ๒ รักษาทรัพย์ที่หามาได้ คือ
อะไรหาต้องแสวงหา อะไรขำรุคต้องซ่อม
ซ่อม รู้จักประมาณในการใช้จ่าย แต่พอ
เหมาะพอควรแก่ฐานะ ตั้งชายหญิงคนที่มี
กิตติมศักดิ์ให้เป็นพ่อบ้านแม่เรือน

ข้อ ๓. คบเพื่อนที่ดี คือคบคนที่มีศีล
มีธรรมไม่เกะกะระราน ทำความเดือดร้อนให้
คนอื่นจะทำได้ก็ให้ดี เป็นที่สุชากาย สุข

ใจ เพราะเราคบคนดีก็เป็นศรีแก่ตัว สุภาพดี
ท่านจึงว่า คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบ
บัณฑิต บัณฑิตย่อมนำไปหาผล คบคนชั่ว
พาลตัวให้ยากจน

ข้อ ๔. ทำมาหากินโดยชอบธรรม
คือหากินโดยชอบอันถูกต้องกฎหมายบ้านเมือง
และศีลธรรมอันดีไม่เบียดเบียน ชีวิต และอิสร-
ภาพของผู้ใด โดยโง่เจตนา ไม่เบียด
เบียนทรัพย์สมบัติและสิทธิของใคร รักษาดี
จะไม่ล่อลวงผู้ใดเสียอำนาจอันชอบธรรม

ใจความทั้งหลายในคำขวัญนี้ พระ
พุทธองค์ทรงมุ่งจะสอนให้ประชาชน ทราบ
เหตุผลของความมั่งมี และความยากจน เมื่อ
ได้ทราบรู้แล้วจะได้ปฏิบัติตนให้สมควรแก่ตนที่
เป็นอยู่อย่างไร ?

ในวาระดี มงคลดี ฤกษ์ดี ยามดี
นี้ ขอคุณพระศรีวิวัฒน์ด้วยทั้ง ๓ ประการจง
ลดบรรดาลให้ท่านทั้งหลาย ผู้ที่จะได้มาปฏิบัติ
ราชการในศาลจังหวัดลำปางนี้ จะมีแต่
ความสุข ความเจริญ ความก้าวหน้าด้วย สาธ-
ยศ์ เจริญ เติบโตตลอดกาลทุกเมื่อเทอญ ฯ

พระราชวิสุทธี
เจ้าคณะจังหวัดลำปาง

สร้างบ้านพักของศาล

ด้วยเหตุที่คิดว่าข้อเขียนนี้อาจเป็นประโยชน์ ในการก่อสร้างบ้านพักผู้พิพากษา-จำศาลต่างจังหวัดอยู่บ้าง ข้าพเจ้าจึงขอรวบรวมแนวทางปฏิบัติและข้อคิดเห็นบางประการจากประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติมา ซึ่งมีดังนี้ :-

การก่อสร้างบ้านพักผู้พิพากษา-จำศาล ต่างจังหวัด หากศาลจังหวัดใดได้รับงบประมาณก่อสร้าง * ต่างหากแยกจากการก่อสร้างอาคารที่ทำการศาล ศาลจังหวัดนั้นมีหน้าที่ดำเนินการก่อสร้างตามระเบียบสำนักคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการจ้าง พ.ศ. ๒๕๑๘ เริ่มต้นด้วยทำรายงานเสนอความเห็นไปยังผู้มีอำนาจสั่งจ้างว่าจำนวนเงินงบประมาณที่ได้รับทั้งหมด ซึ่งเป็นค่าจ้างทำการก่อสร้างนั้น เข้าเกณฑ์การจ้างวิธีใดใน ๓ วิธี คือ:

๑. วิธีสามัญ
๒. วิธีประกวดราคา
๓. วิธีพิเศษ

แต่ละวิธีมีหลักเกณฑ์และจำกัดจำนวนเงินค่าจ้างติดต่อกันออกไปดังมีรายละเอียดในระเบียบการจ้าง พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งไม่รอนำมากล่าวซ้ำ ณ ที่นี้ขอ ดำหรับวิธีที่ ๒ ซึ่งเข้าเกณฑ์ และเป็นวิธีที่เปิดเผยเหมาะสมสำหรับการก่อสร้างบ้านพักผู้พิพากษา-จำศาล โดยมีค่าจ้างก่อสร้าง

-
- * ถ้าได้รับงบประมาณสร้างบ้านพักพร้อมอาคารที่ทำการศาลหลังใหม่ กระทรวงยุติธรรมจะดำเนินการประกวดราคา และทำหนังสือสัญญาจ้างรวมไปกับการก่อสร้างอาคารที่ทำการ ศาลด้วยเอง

แต่ละหลังเกินกว่า ๕๐,๐๐๐ บาท การจ้างโดยวิธีประกวดราคานี้ ถ้าค่าจ้างคราวหนึ่งไม่เกิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท ปลัดกระทรวง, รองปลัดกระทรวง, อธิบดีฯ หรือตำแหน่งที่เทียบเท่าเป็นผู้มีอำนาจสั่งจ้าง ถ้าเกินกว่า ๕๐๐,๐๐๐ บาท รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเป็นผู้อนุญาต (รวมกรณีมีผู้รักษาการแทนด้วย)

สำหรับทางปฏิบัติโดยปกติ การก่อสร้างบ้านพักผู้พิพากษา-จำศาล แม้จะมีจำนวนหลายหลังแต่ราคาไม่เกิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท นอกจากจะมีการสร้างบ้านพักอธิบดีผู้พิพากษาศาล และบ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้าศาลรวมอยู่ด้วย ฉะนั้นผู้มีอำนาจสั่งจ้างจึงยอมได้แก่อธิบดีผู้พิพากษาศาล เพราะกระทรวงยุติธรรมจะสั่งให้ศาลจังหวัดดำเนินการก่อสร้างโดยแจ้งให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลทราบ และให้ศาลจังหวัดรายงานผลให้กระทรวงฯ ทราบด้วย ย่อมแสดงการมอบหมายให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลเป็นผู้มีอำนาจสั่งจ้างอยู่ในตัว ไม่ต้องเสนอปลัดกระทรวง หรือรองปลัดกระทรวงถึงการอีก

การรายงานเสนอความเห็นต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลว่าสมควรใช้วิธีจ้างวิธีใดแล้ว ในรายงานควรให้ปรากฏพร้อมด้วยสภาพการทั่วไปสำหรับจะปฏิบัติในการก่อสร้างขั้นต้น เช่น:-

๑) ในกรณีจ้างโดยวิธีประกวดราคา มีวิธีแจ้งความประกวดราคา ๔ วิธี:

(ก.) ประกาศทางวิทยุกระจายเสียง เสนอไปว่าควรประกาศทางสถานีวิทยุท้องถิ่นในจังหวัดนั้น และจังหวัดใกล้เคียงใดบ้าง เป็นเวลานานเท่าใด

(ข.) ลงประกาศในหนังสือพิมพ์ เสนอไปว่าควรลงประกาศในหนังสือท้องถิ่นที่ฉบับและจังหวัดใดบ้าง ในกำหนดเวลานานเท่าใด

(ค.) ปิดประกาศไว้ในที่เปิดเผย เสนอไปว่าควรปิดไว้ในที่ใดบ้างเช่นที่สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล ศาลจังหวัดนั้น และจังหวัดใกล้เคียง ศาลากลางจังหวัดใดบ้าง หรือในที่สาธารณะอื่นที่เหมาะสม เป็นเวลานานเท่าใด

(ง.) ส่งใบแจ้งความประกวดราคาไปยังผู้รับจ้างโดยตรง.

๒) การตั้งกรรมการ ควรเสนอรายชื่อกรรมการแต่ละคนไปให้พิจารณาด้วย คือ:-

- (ก.) กรรมการรับของใบประกวดราคา
- (ข.) กรรมการเปิดซองใบประกวดราคา
- (ค.) กรรมการตรวจการก่อสร้าง

กรรมการคณะต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ หากจะเสนอแต่งตั้งข้าราชการนอกสังกัดกระทรวงยุติธรรม สัมควรสอบถามความสมัครใจของผู้นั้นไว้ก่อนด้วย บางตำแหน่งเช่นคดีจังหวัดอาจไม่สะดวกใจ เพราะเป็นผู้เบิกจ่ายเงินให้ด้วย แต่ไม่ควรแต่งตั้งกรรมการคณะจังหวัดจะยุ่งยากเวลาดำเนินงาน และสำหรับกรรมการตรวจการก่อสร้างควรขอความร่วมมือจากเทศบาลในจังหวัด ขอตั้งนายช่างของเทศบาลนั้น ร่วมเป็นกรรมการด้วย เพราะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการนี้โดยตรง ให้ความเห็นและคำแนะนำได้ถูกต้องกว่าผู้อื่น (หากเป็นการก่อสร้างอาคารศาล กระทรวงจะติดต่อนายช่างจากกรมโยธาเทศบาลมาควบคุมการก่อสร้างให้)

๓) สถานที่ หมายถึงที่ดินและบ้านหลังเก่า (ถ้ามี) มีสภาพอย่างไร รั้วช่องเป็นอุปสรรคในการก่อสร้างและจะอยู่อาศัยต่อไปเมื่อสร้างเสร็จประการใดบ้าง เพื่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลพิจารณาเป็นข้อตกลงกับผู้รับจ้าง (ผู้ประกวดราคา) แกะไขรั้วช่องและอุปสรรคต่าง ๆ ให้หลุดออกไป ให้ได้บ้านพักที่สมบูรณ์จะตกลงขายแก่ผู้อยู่อาศัยสืบไป

ในข้อนี้สำหรับบ้านหลังเก่าที่มีอยู่ ถ้าประมูลขาย เงินที่ได้มาถือเป็นรายได้แผ่นดิน ไม่เอานำมาใช้ ในการก่อสร้างเพิ่มเติมเช่นทำรั้ว, ประตู, ถนนเข้าบ้านพักหรือถมดินในบริเวณรอบบ้านพัก ฯลฯ จึงอาจใช้วิธีตกลงให้ผู้รับจ้างใช้วัสดุของบ้านหลังเก่าที่ยังใช้การได้สร้างรั้วหรือสิ่งก่อสร้างเพิ่มเติมดังกล่าวจากแบบแปลนและรายการก่อสร้างที่กำหนดไว้แล้วได้

๔) แผนที่ผังเขต แสดงแผนผังที่จะทำการก่อสร้าง ณ ที่ใดบ้าง อธิบดีผู้พิพากษาศาล จะพิจารณาสั่งการตามแนวที่เสนอรายงานไปนี้ พร้อมมีคำสั่งตั้งกรรมการดำเนินงานก่อสร้างด้วย

จากนั้น ทางศาลจังหวัดก็พิมพ์แบบฟอร์มใบประกวดราคาและบัญชีรับของประกวดราคาจ้างเหมาก่อสร้างเตรียมแจกให้ผู้ยื่นประกวดราคาและแก่กรรมการรับของใบประกวดราคา ตามตัวอย่างแบบดังนี้

ใบประกวดราคา

(อากรแสตมป์ ๒๐ สตางค์)

เรียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เรียน คณะกรรมการเปิดซองประกวดราคาจ้างเหมาก่อสร้างบ้านพักผู้พิพากษาจังหวัด.....

ข้าพเจ้า.....มแทน.....

เชื้อชาติ..... สัญชาติ..... ตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านเลขที่..... ถนน.....

ตำบล.....อำเภอ..... จังหวัด..... ได้เข้าใจข้อความ

ในแบบแปลนและรายละเอียดการก่อสร้างบ้านพักผู้พิพากษาจังหวัด..... จำนวน.....

หลัง เป็นที่เข้าใจตลอดแล้ว ขอยื่นประกวดราคารับเหมาก่อสร้างนั้น ตามแบบแปลนรายการก่อสร้าง

ซึ่งข้าพเจ้าได้ลงนามตกลงเสนอมาพร้อมใบประกวดราคานี้ รับเหมาทั้งสิ่งของเครื่องใช้และ

ค่าแรงงานต่างๆ ทุกรายอย่าง รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน..... บาท (.....)

ข้าพเจ้ารับปฏิบัติการทุกอย่างตามข้อสัญญาของผู้จ้าง และรับเหมาทำการทั้งหมด

ให้เสร็จบริบูรณ์ภายในกำหนด.....วัน (.....) นับตั้งแต่วันที่ทำสัญญาเป็น

ต้นไป โดยใช้กรรมกรไทยทำงานไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๕ ของจำนวนกรรมกรทั้งหมด

ข้าพเจ้าได้นำเงินมัดจำของเป็นจำนวน.....บาท (.....)

เสนอต่อคณะกรรมการพร้อมใบประกวดราคานี้แล้ว หากข้าพเจ้าผิดหรือไม่ทำสัญญาปลูกสร้าง

และไม่ยอมทำการสร้างตามที่ยื่นใบประกวดราคาคัดด้วยประการใด ๆ ก็ดี ข้าพเจ้ายอมให้ท่านริบ

เงินมัดจำของเป็นของกระทรวงยุติธรรมทั้งสิ้น

ลงชื่อ.....ผู้ยื่นประกวดราคา

ได้รับเงินมัดจำของคืนไปถูกต้องแล้ว

ผู้ยื่นประกวดราคา

บัญชีรับของประกวดราคาจ้างเหมาก่อสร้างบ้านพักผู้พิพากษาศาลจังหวัด

วันที่

อันดับที่	นามผู้ยื่น	เงินมัดจำของ	ใบรับเงินค่าแบบแปลน เลขที่	เวลายื่น	ลายมือชื่อผู้ยื่น

ได้ตรวจรับของประกวดราคา และเงินมัดจำของตามจำนวนในบัญชีนี้ตามวันเวลา
ทั้งกล่าวข้างต้นได้ถูกต้องครบจำนวนแล้ว

ลงชื่อ กรรมการ
ลงชื่อ กรรมการ
ลงชื่อ กรรมการ

ในวันรับซองใบประกวดราคา อันเป็นวันเดียวกับการเปิดซองด้วย แต่เวลาเปิดซองถัดมาราวครึ่งชั่วโมงตามประกาศแจ้งความของอธิบดีผู้พิพากษาภาคนี้ คณะกรรมการทั้งของคณะ จะต้องปฏิบัติในการรับซองและเปิดซองใบประกวดราคาตามหนังสือที่ น.ว. - ๓๓๐/๒๕๔๘ ลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๘ ดังนี้

การรับซอง ๑) รายการหรือแบบพิมพ์เพื่อให้ผู้ยื่นประมูลซื้อ หรือรับไปพิจารณาให้จัดทำให้เพียงพอแก่ผู้ต้องการ

๒) การวางเงินมัดจำซอง จะใช้ตั้งเหล่านั้แทนเงินมัดจำตามที่ประกาศแจ้งความไว้ (ร้อยละ ๕ ของจำนวนเงินค่าก่อสร้างที่ได้รับงบประมาณ) ได้คือ:

- (ก) หนังสือค่าประกันของธนาคาร หรือ
- (ข) เช็คของธนาคาร หรือ
- (ค) เช็คที่ธนาคารรับรองแล้ว

การเปิดซอง ๑) กำหนดเวลาเปิดซอง แน่นนอน ห้ามวันหรือเดือนเปลี่ยนแปลงเวลาไปจากที่ประกาศไว้

๒) เปิดซองโดยเปิดเผยต่อหน้าผู้เข้ายื่นประมูลทุกคนที่ประสงค์จะทราบผลการประมูล

๓) แจ้งผลการประมูลไปยังกรมประชาสัมพันธ์ว่าการประมูลครั้งหนึ่ง ๆ มีผู้ยื่นที่รายแต่ละรายเสนอราคาเท่าใด รายใดประมูลได้เพราะเหตุผลอย่างไร (ตาม น.ว. ที่ ๘/๒๕๔๘ ลงวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๔๘)

การแจ้งนี้โดยรายงานผ่านกระทรวงยุติธรรม ส่งสำเนาเอกสารทั้งหมดไปด้วยรวม ๒ ชุด

๔) เปิดซองแล้ว ผู้ยื่นซองไม่อยู่ในข่ายที่จะรับพิจารณาให้รับจ้างก็ให้คืนเงินประกันซองไปทันที

วิธีรับซอง ๑) ตรวจดูซองมีกให้เรียบร้อย แล้วประทับตราหรือลายเซ็นกรรมการตรวจรับ

- ๒) รับเงินมัดจำซอง ที่ยื่นพร้อมซองใบประกวดราคา(มักเป็นเช็คของธนาคารแทน)
- ๓) เขียนด้านหลังซองว่า รับซองเมื่อวันที่ และเวลาใด เงินประกันซองเป็นอะไร

และใบรับเงินค่าแบบแปลนเลขที่เท่าใด แล้วลงชื่อกรรมการทุกคนลงไว้

เมื่อสุดสิ้นเวลาที่กำหนดไว้สำหรับชำระแล้ว ก็ปิดการรับซองแล้วบันทึกและ
คณะกรรมการเปิดซองใบประกวดราคา พร้อมบัญชีรับซอง ซองประกวดราคาและเงินมัดจำซอง

คณะกรรมการเปิดซองใบประกวดราคารับหลักฐานต่าง ๆ แล้วทำการเปิดซอง และ
ประชุมลงมติให้จ้างผู้ยื่นประกวดราคาผู้ใดเป็นผู้ทำการก่อสร้าง โดยเสนอบันทึกการเปิดซองใบ
ประกวดราคาลงชื่อกรรมการ และผู้ประมูลได้เสนอต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาล ผู้มีอำนาจสั่งจ้าง
4 เพื่อสั่งอนุญาตต่อไป

ในการบันทึกข้างต้น หากได้แจ้งให้ผู้เข้ายื่นประกวดราคาทราบก่อนแล้วถึงการยิ
ยอมให้ใช้วัสดุบ้านเก่ามาใช้ทำการปลูกสร้างสิ่งจำเป็นในบ้านหลังใหม่ นอกเหนือจากรายการที่ได้
รับงบประมาณ ก็ควรบันทึกด้วยว่า ผู้ประมูลได้นั้นตกลงก่อสร้างรายการเพิ่มเติมรายการใดบ้าง
ซึ่งรายการเหล่านี้จะต้องนำไประบุให้ชัดเจนในรายการต่อท้ายสัญญาจ้างเหมา ทำการ ก่อสร้างที่จะ
ทำการขึ้นในภายหลัง กล่าวคือเป็นสัญญาเพิ่มเติมระหว่างผู้จ้าง กับผู้รับจ้าง อันผู้รับจ้างต้อง
ผูกพันก่อสร้างรวมไปกับรายการก่อสร้างอื่นด้วย แต่ทางปฏิบัติ กำหนดให้ผู้รับจ้างก่อสร้างราย
การเพิ่มเติมนี้ ให้เสร็จในงานงวดสุดท้าย

การทำสัญญาจ้างเหมาทำการก่อสร้าง

๑) การหาแบบฟอร์ม แบบฟอร์มสัญญานี้หน่วยราชการที่ใช้อยู่เสมอ ก็มีแผน
ศึกษาธิการจังหวัด และแผนกมหาดไทย มักให้ความร่วมมือแก่ทางศาลซึ่งนับเป็นดี ๆ บ้างจะมี
การก่อสร้างบ้านพักใหม่ขึ้นในจังหวัดนั้นครั้งหนึ่ง

๒) สัญญาจ้างทำกัน ๓ ชุด เก็บที่อธิบดีผู้พิพากษาศาล ๑ ชุด ที่ศาลจังหวัด ๑ ชุด
(ชุดมีอากรแสตมป์ติดอยู่) มอบแก่ผู้รับจ้าง ๑ ชุด

๓) คู่สัญญาจ้าง ผู้ว่าจ้างคือกระทรวงยุติธรรม โดยอธิบดีผู้พิพากษาศาล ผู้
แทน และผู้ประมูลได้เป็นผู้รับจ้าง

๔) ข้อความสำคัญที่กรอกลงในสัญญาจ้างเหมาก่อสร้าง

(ก) เงินสดหรือหนังสือค้ำประกันความรับผิดชอบของธนาคารในวงเงินร้อยละ ๓๐ ของ
เงินค่าจ้าง ซึ่งผู้รับจ้างได้มอบไว้แก่ผู้ว่าจ้างต้องระบุให้ชัดแจ้งว่าเป็นสิ่งใดแน่ ถ้าเป็นหนังสือ
ค้ำประกันของธนาคาร ให้ส่งให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลตรวจพิจารณาและเก็บรักษาไว้ด้วย

(ข) จำนวนเงินค่าจ้างตามที่ผู้รับจ้างประมูลได้ ต้องแบ่งจ่ายเป็นงวดๆ จะกำหนดถึงงวดสุดท้ายแต่ความเหมาะสมโดยพิจารณาถึงค่าจ้าง, หลักฐานของผู้รับจ้างตามที่ตีบทราบ และ ความสะดวกของกรรมการซึ่งจะมาร่วมตรวจสอบงานพร้อมกัน การจ่ายเงินแต่ละงวดกำหนดจำนวนเงินที่จะจ่ายจากน้อยไปหามาก ตามลำดับ จนหมดในงวดสุดท้าย เพื่อช่วยผ่อนต้นทุนในการก่อสร้างของผู้รับจ้างลงบ้าง ในขณะที่เดียวกันก็ป้องกันผู้รับจ้างจะทิ้งงานก่อสร้างกลางคันด้วย

ถ้าแบ่งจ่ายเงินเป็น ๓ งวด เคยกำหนดจ่ายเงินในงวดที่ ๑ ร้อยละประมาณ ๒๐ ของค่าจ้าง งวดที่ ๒ ร้อยละ ๓๕ งวดที่ ๓ ร้อยละ ๔๕ ตามลำดับดังนี้

- งวดที่ ๑ จะจ่ายให้เมื่อผู้รับจ้างได้ทำการก่อสร้างรากฐาน, เสาตอม่อ, อาคาร (ทุกหลัง) และมีอุปกรณ์ในการก่อสร้างพร้อมที่จะทำงานได้ สำหรับการก่อสร้างงวดที่ ๒

- งวดที่ ๒ จะจ่ายให้เมื่อผู้รับจ้างได้ทำการติดคาน, วางตง, มุงหลังคา, ทำเพดาน, ปูพื้นของอาคาร (ทุกหลัง) เสร็จเรียบร้อย

- งวดที่ ๓ จะจ่ายให้เมื่อผู้รับจ้างได้ทำการก่อสร้างเรียบร้อยแล้วตามแบบแปลนแผนผัง และรายการต่อท้ายสัญญา (ถ้ามี) และคณะกรรมการได้ตรวจรับเรียบร้อยแล้ว

(ค) ระยะเวลาในการก่อสร้าง พิจารณาตามจำนวนบ้านที่จะก่อสร้างความสะดวกในการก่อสร้างและพื้นที่ดินประกอบด้วย แต่ต้องคำนึงถึงระเบียบของกระทรวงการคลัง ที่ให้จ่ายเงินงบประมาณภายในวันที่ ๓๐ กันยายน อันเป็นวันสิ้นปีงบประมาณ นอกจากกรณีจำเป็นว่าต้องแบ่งจ่ายเงินตามงวดให้นานไปกว่านั้น ก็อาจกำหนดให้เลยไปได้ถึงเดือนธันวาคม แต่ก่อนวันสิ้นปีงบประมาณอย่างน้อย ๓ เดือน ทางศาลจังหวัดจะต้องทำหนังสือติดต่อกองคลังจังหวัดขอเงินงบประมาณให้ได้รับยึดต่อไปจนถึงกำหนดวันสุดท้ายของสัญญาก่อสร้าง (แต่ไม่เกินเดือนธันวาคมปีเดียวกันนั้น)

ทั้งนี้ตั้งแต่ทางศาลจังหวัดจะดำเนินการติดต่อกับอธิบดีผู้พิพากษาภาคในการตรวจเงินสัญญาจ้างเหมาะทำการก่อสร้าง และตกลงในรายการปดีย่อยในการลงมือก่อสร้างกับผู้รับจ้างให้รวดเร็วรัดกุมเพียงใดด้วย

อนึ่ง ระยะเวลาสุดท้ายที่กำหนดให้ผู้รับจ้างทำการก่อสร้างให้แล้วเสร็จบริบูรณ์เท่านั้น ที่เป็นกำหนดเวลาที่จะถือว่า ผู้รับจ้างผิดสัญญาไม่ก่อสร้างให้แล้วเสร็จบริบูรณ์ ซึ่งผู้ว่าจ้างจะปรับผู้รับจ้างเป็นรายวันตามข้อสัญญาได้ กำหนดระยะเวลาที่ระบุให้ผู้รับจ้างทำการก่อสร้างเสร็จแต่ละงวดตามที่แบ่งได้เป็นเพียงข้อประกอบคุณยพินิจ ของกรรมการตรวจการก่อสร้าง ว่า

ผู้รับจ้างมิได้ลงมือทำงานภายในกำหนดเวลาอันสมควร หรือเป็นเหตุแสดงให้เห็นว่า ผู้รับจ้าง ไม่สามารถจะทำงานให้แล้วเสร็จบริบูรณ์ภายในกำหนดเวลาอันอาจบอกเลิกสัญญาจ้างได้

(ง) กำหนดเวลาที่ผู้รับจ้างต้องรับผิดชอบแซมบ้านให้ ในภายหลังที่ก่อสร้างเสร็จส่งมอบงานให้ผู้ว่าจ้างรับไว้แล้ว

ปกติถ้าเป็นอาคารที่ทำการศาล ซึ่งปัจจุบันสร้างเป็นตึก ๒ ชั้น การชำรุดบกพร่องปรากฏให้เห็นชัดว่าอาคารไม้ กระทบวงยูติธรรมเป็นผู้ประกวดราคา และทำหนังสือสัญญาจ้างเองนั้น ได้กำหนดเวลาไว้ ๒๔ เดือน ถ้าหวั่นการก่อสร้างบ้านพักที่เป็นไม้ อาจลดกำหนดเวลาดังเป็น ๑๒ เดือน

(จ) รายการต่อท้ายสัญญา รายการนี้พิมพ์ต่างหากจากแบบฟอร์มสัญญาจ้างมาแล้วกติดัดแนบท้ายสัญญานั้นไว้ โดยลงชื่อผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างพร้อมพยานเช่นเดียวกับข้อสัญญาจ้าง ในเมื่อผู้รับจ้างตกลงเป็นพิเศษยินยอมทำงานเพิ่มเติมจากแบบแปลนและรายการที่ได้รับงบประมาณ

การเป็นกรรมการตรวจการก่อสร้าง เมื่อทำสัญญาจ้างเหมาก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้รับจ้างจะเริ่มทำการก่อสร้างบ้านพักลงในที่ดินตามแผนที่กำหนดไว้ แต่เมื่อผู้รับจ้างปักผังบริเวณที่จะปลูกสร้างบ้านพักแล้ว ก่อนลงมือขุดหลุมเพื่อก่อสร้างฐานรากควรให้แจ้งคณะกรรมการตรวจการก่อสร้างตรวจอนุมัติก่อน เพราะเป็นโอกาสสุดท้ายที่จะตรวจสอบความถูกต้องของสถานที่ที่จะปลูกสร้างบ้านพักขึ้นพร้อมทั้งระดับในการก่อสร้างด้วย

จากนั้นการก่อสร้างจะดำเนินไปตามแบบแปลน และรายการก่อสร้างที่กระทรวงยุติธรรมจัดส่งมาให้ ซึ่งผู้เป็นกรรมการตรวจการก่อสร้างจำเป็นต้องเข้าใจในแบบแปลน และรายการก่อสร้างนั้นก่อนผู้รับจ้างเริ่มทำการก่อสร้างแล้ว จะโดยมีความรู้มาก่อน หรือขอความช่วยเหลือจากตำราบ้าง สอบถามหรือสมัครเป็นลูกศิษย์ชั่วคราวของผู้เรียนรู้มาโดยตรงบ้างก็ได้ สุดแต่โชคความของกรรมการนั้นจะได้ความรู้ โดยการเรียนดัดกันเพียงไร เพราะไม่ว่าจะรู้มากหรือน้อยเพียงไร, ตรวจควบคุมการก่อสร้างโดยใกล้ชิดหรือไม่ก็ตาม หากเกิดเสียหายขึ้นก็ต้องรับผิดชอบที่ ไม่มีทางแก้ตัวได้

สิ่งที่น่าห่วงใยและควรได้ควบคุมโดยใกล้ชิด ก็คือการตอกเข็ม และหล่อคอนกรีตฐานราก, คอหม้อ และคานคอดิน เพราะสิ่งเหล่านี้ให้ความมั่นใจแก่ตนเองโดยไม่ต้องหวาดกลัวว่า สร้างเสร็จแล้วบ้านจะทรุดหรือพังลงง่าย ๆ ถ้าได้ตรวจเห็นแก่ตา ถึงไม่เข้าเข็มใดและ

ยาวได้ขนาดตามที่กำหนดไว้ ดอกลงในหลุมครบจำนวนแต่ละหลุม ขนาดและจำนวนเหล็กเส้น ที่ผูกด้านเป็นตะแกรงสำหรับทำรากฐานตอมือ, คานคอดิน, ถูกต้องตามแบบแปลน, ส่วนผสม คอนกรีตถูกต้องตามรายการมาตรฐานทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งเหล่านี้จะถูกการก่อสร้างขั้นตอนต่อไป ทับและบังหมดไม่ปรากฏให้ตรวจดูได้ภายหลัง

หลักสำคัญในการตรวจการก่อสร้าง ชั้นแรกควรพยายามศึกษาให้ทราบถึงวิธีทาง ปฏิบัติงานและอุปนิสัยของผู้รับจ้างในการก่อสร้างนี้เพื่อสามารถตรวจสอบควบคุมได้ถูกต้อง เริ่มขึ้น ด้วยพิจารณาถึงจำนวนวัสดุที่เตรียมสำหรับก่อสร้าง, จ้างช่างมีฝีมือมากน้อยเพียงไร, จำนวนคนงานมากพอแก่งานช่วงนั้น ๆ ไหม นอกจากนี้ก็ตรวจพิจารณาถึงผลงานที่ดำเนินไปรวดเร็วและ เรียบร้อยเป็นประการใด ซึ่งทำให้คาดการณ์ถึงการดำเนินงานภายหลังได้พอสมควรเป็นผลให้ งานก่อสร้างรุดหน้าตามประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่ายได้ เพราะนอกจากจะควบคุมผู้ว่าจ้างโดยตรงให้ก่อ สร้างตามสัญญาจ้างแล้ว กรรมการตรวจการก่อสร้างควรมีส่วนช่วยจัดอุปสรรคและปัญหา ข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานของผู้รับจ้างด้วย โดยบางครั้งเป็นเรื่องการติดขัดระหว่างหน่วยราชการด้วยกัน ซึ่งผู้รับจ้างไม่อาจได้รับความร่วมมือได้ เพราะขัดต่อระเบียบบางประการหรือ ในเรื่องที่ไม่ออกเหนือความคาดหมายมาก่อน และไม่มีปรากฏในสัญญาจ้างหรือรายการต่อท้าย สัญญาจ้างด้วย

การร่วมมือเท่าที่จะกระทำได้อกับผู้รับจ้างดังกล่าวข้างต้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะเป็นผล ให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน และงานก่อสร้างสามารถผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ทำให้การก่อสร้างดำเนินเร็วเรียบร้อยบรรลุถึงเป้าหมาย สัมความปรารถนาของทางราชการแน่นอน ตาม ความคิดเห็นของข้าพเจ้าการตรวจตราและรับรู้ในขณะผู้รับจ้างกระทำการก่อสร้างย่อมให้ผลดีกว่า การตรวจหาข้อบกพร่อง และสั่งแก้ไขภายหลัง เพราะงานไม่ต้องหยุดชะงัก เดินหน้าเรื่อยไป ซึ่งการก่อสร้างทุกครั้งย่อมมีอุปสรรคต่าง ๆ เป็นประจำต้องแก้ไขกันเสมออยู่แล้ว

ความมุ่งหมายในการตรวจการก่อสร้างของข้าพเจ้ามีอยู่ ๓ ประการ คือ

- ๑) ให้การปฏิบัติงานของผู้รับจ้างถูกต้องครบถ้วนตามหนังสือสัญญาจ้าง
- ๒) ให้งานก่อสร้างสำเร็จลุล่วงไปโดยไม่เกิดความเสียหายขึ้นภายหลัง (ยืดหยุ่น ได้บ้างตามสมควรแก่ความจำเป็น)
- ๓) อำนวยความสะดวก และช่วยเหลือข้อขัดข้องแก่ผู้รับจ้าง โดยไม่ให้ขัดต่อ สัญญาจ้าง หรือผลประโยชน์ของทางราชการ เพื่อให้งานก่อสร้างดำเนินไปรวดเร็วขึ้นใน

ทุกวิถีทาง

หลักทั้ง ๓ ประการข้างต้น ข้าพเจ้าได้ยึดถือปฏิบัติต่อมาเมื่อได้รับแต่งตั้งให้เป็น
กรรมการตรวจการก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางหลังใหม่ด้วย ซึ่ง
หลักการที่ก่อตั้งขึ้นโดยดำพจน์ อาจไม่ถูกต้องนัก เพราะความเป็นจริงอย่างนี้นั้นข้าพเจ้าหา
ได้เคยมีความรู้ในการก่อสร้างบ้านพักหรืออาคารที่ทำการศาลมาก่อนแต่อย่างใดไม่ และค้นห
บรรทัดฐานที่มีผู้บันทึกข้อคิดเห็นหรือให้คำแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่นี้ ยังไม่พบ เมื่อท่านผู้
ใหญ่แนะนำ พรรคพวกเคยเชิญให้เขียนเรื่องลงหนังสือนี้ และในเรื่องก่อสร้างที่มีประส
บความสำเร็จมา ชิ้นแรกได้วางโครงเรื่องที่จะเขียนทั้งการก่อสร้างบ้านพักและศาลตลอดถึงทางปฏิบัติ
ในการตรวจตราการก่อสร้างตามลำดับตั้งแต่ฐานรากขึ้นไปมีวิธีการอย่างไรบ้างรวมทั้งวิธีอ่านแบบ
แปลน และทำความเข้าใจในรายการมาตรฐานทั่วไปเบื้องต้นด้วยแต่ก็ไปไม่รอด จะมีผลการรับ
ค้นฉบับส่งเวียนพิมพ์แต่ยังไม่ออก เนื่องจากเหตุหลายกรณีจึงได้มารดเพียงเท่าที่เห็น
เท่านั้น หากผิดพลาดบกพร่องขอให้ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้จัดทำหนังสือฉบับนี้รับผิดชอบแต่ผู้เดียวเถิด

การตรวจรับมอบงาน เมื่อผู้รับจ้างได้ทำการก่อสร้างเสร็จไปแล้วตามสัญญาแต่ละ
งวด ผู้รับจ้างจึงมีหนังสือแจ้งให้คณะกรรมการไปตรวจงานก่อสร้าง และขอรับเงินตามสัญญา
จ้างตามงวดที่กำหนดไว้

คณะกรรมการตรวจการก่อสร้างพร้อมกันไปตรวจผลงานที่ผู้รับจ้างดำเนินการก่อ
สร้างมา ถ้าถูกต้องครบถ้วนตามสัญญาจ้างในงวดนั้น ๆ แล้ว ก็บันทึกการตรวจรับมอบงานและ
จำนวนเงินที่ผู้รับจ้างควรได้รับงวดนั้นจำนวนเท่าใด

จากนั้นศาลจังหวัดจะทำหนังสือส่งหนังสือขอรับเงินตามสัญญาจ้าง และใบตรวจรับ
มอบงานนั้นไปขออนุญาตอธิบดีผู้พิพากษาศาล ทำการเบิกจ่ายเงินให้แก่ผู้รับเหมาต่อไป (อธิบดี
ผู้พิพากษาศาลมิได้เป็นกรรมการตรวจการก่อสร้างด้วย โดยเป็นผู้มีอำนาจสั่งจ้างครั้งแล้วมาแล้ว)

เมื่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลตอบอนุญาตให้เบิกจ่ายได้แล้ว จะส่งหนังสือขอรับเงินและ
ใบตรวจรับมอบงานคืนมาให้ศาลจังหวัดตั้งผู้เบิกจ่ายเงินจากคลังจังหวัดที่ทำการก่อสร้างบ้านพัก
นั้น

ในการเบิกเงินนั้น ทางศาลจังหวัดต้องส่งสำเนาแบบแปลน, รายการก่อสร้างและด
เนินสัญญาจ้างมาทำการก่อสร้างให้คลังจังหวัดอย่างละ ๓ ชุด เพื่อทำการตรวจจ่ายเงินให้ตาม
ที่ขอเบิกต่อไป

เมื่อศาลจังหวัดจ่ายเงินให้ผู้รับจ้างรับไปตามสัญญาขอใดแล้ว หรือทั้งหมดแล้วต้อง
แจ้งเรื่องให้ลูกจ้างของผู้รับจ้างทราบทุกคราว โดยมีประกาศไว้ในที่เปิดเผย ซึ่งลูกจ้างของ
ผู้รับจ้างสามารถทราบได้

ผู้รับจ้างผิดสัญญา หากมีกรณีที่ผู้รับจ้างผิดสัญญา ให้ปฏิบัติตามหนังสือที่-
น.ก. ๒๕/๒๕๐๓ ลงวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๐๓ ดังนี้ข้อความโดยย่อดังนี้ “เมื่อผู้รับจ้างผิดสัญญา
ให้ยึดถือปฏิบัติตามสัญญาตามที่ทำได้โดยเคร่งครัด โดยไม่มีการผ่อนผันใด ๆ เป็นพิเศษ
นอกเหนือไปจากสัญญา นอกจากจะมีเหตุสุดวิสัยซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้จริง ๆ และเป็นเรื่องที่ไม่
อาจคาดหมายได้”

๑) ข้ออ้างที่ไม่ชอบด้วยเหตุผล ไม่ควรรับฟังหรือนำมาใช้เป็นทางพิจารณาเพื่อ
ผ่อนผันการผิดสัญญา

ก) อ้างเกี่ยวกับฤดูกาล ดินฟ้าอากาศ ฯลฯ

ข) อ้างเนื่องจากกิจการในหน้าที่หรือส่วนได้เสียหรือความบกพร่องของคู่สัญญาเอง

คือ

(๑) หาอุปสรรคไม่ได้

(๒) ราคาของสูงขึ้น

(๓) ไม่มีกรรมกรทำงาน

(๔) ของผิดคุณภาพ, ผิดขนาด ต้องหาเปลี่ยนเกินอายุสัญญา

ค) อย่าผ่อนผัน เพราะเห็นใจผู้รับจ้าง

ง) อย่าผ่อนผัน โดยที่ไม่ทำให้งานเสีย หรือราชการไม่เสียหาย

จ) อย่าผ่อนผัน เพราะค่าปรับเล็กน้อย หรือเกินอายุสัญญาเล็กน้อย

ฉ) อย่าผ่อนผัน เพราะเห็นว่าคู่สัญญาไม่มีเจตนาบิดพลิ้ว โดยเป็นคนไทย หรือ

ไม่เคยทำผิด

๒) การผ่อนผันต่อสัญญา เพราะอุปสรรคอันเป็นเหตุสุดวิสัยที่สมควรอ้างได้ เช่น

(๑) เวียดนามค้าถูกพายุ

(๒) กรรมกรนัดหยุดงาน ฯลฯ เป็นต้น

(๓) การให้คู่สัญญากระทำความผิดหนึ่งสิ่งใดเพิ่มเติมจากสัญญา แทนเงินค่าปรับที่ผิด

สัญญาเป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำ

การต่ออายุสัญญาจ้าง กรณีรัฐมนตรีวางหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

๑) เมื่อมีเหตุสุดวิสัยเกิดขึ้น

ข้อนี้อธิบดีผู้พิพากษามาตร ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสั่งจ้างเป็นผู้ตั้งต่ออายุสัญญาได้เอง

๒) การที่ผู้รับจ้างไม่ได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามเงื่อนไขในสัญญา แต่ไม่อยู่ในข่ายที่จะปรับได้ตามกฎหมาย เช่นเป็นเพราะความผิด หรือความบกพร่องของผู้ว่าจ้างเอง

อธิบดีผู้พิพากษามาตร ผู้มีอำนาจสั่งจ้างเป็นผู้ตั้งต่ออายุสัญญาจ้างได้ แล้วแต่กรณีตามจำนวนวันที่ต้องดำเข้าไปเพราะเหตุนี้

๓) ในกรณีที่รัฐมนตรีเจ้าสังกัดตั้งแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายละเอียดตามรายการโดยไม่ได้ทำให้ทางราชการเสียประโยชน์ และไม่ต้องเพิ่มวงเงิน ก็ให้ต่ออายุสัญญาออกไปให้เท่าจำนวนวันที่ต้องใช้ ในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น ทั้งนี้ ไม่ถือว่าเป็นการงดหรือลดค่าปรับ

รัฐมนตรีเจ้าสังกัดเป็นผู้มีอำนาจสั่งต่ออายุสัญญา

หมายเหตุ

การต่ออายุสัญญาจ้าง จะต่อเสียก่อนสัญญาเดิมหมดอายุ หรือต่อภายหลังที่สัญญาเดิมหมดอายุแล้วก็ได้ (ต่ออายุสัญญาอันหลังได้)



สุพจน์ นาคะพินธุ

ผู้พิพากษาศาลจังหวัดลำปาง

“ นิमितต์ สาธุรูปานํ กตญญูกตเวทิตตาติ ”

ข้าพเจ้าได้รับทราบจาก คุณจันทร์ วรรณทรง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนครลำปางว่า ในการรื้ออาคารศาลจังหวัดลำปางหลังเก่า เพื่อเตรียมการก่อสร้างอาคารศาลจังหวัดหลังใหม่ ได้ให้เจ้าหน้าที่เก็บรวบรวมเอกสารต่างๆ เพื่อนำไปไว้ที่ศาลากลางหลังเก่า ซึ่งใช้เป็นศาลจังหวัดชั่วคราว จนกว่าอาคารศาลจังหวัดหลังใหม่จะสร้างเสร็จ ในจำนวนเอกสารต่างๆ เหล่านี้ ปรากฏว่ามีเอกสารหลักฐานอยู่ฉบับหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นทราบว่า ที่ดินซึ่งศาลจังหวัดลำปางใช้ปลูกสร้างอาคารอยู่นี้ เป็นที่ดินส่วนตัวของเจ้าบุญจาทย์วงศ์มานิตย์ เจ้าผู้ครองนครลำปางได้ยกให้แก่รัฐบาล ดังปรากฏหลักฐานที่ได้ตีพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกนี้แล้ว คุณจันทร์ วรรณทรง ได้แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบอีกว่า ในการประกอบพิธีเปิดศาลจังหวัดนครลำปางหลังใหม่ คณะผู้พิพากษาศาลจังหวัดและศาลแขวงจะได้ตีพิมพ์หนังสือที่ระลึกแจกให้แก่ผู้ไปร่วมพิธี โดยจะตีพิมพ์หลักฐานการยกที่ดินส่วนตัวให้แก่รัฐบาล สำหรับปลูกสร้างอาคารศาลจังหวัดนครลำปาง ของเจ้าบุญจาทย์วงศ์มานิตย์ ดังกล่าวแล้วประกอบด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเผยแพร่การเสียสละของเจ้าบุญจาทย์วงศ์มานิตย์ ให้เป็นที่ปรากฏโดยทั่วไป

ข้าพเจ้ารับทราบเรื่องนี้ด้วยความยินดี และรู้สึกขอบพระคุณ คุณจันทร์ วรรณทรง และคณะผู้พิพากษาศาลจังหวัดและศาลแขวงเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้ระลึกถึงคุณความดีของเจ้าบุญจาทย์วงศ์มานิตย์ และขอยกย่องน้ำใจอันควรแก่การสรรเสริญของ คุณจันทร์ วรรณทรง และคณะผู้พิพากษาศาลจังหวัดและศาลแขวง ในการที่ได้นำหลักฐานการเสียสละของเจ้าบุญจาทย์วงศ์มานิตย์ มาแสดงให้เห็นปรากฏโดยทั่วไป เป็นการแสดงออกซึ่งกตเวทิตาอันประเสริฐ สมดังพุทธวจนะที่ว่า “นิमितต์ สาธุรูปานํ กตญญูกตเวทิตตาติ” แปลความว่า “ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี” ความจริงนอกจากการเสียสละโดยการยกที่ดินส่วนตัวให้แก่รัฐบาล เพื่อปลูกสร้างอาคารศาลจังหวัดนครลำปางแล้ว เจ้าบุญจาทย์วงศ์มานิตย์ยังได้เสียสละยกที่ดินส่วน



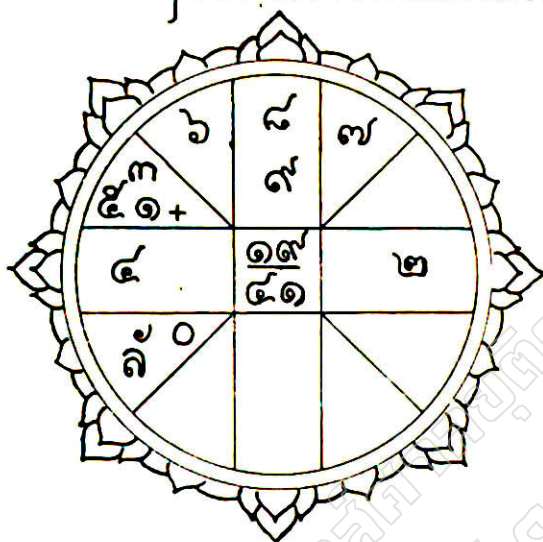
นายกำธร พันธ์ลาภ
ปลัดกระทรวงมหาดไทย กล่าวตอบ

พิธีวางศิลาฤกษ์อาคาร
ทำการศึกษาจังหวัดและศาลแขวงลำปาง



นายบันโน สุขทรณชัย
อธิบดีผู้พิพากษาศาล ๕ กล่าวรายงาน

ดวงศีลาฤกษ์ศาลจังหวัดลำปาง



สัริยคติกาล สัริทิน ที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๙

ตรงกันจันทร์คติ ณ ๓๖๘ ค่ำ ปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๓๒๘

ปฐมฤกษ์ เวลา ๙.๕๙ นาฬิกา

สุดท้าย เวลา ๑๐.๓๙ นาฬิกา

เกาะปัญจมนวรงค์ ๑ ทตยตริยางค์ ๕ ดิศนาสถิตยราศีสิงห์

เตโชธาตु เสวยภูมิปาลโสฤกษ์ ประกอบด้วยมัทธโนแห่งฤกษ์

ผืนหนาสู่ทิศอาคเนย์

ตัวให้แก่รัฐบาล เพื่อปลูกสร้างสถานที่ราชการอีกหลายแห่ง แต่มาในบัจจุบันนี้การเสียสละของท่านในอดีตเกือบจะเดือนตาไปหมดแล้ว ดังนั้น เมื่อคุณจันทร์ วรรณทอง และคณะผู้พิพากษาศาลจังหวัดและศาลแขวง ได้แสดงน้ำใจอันควรแก่การสรรเสริญ ทำการเผยแพร่คุณความดีของเจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตย์ให้ปรากฏในครั้งนี้ ข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นบุตรและทายาทของเจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตย์ จึงขอถือโอกาสขอบพระคุณ คุณจันทร์ วรรณทอง และคณะผู้พิพากษาศาลจังหวัดและศาลแขวงได้ ณ ที่นี้เป็นอย่างสูงอีกครั้งหนึ่ง

ในศุภวารดิถีอันเป็นมงคลของการประกอบพิธีเปิดอาคารศาลจังหวัดและศาลแขวงถ้ำปางหลังใหม่นี้ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐานอัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย รวมทั้งพระแก้วมรกตคู่จังหวัดนครลำปาง จงโปรดดลบันดาลให้ศาลจังหวัดนครลำปางหลังใหม่นี้ สถิตยสถาพรชั่วกาลนานเทอญ.

เจ้าบุญส่ง วัฒนปาง

“การกระทำของสาละย่อมจะไม่เอนเอียงให้ร้ายแก่ผู้ใด”



คำกล่าวรายงาน

โดย

นายบันโน สุพรรณนีย์ อธิบดีผู้พิพากษามาตร. ๕

ในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปาง

ณ วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๕

กราบเรียน ท่านปลัดกระทรวงยุติธรรม

ข้าพเจ้าและบรรดาข้าราชการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปาง รู้สึกปลื้มปิติยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ท่านปลัดกระทรวงได้ ให้เกียรติมาเป็นประธาน ใน พิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปาง ท่ามกลางท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายในวันนี้

อาคารที่ทำการศาลจังหวัดลำปางหลังเดิมได้สร้างเสร็จเปิดทำการเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ค.ศ. ๒๔๙๗ โดยสร้างในที่ดินมหาอำมาตย์โท เจ้าบุญรอดหย่องขำมานิตฯ เจ้าผู้ครองนครลำปาง เป็นผู้มอบให้ คือที่ดินบริเวณซึ่งกำลังก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลอยู่ในปัจจุบันนี้ ตั้งแต่สร้างนับถึงบัดนี้เป็นเวลา ๕๐ ปีเศษแล้ว บางส่วนของอาคารชำรุดทรุดโทรมเพราะความเก่าแก่ทั้งตัวอาคารก็คับแคบไม่สะดวกแก่การปฏิบัติราชการศาล ซึ่งนับวันแต่จะเพิ่มมากขึ้นตามความเจริญของบ้านเมือง ต่อมาเมื่อได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. ๒๔๙๙ แล้วทางราชการก็ได้ปลูกสร้างอาคารที่ทำการศาลแขวงลำปางขึ้นอีกหนึ่งหลัง โดยติดต่อกับอาคารที่ทำการศาลจังหวัดลำปางหลังเดิม เปิดทำการเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๐๐ อาคารที่ทำการทั้งสองหลังนี้เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวไม่สง่างามสมกับเป็นสถานที่ปฏิบัติราชการความยุติธรรม

ฉะนั้น ในบึงบรพระมาณ พ.ศ. ๒๕๐๙ รัฐบาลจึงได้กรุณาอนุมัติงบประมาณให้
กระทรวงยุติธรรมทำการก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางใหม่ เป็นอาคาร
ตึก ๒ ชั้น หลังคาทรงไทย ยาว ๖๖.๗๐ เมตร กว้าง ๘.๗๐ เมตร มีมุขอยู่ตอนด้านหลัง เป็น
อาคารศาลแบบ ๖ บัลลังก์ บริษัทอรัญญิก จำกัด เป็นผู้ประมูลได้ในราคา ๓,๘๗๘,๘๗๗ บาท กำหนด
ก่อสร้างแล้วเสร็จภายในวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๙ แบบแปลน และรายการก่อสร้าง
ตลอดจนการจัดตั้งนายช่างควบคุมการก่อสร้างนั้น ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากกองแบบแผน
กรมโยธาเทศบาล และในระหว่างก่อสร้างทางศาลก็ได้รับความช่วยเหลือจากผู้ว่าราชการจังหวัดลำ
ปางให้ยืมอาคารศาลากลางจังหวัดหลังเดิม ซึ่งยังมีใช้ก่อนใช้เป็นที่พักทำการศาลจังหวัดและศาล
แขวงลำปางชั่วคราว และในพิธีวางศิลาฤกษ์ครั้งนี้ทางศาลยังได้รับความอุปการะช่วยเหลือจากข้า
ราชการทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายทหาร ตำรวจ พด เรือน ตลอดจนเทศบาลเมืองลำปาง พ่อค้าประชาชน
และคณะนายความ จึงขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนช่วยเหลือไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นมงคลฤกษ์แล้ว ข้าพเจ้าขอเชิญท่านปลัดกระทรวงยุติธรรมได้
โปรดประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปาง เพื่อเป็นศิริมงคล
แก่อาคารถาวรที่ขึ้นต่อไป



คำกล่าวตอบ

ของ

นายกำธร พันธูลภ ปลัดกระทรวงยุติธรรม

ในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปาง

ณ วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๘

ท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาล ๕ และท่านผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย

ข้าพเจ้ามีความยินดี และรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้รับมอบหมายจากท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ให้มาประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางในวันนี้

กระทรวงยุติธรรมตระหนักอยู่เสมอว่า การที่จะให้ราชการศาลยุติธรรมดำเนินไปด้วยดีนั้น นอกจากจะต้องมีบุคลากรที่สามารรถและซื่อสัตย์สุจริตแล้ว อาคารสถานที่ทำการของศาลก็มีความสำคัญอยู่มาก จึงได้พยายามของบประมาณสร้างที่ทำการศาลขึ้นใหม่เป็นลำดับมา เพื่อให้ศาลได้มีที่ทำการอันกว้างขวาง และสง่างามสมกับเป็นสถานที่สำหรับประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรม สำหรับในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๘ นี้ กระทรวงยุติธรรมได้ขยับงบประมาณให้สร้างที่ทำการศาล ๖ แห่ง ซึ่งรวมทั้งศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางนี้ด้วย

โดยเฉพาะอาคารศาลจังหวัดลำปางหลังเดิมเป็นอาคารไม้ ก่อสร้างมาเป็นเวลา ๕๐ ปีเศษแล้ว มีความชำรุดทรุดโทรมและคับแคบ ทั้งเป็นอาคารเก่าชำรุด สมควรสร้างขึ้น

ใหม่ ให้กว้างขวางงดงาม และการที่จะสร้างอาคารศาลจังหวัดหลังใหม่ก็จำเป็นต้องรื้อถอนอาคาร
ศาลแขวงลำปางด้วยเพื่อให้รวมอยู่ในที่เดียวกัน อาคารศาลทั้งสองนี้เมื่อสร้างเสร็จแล้วจะเป็น
สถานที่ราชการอันสง่างามแห่งหนึ่งของจังหวัดนี้ ขอให้ท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาลฎีกา และคณะ
กรรมการตรวจการก่อสร้าง ได้โปรดช่วยกันเอาใจใส่ควบคุมดูแลให้การก่อสร้างได้สำเร็จลุล่วงไป
ด้วยดีเพื่อความปรารถนาของทางราชการ

บัดนี้ได้เวลาอันเป็นสุกฤษฎีสมงคลกาลแล้ว ข้าพเจ้าจะได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์
อาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางที่สร้างใหม่นี้ ขอตั้งสัตยาธิษฐานอาราธนาคุณพระ
ศรีวิรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลพิภพ ได้โปรดดลบันดาลให้การก่อสร้างอาคารที่ทำ
การศาลหลังนี้ได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย เพื่อจะได้ใช้เป็นสถานที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติ
ธรรมแก่ประชาชนสืบไป



นายกัธร หันธะลา ปลัดกระทรวงยุติธรรม
กำลังแจกแผ่นศิลาฤกษ์



กำลังวางแผ่นศิลาฤกษ์



คำกล่าวรายงาน

โดย

นายบันโน สุภทรคณีย์ อธิบดีผู้พิพากษาศาลฎีกา ๕
ในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปาง

ณ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

กราบเรียน ท่านปลัดกระทรวงยุติธรรม

เนื่องในวาระดิถีที่ท่านปลัดกระทรวง ได้กรุณามาเป็นประธานในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางหลังใหม่ ในวันนี้ ข้าพเจ้าและบรรดาข้าราชการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปาง รู้สึกเป็นเกียรติและปลื้มปิติยินดีเป็นอย่างยิ่ง

อาคารที่ทำการศาลจังหวัดลำปางหลังเดิมได้สร้างเสร็จเปิดทำการ เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๗ โดยสร้างในที่ดินมหาอำมาตย์โท เจ้าบุญญาทย์วงศ์มานิตย์ เจ้าผู้ครองนครลำปาง เป็นผู้มอบให้ นับถึงบัดนี้เป็นเวลา ๕๐ ปีเศษแล้ว บางส่วนของอาคารชำรุดทรุดโทรม ทั้งตัวอาคารก็คับแคบ ไม่สะดวกแก่การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ส่วนอาคารที่ทำการศาลแขวงลำปางหลังเดิมได้สร้างติดต่อกับอาคารที่ทำการศาลจังหวัดหลังเดิม เปิดทำการเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๐๐ อาคารที่ทำการทั้งสองหลังนี้เป็นเรือนไม้ชั้นเดียว และมีรูปทรงเก่าแก่ล้าสมัย ไม่สง่างามสมกับเป็นสถานที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรม ด้วยเหตุนี้กระทรวงยุติธรรม อันมีวาทนา พระยาอรรดการิยนิพนธ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการจึงได้ขอตั้งงบประมาณก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางขึ้นใหม่ และด้วยความกรุณาของรัฐบาลซึ่งได้ตระหนักในความสำคัญของการศาลยุติธรรม และเห็นสมควรที่จะให้ศาลยุติธรรมมีอาคารที่ทำการอันเหมาะสมเป็น

ศรีธำมาศบ้านเมือง จึงได้อนุมัติงบประมาณในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ให้เป็นเงินหนึ่งล้านแปดแสน
เจ็ดหมื่นแปดพันแปดร้อยเจ็ดสิบเจ็ดบาท เพื่อก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวง
ลำปางชั้นใหม่

ในการจัดสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางหลังใหม่นี้ ได้รับความ
ร่วมมือจากกองแบบแผน กรมโยธาเทศบาล เป็นผู้ออกแบบแปลนและรายการก่อสร้าง ตลอดจน
จนได้ส่งนายช่างมาควบคุมการก่อสร้างด้วย อาคารศาลเป็นตึก ๒ ชั้น ขนาด ๖ บัลลังก์ หลัง
คาทรงไทยยาว ๖๖.๗๐ เมตร กว้าง ๘.๗๐ เมตร มีมุขอยู่ตอนด้านหลัง ปลุกสร้างในที่ดินบริ-
เวณเดียวกับที่ทำการศาลหลังเก่า บริษัทอรัญชัย จำกัด เป็นผู้ประมูลรับทำการก่อสร้าง การก่อ
สร้างเสร็จเรียบร้อยตามสัญญาและทำการส่งมอบเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๐๙ นับได้ว่าเป็น
สถานที่ราชการที่สง่างามแห่งหนึ่งในจังหวัดลำปางนี้

การก่อสร้างที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปาง นับแต่พิธีวางศิลาฤกษ์มาจนถึง
พิธีเปิดอาคารในวันนี้ ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง ข้าราชการ
ทุกแผนกการ ทั้งฝ่ายทหาร ตำรวจ พลเรือน ตลอดจนเทศบาลเมืองลำปาง พ่อค้า ประชาชน
และคณะนายควม จึงขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนช่วยเหลือไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นมงคลฤกษ์แล้ว ข้าพเจ้าขอเชิญท่านปลัดกระทรวงยุติธรรม ได้
โปรดประกอบพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปาง เพื่อเป็นสิริมงคลแก่อาคาร
ซึ่งจะให้เป็นสถานที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรม และความร่มเย็นแก่ประชาชนในจังหวัดลำปาง
สืบไป



คำกล่าวตอบ

โดย

นายกำธร พันธุลาภ ปลัดกระทรวงยุติธรรม
ในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปาง

ณ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

ท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาลฎีกา ๕ และท่านผู้แทนผู้แทน

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติและมีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้รับมอบหมายจากท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมให้มาประกอบพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางในวันนี้

กระทรวงยุติธรรมได้ตระหนักอยู่เป็นอย่างดีว่า ศาลยุติธรรมเป็นที่ประจักษ์ประจักษ์ต่อความยุติธรรมแก่ประชาชน ดังนั้นจึงมีอาคารที่ทำการอันกว้างขวางและสง่างามเพื่อสะดวกแก่การปฏิบัติงาน และเป็นที่เคารพเลื่อมใสของบุคคลทั่วไป กระทรวงยุติธรรมถือว่า การจัดให้ศาลได้มีสถานที่ทำการอันเหมาะสม เป็นการระดมหนึ่งของกระทรวง ๆ ที่จะต้องดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงไป ตามกำลังงบประมาณ สำหรับที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางหลังเก่า ตามรายงานของท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาลฎีกา ๕ ย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่าไม่เหมาะสมที่จะใช้เป็นที่ทำการศาลยุติธรรมในปัจจุบัน เพราะเป็นอาคารชั้นเดียว คับแคบและชำรุดทรุดโทรม กระทรวงยุติธรรมจึงได้เสนอขอของงบประมาณก่อสร้างอาคารแห่งใหม่ และได้รับความกรุณาจากรัฐบาลให้งบ

ประมาณมาดำเนินการก่อสร้างที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางหลังใหม่นี้

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มาเห็นว่า การก่อสร้างได้ดำเนินเรียบร้อยเป็นศาล ๖ บัณฑิตก็มีความสง่างาม และเหมาะสมแก่กาลสมัย ดังที่ได้ประจักษ์อยู่ ในนามของกระทรวงยุติธรรม ข้าพเจ้าขอขอบคุณท่านและคณะกรรมการตรวจการก่อสร้าง ตลอดจนท่านที่ได้กรุณาร่วมมือช่วยเหลือช่วยเหลือด้วยประการต่างๆ ไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบคุณท่านที่ให้เกียรติมาร่วมในงานนี้ด้วย

ข้าพเจ้าขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลกจงดลบันดาลให้อาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางหลังนี้ได้สถิตสถาพรยั่งยืนนาน เพื่อจักได้เป็นที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมให้แก่ประชาชนสืบไป

ขณะนี้ ได้เวลาอันเป็นศุภฤกษ์มงคลกาล ข้าพเจ้าจึงขอประกอบพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปาง ณ บัดนี้

ขอบคุณ

ศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปางขอขอบคุณในน้ำใจไมตรีอันดีของ

ผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง	ผู้กำกับการโรงเรียนตำรวจภูธร ๓
ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๗	ผู้บังคับกองสถานีตำรวจภูธรทุกอำเภอ
ผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต ๕	หัวหน้าสถานีตำรวจสับตุ้ม
พ.อ. พระเพชรศิริศรีราชสงคราม	ผู้บังคับหมวดสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมืองลำปาง
เจ้าบุญส่ง ณ ลำปาง	หัวหน้ากองท่าไม้ภาคเหนือ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้
นายกเทศมนตรีเมืองลำปาง	คณะกรรมการความจังหวัดลำปาง
คณะอัยการจังหวัดลำปาง	ผู้จัดการ การไฟฟ้าหลวงลำปาง
ปลัดจังหวัดลำปาง	ผู้อำนวยการโรงงานบริษัทปูนซิเมนต์ จำกัด
หัวหน้ากองประชาสัมพันธ์เขตลำปาง	ผู้จัดการโรงงานน้ำตาลไทยเกาะคา
นายช่างพิเศษ ชลประทานด้านพายัพ	ปลัดเทศบาลเมืองลำปาง
นายอำเภอเมืองลำปาง	นายช่างเทศบาลเมืองลำปาง
นายอำเภอเกาะคา	หนังสือพิมพ์ไทยตานนา
ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดลำปาง	หนังสือพิมพ์เอกราช
ผู้กำกับการตำรวจภูธร เขต ๕	ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาลำปาง

สุจิตใจ	ธวัชฉนะกูร	แถม	คมสัน	บัน	ณ ลำพูน
ประยูทธ	วนชยางค์กุล	ณัฐ	วนชยางค์กุล	ยุพิน	ศรีสมบัติ
บุญเรือง	เชื่อนแก้ว	ประชา	คำรงมณี	วิชัย	เลาหวัณณ์
ไพรัช	เดิรมบุญสร้าง	เจิม	เชียววานิช	ชยันต์	เชียวบุญญา
ประเสริฐ	รังษีวงศ์	ทองดี	ทองไพฑูรย์	ถนัด	จิระตันติการ
เด็กกำ	แซ่ฮ้อง	ถนัด	เจริญยิ่ง	เกษม	เจริญยิ่ง
คำหมั่น	มณีนันท์	บุญเทียม	สุวรรณอรรถ	ร.ต. อิศระ	คล้ายมาก

บุญย หะมะตุต	พยุง อินทรครวชิต	สมบุรณ์ ดูกจันทร์
บัวแก้ว เกษมประศาสน์	ทับบิม ยิงเตวี	ยุทธ ชวรัตน์
พนัธ จันทรสุรินทร์	สมชาย แซ่ด่าน	เชาวน์ ดันสุวรรณะ
ทองคำ ดิงห์ทอง	บุญถม เทพรัตน์	เจริญ ธานีโรภาส
พินิจ เครือชัยพินิจ	ยี่เกียง แซ่พั้ว	ทรงชัย แซ่หู่
เถียร หาญกิตติวัณ	จึ้งเกียด แซ่พั้ว	หมอฟอง
ประเสริฐ นนท์เดชกุล	เกียจิด แซ่ฮัง	ทอง เคียววิไล
เย็น หาญกิตติวัณ	ห่อวน แซ่เคียว	ไต้หู่ แซ่เอี้ยว
วังเป้า แซ่หู่	ทรงชัย เขียมศิริ	ฉินฉัต ไซติเวช
เมธา เกียรติพงษ์	นิวัติ ศิรินาจิน	บุญเนตร ขรรพวงศ์
กิมเนย ดวงรัตน์	ทองอยู่ กาญจนวงศ์	ณรงค์
สุวัฒน์ ศรีประเสริฐ	ประภาส ยศฉนิก	อานันท์ เขียววิริยะกุล
หู่ ชุมทอง	เสรี อภิรัชกุล	ฉ่า พงษ์ทวีชัย

บริษัทอวัชชัย จำกัด	บริษัทไทยฉนวนการสุรา จำกัด	บริษัทพานิชพัฒน์ จำกัด
บริษัทวรรณจักร จำกัด	บริษัทลำปางจังหวัดพาณิชย์ จำกัด	บริษัทลำปางชัย จำกัด
บริษัทบางกอกครั้ง	บริษัทไทยพัฒนกิจขนส่ง จำกัด	บริษัทศรีงานนา จำกัด
ห้างแฟชั่นส์ไดร์	ห้างหุ้นส่วนปรีชาก่อสร้าง จำกัด	ห้างค้าทองไทยสวัสดิ์
ห้างสยามพาณิชย์	ห้างหุ้นส่วนจำกัด ลำปาง-วนชัย	ห้างจีเซ้ง
ห้างตั้งกิมเต็ง	ห้างรวมจดวิทยุ-โทรภาพ	ห้างม่วยฮวดเต็ง
ห้างวเหลียวยงวัน	ห้างวมิตรภาพวิทยุและโทรทัศน์	ห้างเด็กหมง
ห้างศรีไทย	ห้างหุ้นส่วนจำกัดไทยแซดแล็ค	ร้านยู่งเฮงหลง
ร้านข้าวสาร เต่าเรือเกี	ร้านหน้าเคียง โอสด	ร้านไพบูลย์พาณิชย์
ร้านพุทธผล	โรงงานเสถียรภาพอุตสาหกรรม	ร้านย่งเฮง

ร้านภราดร	โรงย้อมสีย่งวัน	โรงฉุนเส้นยืมยวด
ร้านอยู่ย่งจัน	ร้านขายยาจ้เซ้ง	ร้านง่วนเซ่งหลี
ร้านต้นเซ่งหลี	ร้านเอี่ยมน้ำย่ง	อีซุซุซง
ร้านฮั่วหลี	โรงข้าวสารประสามไมตรี	ร้านจับยวด
ร้านถ้เล้ง	โรงข้าวสารบุญเทียม	ร้านแสงส่งวน
ร้านยากัดชิงห์	โรงข้าวสารเจ็ดยอด	ร้านจ้อเซ่งตั้ง
ร้านเคี้ยวทอง	โรงสีเซ่งเหลง	ร้านเตี่ยวเซ่งย่ง
ร้านท่งย่งเล้ง	โรงสีข้าวศรีเจริญ	ร้านท่งย่งไถ่
ร้านเซียงเล้ง	โรงสีห้วยฮั้วเซียง	โรงน้ำปลาทั้งซาปะ

และทุก ๆ ท่านนอกจากที่ปรากฏนามข้างต้นนี้แล้ว ที่ได้ร่วมมือช่วยเหลือในการจั๊ว
งานพิธีเปิดอาคารที่ทำการศึกษาจังหวัดและศาลากลางลำปางในวันนี้



เทพ ภักดีสกุล
ผู้พิพากษาศาลจังหวัดลำปาง



สำราญ ศรีประสาธน์
ผู้พิพากษาศาลจังหวัดลำปาง



ไพฑูรย์ จันทร์ฉาย
จำศาลจังหวัดลำปาง

□ ห้ายเล่ม

เป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งในพิธีเปิดที่ทำการศาลสมัยนี้
ที่จะต้องจัดทำหนังสือที่ระลึกขึ้น เพื่อเป็นอนุสรณ์และเป็นบรรร-
ณาการแก่ท่านที่มาร่วมมือช่วยเหลือในการจัดงาน ศาลจังหวัด
และศาลแขวงลำปางก็ยึดถือธรรมเนียมเช่นกัน หนังสือเล่มนี้จึง
ปรากฏขึ้น

คณะผู้จัดทำ

เรื่อง	หน้า
๑. ความเป็นมาของอาคารศาลจังหวัดลำปาง ...	๑
๒. ผู้พิพากษาศาลลำปางในอดีต	๕
๓. ประวัติเมืองนครลำปาง	๑๓
๔. ประวัติศาลยุติธรรมไทย	๒๕
๕. หลักวิจิตรศิลป์ของพ่อขุนเม็งราย	๓๐
๖. เรื่องน่ารู้จากคำพิพากษาศาล	๓๖
๗. เขาเกิดจริงหรือ ?	๔๒
๘. เทศบาลกับงานวางผังเมือง	๔๔
๙. กฎหมายประจำบ้าน	๔๗
๑๐. เรื่องของวิหะกระจ่ายเสียง วิหะโทรทัศน์ และการประชาสัมพันธ์	๕๕
๑๑. วัตถุประสงค์ของการฟังตัวเอง	๖๒
๑๒. สร้างบ้านแพ้วของศาล	๖๕
๑๓. นิมิตต์ สาธูรูปาเ กตณฺณกตเวทิตาติ	๗๘
๑๔. คำกล่าวรายงานและคำกล่าวตอบ ในพิธีวางศิลาฤกษ์และพิธีเปิดอาคาร ที่ทำการศาลจังหวัดและศาลแขวงลำปาง ...	๘๑

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทยลานนา ๔๓๑ ถนนศรีชุม ลำปาง
นางมะลิวัลย์ อินทรครรชิต ผู้พิมพ์โฆษณา

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.library.coj.go.th)